

NUORTEN VANHEMMUUDEN TUKEMINEN JÄLKIHUOLLON TUKIASUNTOTOIMINNASSA

Hanne Launamo

Opinnäytetyö, syksy 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak etelä, Helsinki

Terveystiedon koulutusohjelma

Johtaminen perhetyössä ja perhehoito-
työssä

Sosionomi(YAMK)

TIIVISTELMÄ

Launamo, Hanne. Nuorten vanhemmuuden tukeminen, jälkihuollon tukiasunto-toiminnassa. Diak etelä, Helsinki syksy 2012, 112 s., 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Terveystiedon koulutusohjelma, johtaminen perhetyössä ja perhehoitotyössä, sosionomi (YAMK).

Opinnäytetyöni aiheena oli Nuorten vanhemmuuden tukeminen jälkihuollon tukiasuntotoiminnassa. Opinnäytetyö on tehty Helsingin kaupungin jälkihuollon tukiasuntotoiminnasta. Tukiasuminen on tarkoitettu nuorille, jotka ovat olleet huostassa tai sijoitettuna avohuollon tukitoimena vähintään kuusi kuukautta. Tukiasuntotoiminnan tehtävänä on tukea nuoria itsenäistymisessä. Helsingin tukiasuntotoiminnassa nuorten perheiden määrä on kasvanut viime vuosina huomattavasti ja se on asettanut haasteita sosiaaliohjaukselle.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli herättää keskustelua työyhteisössäni nuorten ja heidän lastensa kanssa tehtävästä työstä, työmenetelmistä ja kehittämisen muutostarpeista. Opinnäytetyöni päätavoitteena oli selvittää millaista tukea tukiasunnossa asuvat nuoret vanhemmat toivovat ja tarvitsevat oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Selvittämällä nuorten tuen tarpeita ja toiveita pyrin tuottamaan tietoa, jotta voidaan kehittää työmalli tukiasuntojen lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Kehittämistyön pohjalta tehtävällä työmallilla on visiona vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ylisukupolvisen lastensuojelun asiakkuuden periytymiseen.

Tavoitteena oli selvittää millaista on nuori vanhemmuus nuorten kokemana. Tavoitteena oli myös selvittää, miten voidaan vahvistaa sosiaaliohjaajien osaamista lapsiperheiden kanssa työskennellessä sekä tehdä vauva- ja lapsiperhetyön opas työvälineeksi tukiasuntojen sosiaaliohjaajille.

Opinnäytetyöni oli kehittämistyö, jonka aineisto koostui kahdeksan nuoren haastatteluista. Nuorten yksilöhaastattelut toteutin vuonna 2012 maalisi- ja toukokuun aikana. Työntekijöiden ryhmähaastattelun toteutin helmikuussa, johon osallistui kolme sosiaaliohjaajaa. Aineisto koostui myös työntekijäryhmän (viisi sosiaaliohjaajaa) dialogityöskentelystä. Dialogityöskentelyn toteutin tammi-huhtikuun aikana. Analyysin toteutin laadullisella sisällönanalyysillä ja aineiston luokittelin teemoihin.

Opinnäytetyön tuloksena oli, että nuoret tarvitsevat tukiasuntojen sosiaaliohjaajan tukea virallisten asioiden hoidossa. Nuoret toivoivat keskustelua vanhemmuuteen valmistautumisesta raskauden aikana ja vanhemmuudesta lapsen syntymän jälkeen. Nuoret toivoivat sosiaaliohjaajien huomioivan myös heidän vointiaan. Nuorille ei ollut selvää voivatko he saada omaan vanhemmuuteensa tukea tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Toisaalta työntekijät miettivät sitä, kuuluuko vanhemmuuden tukeminen tukiasuntojen sosiaaliohjaajan työnkuvaan. Tukiasuntojen sosiaaliohjaajat kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta varhaisesta vuorovaikutuksesta, etuuksista ja alueen palveluista lapsiperheille.

Asiasanat: nuori vanhemmuus, jälkihuollon tukiasuntotoiminta, kehittämistyö

ABSTRACT

Launamo, Hanne.

Parenting support for young people in after-care supported housing.

112 p., 6 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Health Promotion, Role of Management in the Care of Families. Degree: Master of Social Services

The subject of the study was parenting support for young people in after-care supported housing. The supported housing service is for young people who have been in foster care. The target of the supported housing is to support young people to become independent.

The aim of this study was to gain knowledge of what kind of support juvenile parents want and are in need of from social mentors. The study provides information to develop the role and work method of social mentors in order to prevent deprivation. Another aim was to provide information about the social mentors' need of education. The aim was also to create a guide for social mentors.

The process was development study. The research was collected by using young people's individual interviews, social mentors' group interview and group work. The interviews were analyzed with using the content of the qualitative analysis and material were categorized with themes.

The results of the research can be stated that juvenile parents needed help to apply for the benefits. Juvenile parents wished the discussion of parenting with social mentors. Juvenile parents were not aware that can they get parenting support from social mentors. At the same time social mentors considered that was it their job to present parenting support for juvenile parents. Social mentors felt that they needed more training in the early interaction relationship, social benefits for families and motivational education. The focus of the study is to inspire discussion of family work, working methods and development

Key words: juvenile parenthood, child welfare, aftercare, supported housing, development study

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAA	8
3 JÄLKIHUOLLON TUKIASUNTOTOIMINTA	11
3.1 Lastensuojelun palvelut ja jälkihuollon vaiheet	11
3.2 Helsingin jälkihuollon tukiasuntotoiminnan periaatteet	12
3.3 Helsingin jälkihuollon tukiasuntotoiminnan tehtävä ja asiakkuuden vaiheet	13
4 NUORI VANHEMMUUS	17
4.1 Nuoruuden kehitystehtävät ja - haasteet	17
4.2 Nuoruus ja vanhemmuus.....	18
4.3 Vanhemmuuden edellytykset	19
5 PERHETYÖ NUORTEN VANHEMPIEN RIITTÄVÄN VANHEMMUUDEN TUKENA	23
5.1 Vanhemmuuden haasteet	23
5.2 Vanhemmuuden voimavarat.....	28
5.3 Perhetyö vanhemmuuden tukena.....	30
6 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT	33
6.1 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet	33
6.2 Tutkimuskysymykset ja haastatteluteemat	34
6.3 Kehittämistyön menetelmänä laadulliset tutkimusmenetelmät	35
6.4 Kehittämistyön osana dialogityöskentely ja vauva- ja pikkulapsiperhetyön opas	36
7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI	40
7.1 Tutkimusprosessin kuvaus ja aineiston hankinta.....	40
7.2 Työskentelyprosessin kuvaus.....	42
7.3 Aineiston analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä	47

8 KOKEMUKSIA VANHEMMUUDESTA JA TUEN TARPEESTA.....	49
8.1 Tutkimukseen osallistuneiden nuorten taustatiedot.....	49
8.2 Nuorten kokemuksia vanhemmuudesta	49
8.3 Nuorten kokemuksia oman jaksamisen yhteydestä vanhemmuuteen	52
8.4 Sosiaaliohjaus osana läheisverkoston tukea	53
8.5 Nuorten toiveet ja tarpeet sosiaaliohjaukselle	55
9 NUORTEN VANHEMMUUDEN TUKEMINEN JÄLKIHUOLLON TUKIASUNTOTOIMINNASSA	57
9.1 Vanhemmuuden tuen kehittämishaasteet tukiasuntotoiminnassa	57
9.2 Nuorten tuen tarpeet, paljon tukea tarvitseva nuori vanhempi.....	58
9.3 Työmalleina vertaisryhmät ja työparityöskentely	59
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
11 POHDINTA	66
11.1 Tulokset ja tavoitteet jatkokehittämiselle	66
11.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	68
11.3 Kehittämistyön ja tutkimuksen hyödyn arviointia	72
LÄHTEET.....	74
LIITE 1: TEEMAT JA KYSYMYKSET NUORILLE.....	79
LIITE 2: TEEMAT JA KYSYMYKSET SOSIAALIOHJAAJILLE	81
LIITE 3: SAATEKIRJE	82
LIITE 4: YHTEYSTIETOSUOSTUMUS.....	83
LIITE 5: SUOSTUMUSLOMAKE.....	84
LIITE 5: TAULUKKO ARVOISTA.....	85
LIITE 6: VAUVA- JA LAPSIPERHETYÖN OPAS.....	86

1 JOHDANTO

Lapsen suotuisaan kasvuun ja kehitykseen liittyvä riskitekijä on ylisukupolvinen lastensuojeluasiakkuus, jossa perheen ongelmat ovat kasaantuneet. Riskitekijöinä voivat olla muun muassa vanhemman nuori ikä, yksinhuoltajuus, vanhemman kouluttamattomuus sekä vanhemman mielenterveysongelmat. Hirvosen (2000) väitöskirjatutkimuksen tuloksena oli, että nuoret olivat vanhemmuudessaan ikään kuin luontoäidin kasvattamia. Perheen merkitys korostui nuorten elämässä, jossa omat kaverit ja omat vanhemmat olivat tärkeitä nuorille. Ympäristö tuotti nuorten elämään epäluuloa ja tuomitsevuutta liittyen nuoreen ikään. Tutkimuksen tuloksena olivat subjektiivinen kokemus iästä ja yksilölliset elämäkokemukset, jotka vaikuttivat nuoren uskoon selviytyvä arjesta, vanhemmuudesta ja lapsenhoidosta. Nuoren kokivat raskauden ja synnytyksen luonnollisena osana elämää. Tuloksena oli myös perhetaustan merkitys, jossa malli varhaisesta vanhemmuudesta siirtyi sukupolvelta toiselle.

Ylisukupolvisuus kaiken kaikkiaan oli yksi tekijä, jonka vuoksi kiinnostuin tekemään opinnäytetyöni nuoresta vanhemmuudesta. Tilastot myös osoittavat lasten ja nuorten avohuollon asiakasmäärien ovat kasvaneen koko ajan (Heino & Johnson 2010, 266). Perusteen opinnäytetyöni aiheen merkityksen tärkeydestä tuo myös Hyvinvointi 2015 – ohjelman tavoitteeksi asetettu huostaanottoon johdettavien seurausketjujen katkaiseminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Ylisukupolvisuus on aiheena tärkeä, koska varhaisella tuella on mahdollista osaltaan vaikuttaa ongelmien siirtymistä ylisukupolvisesti, joten tukiasuntotoiminnan lapsiperheiden kanssa työskentelyä ennaltaehkäisevästä näkökulmasta on tärkeää kehittää. Huolestuttavaa on, että yli 40 prosenttia huostassa olleista 18- vuotiaista naisista, joilla on oma lapsi, on yksihuoltajia (Heino & Johnson 2010, 279). Lastensuojelussa jälkihuolto on jäänyt vähälle huomiolle, joten myös tästä syystä haluan kiinnittää huomiota jälkihuollon tukiasuntotoimintaan. Olen työskennellyt aiemmin lastensuojelun korjaavassa - ja kriisiperhetyössä ja kokenut työn tulokset käytännönläheisiksi ja perheiden arkea tukeviksi työmuodoiksi. Opinnäytetyöni hyödyttää omaa työtäni, koska oppaan avulla voidaan

laajemmin ja systemaattisemmin tukea vanhemmuutta ja opinnäytetyö tuo esille kohderyhmän tarpeet paremmin kuin tähän asti työssämme olemme sitä osanneet huomioida.

Jälkihuolto on osa lastensuojelun sijaishuollon prosessia. Koko sijaishuollon prosessi koostuu kolmesta prosessista, jotka ovat: sijoitusprosessi, hoito- ja kasvatustapahtuma ja jälkihuoltoproessi. Jälkihuolto ei ole sijaishuollon alakäsite ja ne eroavat toisistaan siinä, että jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista. Jälkihuollon tarkoituksena on saattaa lapsi takaisin kotiin tai nuori kohti itsenäiseen elämään, itsenäisesti toimeentulevaksi aikuiseksi, jolla on oma sosiaalinen verkosto tukenaan. Tukiasuntotoiminta on osa jälkihuoltoa. (Laaksonen 2004, 260–263.) Jälkihuollon tukiasuntotoiminta on lakisääteinen palvelu niille nuorille, jotka ovat olleet sijoitettuna tai huostaan otettuna vähintään puoli vuotta (Lastensuojelulaki 2007/417).

Tukiasuntotoiminnan tehtävänä on tarjota tuettua asumista jälkihuoltoon oikeutetuille noin 17–20-vuotiaille nuorille. Tuella tarkoitetaan itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten ohjausta omien asioiden hoitoon, tuen tarjoamista itsenäisen asumisen onnistumiseksi ja elämänhallinnan tukemiseksi. Vuosi vuodelta tukiasunnossa asuvien nuorten määrä, joilla on oma lapsi tai ovat saamassa lapsen, on kasvanut. Tukiasunnossa asui 11 nuorta oman lapsen kanssa vuonna 2005 ja 2010 asui 25 nuorta. Syyskuuhun 2012 mennessä asui 18 nuorta oman lapsensa kanssa.

2 KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAA

Suomalaisten hyvinvointi ja terveys ovat koko ajan parantuneet, mutta sosio-ekonomisten ryhmien väliset erot ovat kasvaneet lähes kaikilla hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksilla. Lastensuojelun avo- ja sijaishuollon tarve on edelleen kasvanut. Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvalla väkivallalla on kauaskantoisia vaikutuksia ihmisen terveyteen ja toimintakykyynkin. Suomessa kansallisessa kehittämisohjelmassa (KASTE) on todettu huolestuttavana asiana hyvinvointia ja terveyttä heikentävät elämäntavat ja ongelmat, jotka siirtyvät perheissä seuraavalle sukupolvelle. Kasteohjelmalla tavoitellaan muun muassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämistä asiakaslähtöisiksi. Keskeistä on vahvistaa hyvinvointia edistävää ja ongelmia ehkäisevää toimintaa sekä lisätä palvelujen kustannusvaikuttavuutta. Kasteohjelman erityisenä tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, estää lasten ja nuorten syrjäytymistä ja vahvistaa ehkäisevää lastensuojelua sekä vähentää huostaanottojen tarvetta. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2012:1.)

Sosiaali- ja terveysministeriön Hyvinvointi 2015 -ohjelmassa on todettu haasteiksi perhe-elämän tasapainottaminen ja vanhemmuuden tukeminen. Perheen toimeentulo-ongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmien kasvu sekä raskaana olevien äitien päihteidenkäyttö ovat uhkia lasten hyvinvoinnille. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yksinhuoltajaperheiden määrä on kasvanut neljänneksellä, mikä osaltaan on epävakauttanut perhe-elämää. Perhe-elämän epävakautuminen näkyy myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän kasvuna. Sijoitettujen lasten ja nuorten terveys on heikompi ja ennenaikaisen kuoleman riski moninkertainen verrattuna muihin lapsiin. Lapsuudessaan huostaan otetuilla on jopa ylisukupolvisia seurauksia. Ylisukupolvinen huono-osaisuus on monesti perhekohtainen tragedia, joka liittyy useimmiten lapsuudenkodin elämäntilanteen ongelmiin. Hyvinvointi 2015 – ohjelman tavoitteena on muun muassa tehostaa varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisyä. Tavoitteena on etsiä keinoja ihmisten hyvinvoinnin, sosiaalisen turvallisuuden ja toimeentulon parantamiseksi. Tavoitteena on myös löytää ratkaisuja yksilöllisen selviytymisen ja yhteisöllisen tuen tasapainottamiseksi. Lasten osalta Hyvinvointi 2015 - ohjelma asettaa

tavoitteeksi huostaanottoon johtavien seurausketjujen katkaisemisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3.)

Opinnäytetyössäni näen tärkeänä oman työyhteisön sisäisen kehittämisen näkökulman, jossa toimijat määrittelevät kehittämisen tarpeen, jonka he yhteisesti toteavat, analysoivat ja muuttavat työtään. Kehittämisenäkökulma näkyy opinnäytetyössäni omasta kiinnostuksesta aiheeseen sekä keskusteluista oman lähiesimieheni että yksikön päällikön kanssa. Näissä yhteisissä keskusteluissa on todettu tarve kehittää lapsiperheiden kanssa tehtävää työtä. Opinnäytetyöni toimii pohjatyönä tukiasuntojen lapsiperheiden työskentelyn kehittämiseksi. Lähtökohtana on havaittu tarve vanhemmuuden tukeen tukiasunnossa asuville nuorille, joilla on omia lapsia. Kehittämistoiminnalla pyritään asiakasprosessin kehittämiseen lapsiperheiden osalta, jossa työyhteisö on mukana työmallin kehittämisessä. (Toikko & Rantanen 2009, 16; Anttila 2007, 61; Engeström 1995, 11–12.)

Opinnäytetyöni päätavoitteena oli selvittää millaista tukea tukiasunnossa asuvat nuoret vanhemmat toivovat ja tarvitsevat oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Selvittämällä nuorten tuen tarpeita ja toiveita pyrin tuottamaan tietoa, jonka pohjalta voidaan kehittää työmalli tukiasuntojen lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Opinnäytetyössäni nostin esille nuorten vanhempien tarpeita ja toiveita oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Tällä hetkellä jälkihuollon tukiasuntotoiminnasta puuttuu lapsiperheiden työmalli. Opinnäytetyöni taustalla on tarve kehittää työtä kohti tasalaatuisempaa palvelua, jolla tarkoitetaan asiakkaan saavan saman sisältöistä palvelua riippumatta työntekijästä. Tavoitteena oli selvittää millaista on nuori vanhemmuus tukiasunnossa asuvien nuorten kokemana. Tavoitteena oli myös selvittää miten voidaan vahvistaa sosiaaliohjaajien osaamista lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä sekä tehdä vauva- ja lapsiperheyön opas työvälineeksi tukiasuntojen sosiaaliohjaajille.

Oman kokemukseni mukaan jokainen työntekijä tekee työtä omalla tavallaan ja persoonallaan. Tutkimusaihe on noussut ennen kaikkea työelämälähtöisestä tarpeesta työyhteisössämme, koska tukiasunnossa asuvien nuorten lapsiper-

heiden määrä on koko ajan kasvussa ja nuoren haasteet itsenäistymisessä ovat monimuotoisemmat, kun hänellä on oma lapsi. Kehittämistyön pohjalta tehdyllä työmallilla on visiona vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ylisukupolvisen lastensuojelun asiakkuuden periytymiseen.

3 JÄLKIHUOLLON TUKIASUNTOTOIMINTA

3.1 Lastensuojelun palvelut ja jälkihuollon vaiheet

Lastensuojelun tarpeen syyt voivat olla hyvin moninaiset ja ne voivat liittyä lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen. Asiakkuus lastensuojelussa käynnistyy lastensuojeluilmoituksen kautta ja sen voi tehdä kuka tahansa. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen perustuu ilmoittajan omaan arviointiin lapsen lastensuojelutarpeesta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on välittömästi selvittää onko kiireellinen lastensuojelutarve. Jos tarve ei ole kiireellinen, sosiaalityöntekijän on ratkaistava seitsemän arkipäivän kuluessa lastensuojeluilmoituksen tulosta, onko ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvitykseen. Jos selvitys päätetään tehdä, alkaa lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös kiireellisessä lastensuojelun tarpeessa. (Sosiaaliportti i.a.)

Asiakkuus lastensuojelussa alkaa yleensä lastensuojeluilmoituksella, joka johtaa lapsen ja hänen perheensä tilannekartoitukseen. Tilannekartoituksessa tarkastellaan perheen tarvitsemaa tukea tai päädytään siihen, että perhe ei tarvitse lastensuojelun tukitoimia. Jos tilannekartoituksessa on päädytty siihen, että perhe tarvitsee tukea, niin sitä tarjotaan ensisijaisesti avohuollon tukitoimina. Avohuollon tukitoimet käsittävät muun muassa perheneuvontaa, taloudellista tukea, lyhytaikaista sijoitusta. Jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät, niin lapsi otetaan huostaan. Kun lapsi on otettu huostaan, hänet sijoitetaan perhekotiin, ammatilliseen perhekotiin tai lastensuojelulaitokseen. Lapsen sijoitus voidaan purkaa joko huostaanottoon johtaneiden syiden loputtua tai täysi-ikäisyyteen. Huostaan otettuna ollut lapsi on oikeutettu jälkihuoltoon. (Laaksonen 2004, 258; Lastensuojelulaki 2007/417.)

Nuoren asiakkuus jälkihuollossa alkaa käytännössä jo sijaishuollon aikana, jolloin työtä tehdään sijaishuollossa ja jälkihuollossa samanaikaisesti. Lastensuojelun keskusliiton Laituri-projekti (2001–2004) tuotti sijaishuollon ja jälkihuollon prosessien laatukriteerit, jota kutsutaan Laiturimalliksi. Sen mukaan jälkihuolto

jakautuu neljään eri vaiheeseen, jotka kulkevat rinnakkain ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ensimmäinen vaihe on suunnittelu. Suunnittelu vaiheen tavoitteena on nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa uuden elämän vaiheen hahmottaminen ja kirjaaminen suunnitelmaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkien nuoren kanssa toimijoiden sekä tarjolla olevien palveluiden kartoittamista sekä toimijoiden keskinäistä työn- ja vastuunjakoa. Toisessa vaiheessa nuoren tukena on luotettava aikuissuhde, joka vuorovaikutuksessa tukee nuorta psykososiaalisesti. Lisäksi nuori voi tarvita tukea asumiseen, koulunkäyntiin, harrastuksiin tai taloudelliseen tilanteeseen. Kolmantena vaiheena on nuoren lähiverkoston tukeminen, jotta se pystyy tukemaan nuorta jälkihuollon aikana ja sen loputtua. Neljäntenä vaiheena on jälkihuollon päätyminen kun nuoren elämä sujuu ilman lastensuojelun apua. Jälkihuollon päättäminen tapahtuu suunnitelmallisesti siten, että kaikki osapuolet ovat siitä tietoisia. (Laaksonen 2004, 260–263; Lastensuojelulaki 2007/417.)

3.2 Helsingin jälkihuollon tukiasuntotoiminnan periaatteet

Helsingin jälkihuollon tukiasuntotoiminnasta käytän jatkossa vain termiä tukiasuntotoiminta. Jälkihuollon tukiasumista järjestetään lastensuojelulain 75§ mukaisessa jälkihuollossa oleville asiakkaille, jotka ovat olleet sijoitettuna laitostai perhehoitoon huostaan otettuina tai avohuollon tukitoimena yhtäjaksoisesti yli kuusi kuukautta. Tukiasuntopalvelua ei tarjota harkinnanvaraisessa jälkihuollossa oleville. Asiakkaalle tarjotaan sosiaaliohjaajan apua käytännön asioiden hoitamiseen ja tukea elämänhallintaan liittyviin asioihin tehdyn suunnitelman mukaisesti. Tukiasuntojen sosiaaliohjaajat tekevät yhteistyötä jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden ja nuorten työhönohjauksen työkuraattoreiden kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat muun muassa nuorten omat verkostot, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palvelupisteet, nuorisoasemat ja koulut.

Koko jälkihuollon yhteinen arvo-/periaatekeskustelu on edellisen kerran käyty vuonna 2007 lähiesimiesten, sosiaaliohjaajien ja jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden kesken. Periaatteet on jaoteltu neljään luokan työyhteisön sisäisen vuorovaikutuksen, nuorten kanssa työskentelyn, yhteistyökumppaneiden kanssa toi-

mimisen sekä esimiestyön ja johtamisen periaatteisiin. Käyttäisin mieluummin termiä periaatteet kuin arvot, koska nämä neljä luokkaa sisältävät noin 40 periaatetta. Työyhteisössämme on kirjattu mitä nämä periaatteet konkreettisesti tarkoittavat, mutta varsinaisiksi arvoiksi näistä ei ole nostettu yhtään periaatetta. Uusi arvokeskustelu käynnistettiin keväällä 2012. Arvokeskustelu oli perusteltua käynnistää uudelleen alusta, koska 2009 organisaationmuutoksen myötä jälkihuollon toiminta on muuttunut. Arvokeskustelun käynnistäminen oli osa opinnäytetyöni prosessia, josta enemmän luvussa 6.4.

3.3 Helsingin jälkihuollon tukiasuntotoiminnan tehtävä ja asiakkuuden vaiheet

Nuoren oikeus tukiasuntoon ja jälkihuollon palveluihin täyttyy, kun nuori on ollut vähintään kuusi kuukautta yhtäjaksoisesti sijoitettuna joko avohuollon tukitoimena tai huostaan otettuna (Helsingin kaupungin pysyväisohje 3.4.3; Lastensuojelulaki 2007/417). Nuorelle jälkihuolto ja tukiasuminen ovat vapaaehtoisia palveluita.

Tukiasuntotoiminta on tarkoitettu tuettua asumista tarvitseville jälkihuoltoon oikeutetuille noin 17–20-vuotiaille nuorille. Tuella tarkoitetaan itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten ohjausta omien asioiden hoitoon, tuen tarjoamista itsenäisen asumisen onnistumiseksi ja elämänhallinnan tukemiseksi. Tukiasuntotoiminnassa nuori ja sosiaaliohjaaja tekevät yhteistyötä, joka perustuu nuoren kanssa tehtyyn yksilölliseen asiakassuunnitelmaan. (Helmi / jälkihuollon tukiasuntotoiminta 2011.) Tukiasuntotoiminnan tehtävänä on myös vapauttaa laitospaikkoja ja saattaa nuori tukiasumisen päätyttyä eteenpäin esimerkiksi Helsingin kaupungin asuntoon.

Nuori on ohjauksessa aktiivinen osallistuja esittämiensä ongelmien ratkaisuun. Nuoren tavoitteet ja hänen tulkintansa tilanteesta ovat työskentelyn lähtökohdina. Nuoren oman toimintakyvyn vahvistaminen on ensisijaista. Ohjaukseen liittyy neuvonta, jossa nuori päättää, miten toimii neuvojen suhteen. Ohjaussuhde on aina dialoginen ja toivoa antava. Ohjauksen peruselementit ovat aika, huomio ja kunnioitus (Onnismaa 2007, 26, 38–48.)

Nuoren asiakkuus tukiasuntotoiminnassa alkaa, kun jälkihuollon tai sijaishuollon sosiaalityöntekijä tekee yhteistyössä nuoren kanssa palvelupyynnön tukiasuntotoimintaan. Kun palvelupyyntö on saapunut tukiasuntotoimintaan, valitaan nuorelle oma sosiaaliohjaaja. Asiakkuuden alussa yleensä sovitaan yhteinen neuvottelu, jossa ovat läsnä nuori, jälkihuollon sosiaalityöntekijä, tukiasuntojen sosiaaliohjaaja, laitoksen edustaja, vanhemmat ja muut yhteistyökumppanit. Tukiasuminen jakautuu kolmeen vaiheeseen, jotka ovat motivointivaihe, asumisen vaihe ja asiakkuuden päättämisen vaihe.

Tukiasumisen motivointivaiheessa sosiaaliohjaaja selvittää nuoren kanssa hänen tarvitsemansa tuen koulutukseen tai työhön, terveydenhuoltopalveluihin, itsenäiseen elämään tarvittavia taitoja kuten raha-asoiden hoitamista, sosiaali- taituuksia, kartoitetaan nuoren verkostoa, asumiseen tarvittavien taitojen arviointia, täysi-ikäisen vastuista ja velvollisuuksista kertomista sekä päihde- ja mielenterveystilanteen kartoitusta. Tukiasumisen valmisteluvaihe on kestoaltaan hyvin yksilöllinen. Ihannetilanteessa sosiaalityöntekijä lähettää palvelupyynnön tukiasuntotoimintaan vuotta aikaisemmin ennen nuoren suunniteltua muuttoa tukiasuntoon, jotta tukiasuntojen sosiaaliohjaajalla ja nuorella on aikaa rauhas- sa valmistella muuttoa. Nuori ja sosiaaliohjaaja tapaavat säännöllisesti yhteises- ti sovitun aikataulun mukaan. Nuoren muuttaessa tukiasuntoon hänen kans- saan tehdään määräaikainen vuokrasopimus vuodeksi kerrallaan, mikä päättyy viimeistään kun nuori täyttää 21 vuotta

Koko tukiasunnossa asumisen ajan nuori saa tukea sosiaaliohjaajaltaan. Asu- misen aikana työskentely painottuu tukiasumisen suunnitelmaan, joka on laadi- tu yhteistyössä nuoren kanssa hänen tarpeitaan vastaaviksi (Ahlroth & Kurgano- va 2007, 69).

Sosiaaliohjauksen suunnitelma pohjautuu jälkihuollon suunnitelmaan. Asumisen aikana nuori saa psykososiaalista tukea. Psykososiaalisella tuella pyritään tar- kastelemaan nuoren tilannetta kokonaisvaltaisesti. Psykososiaalisella tuella py- ritään sosiaalisten oikeuksien valvontaan ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, koska työ kohdentuu huono-osaisiin. Psykososiaaliseen työhön liittyy nuoren tarpeita ymmärtävään pyrkivä työote, jossa on terapeuttinen ulottuvuus. Tera-

peuttinen ulottuvuus näkyy psykososiaalisessa työssä siten, että työn tavoitteisissa korostetaan psyykkistä selviytymistä. Psykososiaalisessa työssä painopisteenä on nuoren ymmärrys omasta tilanteestaan. Siinä pyritään muutokseen nuoren ajattelu- ja toimintatavoissa sekä sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisessa tilanteessa. (Raunio 2004,140–146.)

Sosiaaliohjaaja tukee nuorta elämönhallintaan liittyvissä asioissa. Elämönhallinnalla yleisesti tarkoitetaan muun muassa rahan, ajan, tarpeen tyydytyksen ja oman taloudenhallinnan vaatimaa itseuria (Paju & Vehviläinen 2001, 69).

Pajun ja Vehviläisen (2001, 70) mukaan elämönhallintaan kuuluvat arjen perusvalmiudet: kuten ruuanlaitto, kyky käyttää palveluja ja neuvon pyytäminen sitä tarvitessa. Siihen kuuluvat myös nuoren kyky osata tunnistaa ja ilmaista tarpeitaan, opetella hallitsemaan rahankäyttöään, jotta ei tuhoa omaa talouttaan. Elämönhallintaan liittyy myös motivaatio-, suunnittelu- ja sitoutumiskyky, jotta ihminen löytää oman paikkansa yhteiskunnassa.

Tukiasuntotoiminnassa elämönhallintaan tukeminen tarkoittaa, että nuori opettelee yhteistyössä sosiaaliohjaajan kanssa hakemaan tarvittavia sosiaaliturvatuksia, rahankäytön hallintaa muun muassa laatimalla oman talouden budjetin, tukea asumisen taitoihin ja niihin asioihin, joihin nuori tukea tarvitsee. Tarvittaessa sosiaaliohjaaja ohjaa nuorta päihde- tai mielenterveyspalveluihin. Tukiasumisen aikana nuori ja sosiaaliohjaaja tapaavat pääsääntöisesti nuoren kotonan noin 1–2 kertaa kuukaudessa, mutta tarvittaessa myös tiiviimpi työskentely on mahdollista. Tukiasuntotoiminnan tavoitteena on nuoren itsenäistyminen, ja tukiasuminen on siten välivaihe nuoren elämässä siirryttäessä kohti itsenäistä elämää. (Ahlroth & Kurganova 2007, 70–71).

Tukiasuminen voi päättyä ennen kuin nuori täyttää 21vuotta. Asuminen voi päättyä nuoren omasta toiveesta tai pahimmillaan se voi päättyä asumisesta johtuviin ongelmiin esimerkiksi häiriöihin tai vuokravelkaan. Jos nuori menettää tukiasunnon, hänellä on oikeus hakea uudestaan tukiasuntoa ollessaan alle 20-vuotias. Yleisen käytännön mukaan nuori muuttaa tukiasunnosta pois saatuaan suosituksen Helsingin kaupungin vuokra-asuntoon. Suosituksen saaminen edel-

lyttää, että nuoren asuminen on sujunut pääsääntöisesti moitteettomasti. Tällä tarkoitetaan, että nuori ei ole saanut varoituksia asumisestaan eikä hänellä ole vuokravelkaa. Tähän päättyy tukiasuntotoiminnan prosessi ja yhteistyö nuoren ja tukiasuntotoiminnan sosiaaliohjaajan kanssa. Tämä on kuvausta tukiasuntotoiminnan prosessista silloin kun on kyse yksinään asuvasta jälkihuolto- nuoresta. Minkälainen on prosessin kulku, kun nuorella on oma lapsi? Jälkihuolto nuoren asiakkuutta, jolla on oma lapsi, ei ole samalla tavalla mietitty tukiasuntotoiminnan prosessissa. Kokemukseni mukaan nuori, joka on saanut oman lapsen, tarvitsee henkistä tukea vahvistuakseen vanhempana, jonka kautta luottamus omaan pärjäävyyteen kasvaa. Henkisen tuen tarjoamiseen liittyy olennaisesti emotionaalinen tuki. Nuori vanhempi tarvitsee myös tiedollista tukea ja yhteistä asioiden selvittämistä. Kokemukseni mukaan jotkut nuoret vanhemmat ovat halunneet käsitellä oman lapsuutensa kokemuksia, joita he eivät halua toistaa oman lapsensa kasvatuksessa.

4 NUORI VANHEMMUUS

4.1 Nuoruuden kehitystehtävät ja -haasteet

Nuoruus määritellään monesti siirtymävaiheeksi aikuisuuteen, jolloin nuori kasvaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Nuoruutta voi määritellä eri tieteen näkökulmista. Lääketieteellinen näkökulma korostaa nuoren fyysistä kypsymistä aikuisuuteen. Psykologiassa lähestytään nuoruutta elämänvaihetheorioiden avulla. Kasvatustieteessä nuoruuden määritelmä liittyy oppimisen ja oppimisympäristön näkökulmaan ja siinä korostuu kasvattajan rooli nuoren elämässä. Yhteiskuntatieteissä nuoruutta lähestytään nuorisokulttuurin ja nuorisoryhmien kautta. Hoitotieteessä korostuu nuoren toimintakyvyn ja voimavarojen merkitys hyvinvoinnissa ja sen edistämisessä. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 13–14.)

Oman työni näkökulmasta nuoruutta ei voi määritellä vain yhden näkökulman mukaan, koska ihminen on fyysis-, psyykkis-, sosiaalinen kokonaisuus. Tältä pohjalta oma määritelmäni olisi monitieteinen näkökulma, jossa nuori on kypsymässä kohti aikuisuutta niin fyysisesti kuin henkisestikin, johon hän tarvitsee aikuisen tukea ja ohjausta, oppiakseen luottamaan omiin kykyihinsä.

Havighurstin (1972) mukaan nuoren kehitystehtäviä ovat emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen vanhemmista. Kehitystehtävänä on myös valmistautuminen perhe- ja työelämään. Jokainen nuori pyrkii myös itse määrittelemään tavoitteitaan joko tiedostaen tai tiedostamattaan. Näin ollen nuori luo omalle elämälleen haasteita. Nuoren kehityshaasteet syntyvät nuoren itsensä ja ympäristön tuottamista tavoitteista. Nuorella on omia tavoitteita, haaveita, tarpeita, voimavaroja ja yksilöhistoria, jotka vaikuttavat kehityshaasteisiin. Ympäristö tuottaa nuoren elämään velvollisuuksia, odotuksia, toimintamahdollisuuksia ja myös tukea, joista yhdessä syntyvät nuoren kehityshaasteet. Nuoruuteen liittyviä tavoitteita ja haasteita voi joutua työstämään myöhemmällä iällä, jos siihen ei ole ollut mahdollisuutta heti lapsuuden jälkeen. (Aaltonen ym. 2003, 19–20.)

Myöhäinen nuoruusikä nimitystä käytetään 16:sta 20 ikävuoteen. Tähän ikään kuuluva nuori on eheytyvässä ja löytävässä emotionaalista lujuuutta ja pysyvää omanarvon tunnetta. Nuorelle vahvistuu yhteenkuuluvuus ympäröivään maailmaan. Itsenäisyys ja seksuaalinen identiteetti kehittyvät, jotta nuori onnistuu kehitystehtävässään. Kehitystehtävän onnistuminen riippuu sekä kyllin hyvistä ulkoisista tekijöistä että sisäisen haavoittuvuuden ja ahdistuksen sietämisestä ja hyväksymisestä. Myöhäisessä nuoruusiässä oleva nuori tarvitsee joustavat ja toimivat puolustusmekanismit. Toisen syvämmämpi ja monipuolisempi ymmärtämisen tarve sekä toisen erillisyyden ja erilaisuuden sietäminen kehittyvät nuorella vähitellen. Näitä taitoja nuori oppii seurustelusuhteen kautta. Rakkaus ja intiimiys ovat tien raivaajia kohti vanhemmuutta. Ennen vanhemmuuteen sitoutumista on tarpeellista riittävän pitkä itsenäistymisen aika. Nuoren tulee voimistua rakkaudessa ja työelämässä ennen oman lapsen tuomaa vanhemmuuden vastuuta. (Niemelä & Ruth, 1992, 108–109.)

4.2 Nuoruus ja vanhemmuus

Nuorella vanhemmalla tarkoitan lastensuojelun jälkihuollon tukiasuntotoiminnan näkökulmasta 17–21-vuotiasta nuorta, jolla on oma lapsi. Nuoren oma kehitystehtävä on vielä kesken tultuaan nuorena äidiksi/isäksi, jolloin hänen tulee oman keskeneräisyytensä lisäksi pystyä omaksumaan vanhemman rooli. Nuoruuteen kuuluu itsenäistyminen, mikä konkreettisesti tarkoittaa omista asioista päättämistä ja vastuunottamista tehdyistä päätöksistä. Nuori, jolla on oma lapsi, ei pysty ikäistensä tavoin elämään nuoruutta, koska hänellä on vastuu lapsestaan. Miten sovittaa iänmukainen kehitykseen liittyvä tehtävä ja vanhemmuuden vastuu? Tukiasunnoissa asuvan nuoren vanhemman haasteena ovat nuoren iän lisäksi omat lapsuuden kokemukset ja sijoitus. Lapsi tarvitsee vanhemmaltaan rakkautta ja huolenpitoa riippumatta vanhemman iästä.

Näkemykseni mukaan vanhemmuus on elämänmittainen haaste, jonka aikana ihmisen on tarkoitus kasvaa itse vanhempana ja suhteessa lapseensa. Haasteellisuus liittyy siihen, että vanhempi osaa lapsensa kulloisessakin kasvunvaiheessa ohjata, olla tukena ja antaa lapsen kokeilla siipiensä kantavuutta. Var-

haisvaiheen vanhemmuuteen kuuluu lapsen tarpeiden asettaminen omien tarpeiden edelle, kuitenkin aikuisen tulee huolehtia omasta hyvinvoinnistaan, jotta jaksaa olla tasapainoinen huoltaja. (Kalland 2001, 199).

4.3 Vanhemmuuden edellytykset

Vanhemmuuden pohtiminen alkaa kohtaamalla ensin itsessään lapsen. Oman lapsen kohtaaminen itsessä alkaa siitä, että aikuinen alkaa muistella, miltä itsestä tuntui olla lapsi. Muistelulla halutaan löytää ne tunteet, joita itse lapsena koki. Tunteiden tunnistamisella on merkitystä siihen, että vanhempi pystyy ymmärtämään kasvatusta koskevien kirjojen ohjeet ja sen jälkeen hän vasta pystyy niitä toteuttamaan omassa vanhemmuudessaan. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2007, 102.)

Kokemukseni mukaan oman sisäisen lapsen löytäminen on merkityksellistä siinä mielessä, että vanhempi pystyy tunnetasolla kohtaamaan oman lapsensa kokemuksia, kun muistaa omia lapsuuden tunnekokemuksiaan. Tämä helpottaa lapsen kokemusmaailman ymmärtämistä ja tutustumista oman lapsen kokemusmaailmaan.

Vanhemmaksi kasvaminen alkaa raskaudenaikana. Naisen ja miehen siirtyminen äitiyteen ja isyyteen tapahtuu biologisista ja sosiaalisista syistä miehillä hitaammin. Lapsen tutustuminen on tärkeä osa sikiöajan kiintymyssuhdetta. Vanhemmat luovat kiintymyssuhteen syntyvään lapseensa mielikuvien ja tunteiden avulla. Mielikuvien sisällöt ja elinvoimaisuus vaihtelevat yksilöittäin raskauden etenemisen myötä. Eräiden tutkijoiden mukaan äidin mielikuvat vauvas- ta kehittyvät, kun hän tuntee sikiön liikkeit ja isien mielikuvat kehittyvä raskau- den viimeisellä kolmanneksella. Punamäki (2012,101)viittaa Ammanitin ym. ja Korjan ym. tutkimustuloksiin, josta arvioiden mukaan puolet isistä kokee ras- kaudenaikana vaikeaksi kuvitella tulevaa lasta, mikä kertoo isyyden ja äitiyden kehitysprosessien erilaisuudesta. (Punamäki 2012, 95–102.)

Lapselle on hyväksi turvallinen ja pysyvä kiintymyssuhde. Vanhemmuudessa se tarkoittaa sitä, että toinen tai molemmat vanhemmat yhdessä huolehtivat riittävän ennakoitavalla tavalla lapsesta päivittäin, jolloin aikuisen tuki tuo lapselle turvallisuuden tunteen. Jokaisen vanhemman suhde omaan lapseensa on hyvin ainutlaatuinen. Sen vuoksi myös kasvatusten menetelyissä tulisi olla joustoa, vaikka peruslinjat ovat johdonmukaisesti samoja. Aikuisuuteen ja vanhemmuuteen kuuluu johdonmukaisuus. Ei saa sallia kaikkea ja sitten seuraavassa hetkessä kieltää kaikkea. Vanhemman ollessa johdonmukainen toiminnassaan on lapsen helpompi ennakoida asioita. (Nevalainen 2005, 106.)

Vanhemmuuteen liittyy olennaisesti kyky sietää pettymyksiä, koska lapsen kanssa toimiminen ei mene aina suunnitelmien mukaan. Pettymysten sietoon liittyy olennaisesti mentalisaatiokyky. Pajulon ja Pyykkösen (2012, 71) mukaan mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa tarkoittaa vanhemman kykyä pohtia lapsensa kokemusta ja tunnetta erilaisissa arkipäivän tilanteissa jopa raskaudesta lähtien. Edellä kuvatuinen pohdinta on monille vanhemmille spontaania ja luonnollista, mutta ellei se ole riittävää, seuraukset ovat vakavat.

Vanhemmuuteen olennaisesti liittyy aito välittäminen. Välittämällä tarkoitetaan sitä, kun aikuinen on kiinnostunut lapsen asioista, ajatuksista, tunteista, kokemuksista ja tekemisistä. Välittävä aikuinen kykenee tutustumaan vähitellen lapsen todellisuuteen ja hän kykenee luomaan lapselle turvallisuuden tunteen. (Vilén ym. 2007, 103.)

Riittävässä vanhemmuudessa vanhemman tehtävänä on olla sensitiivinen lapsen tarpeille ja tunneviesteille, koska lapsi ei itse aina pysty ilmaisemaan miltä hänestä tuntuu. Vanhemman tehtävänä on sanoittaa lapsen tunteita virittäytymällä samaan tunnetilaan lapsen kanssa. Vanhemmalta tämä vaatii kykyä virittyä lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Lapsi tarvitsee vanhempaansa oppiakseen ymmärtämään omia tunnetilojaan ja niiden erillisyyden muiden ihmisten tunnetiloista. Tunteiden huomioimisessa on oleellista, että vanhempi ei kontrolloi lapsen kokemuksia ja tunteita, toisin sanoen hän ei kiellä lasta itkemästä, kun lasta itkettää. Silloin lapsi ei tukahduta tunteitaan itseensä vaan oppii ilmaisemaan ja hyväksymään sen, että kaikki tunteet ovat sallittuja. (Skodvin 2004, 21–

22; Vilén ym. 2007, 104.) Vanhemman tulee olla tarkkana siitä, että sanaton ja sanallinen viestintä tukevat toisiaan. (Vilén ym. 2007, 104). Jos vanhemman sanaton ja sanallinen viestintä ovat ristiriidassa, hämmentää se lasta ja eikä hän tiedä mitä aikuinen tarkoittaa.

Vanhemman tehtävänä on antaa lapselleen vastavuoroista hoivaa ja rakkaudellista huolenpitoa, joissa huomioidaan lapsen tarpeet. Toisin sanoen lapselle ei riitä fyysisesti läsnä oleva vanhempi, joka vastaa mekaanisesti lapsen fyysisiin tarpeisiin, vaan yhtä tärkeää on vanhemman emotionaalinen läsnä oloisuus ja saavutettavuus. (Nevalainen 2005, 99.) Lapsi tarvitsee vanhempaansa oman toimintansa ja tarpeiden säätelyyn ja rajoittamiseen. Lapsi oppii ymmärtämään, mitä hän voi odottaa ympäristöltään, kun hänelle asetetaan kohtuulliset ja selvät rajat. Tällainen ennakoitukyky tuo lapselle usein turvallisuuden tunteen. (Skodvin 2004, 21–22.) Rajoja etsiessään lapsi saa kiukutella ja olla huonolla tuulella. Silloin aikuisen tehtävänä on ohjata siihen, millaisia keinoja kiukutellessa on hyväksyttävää käyttää. Aikuisen tehtävänä rajojen asettamisessa on voittaa suurin osa näistä taisteluista, siten lapselle muodostuu käsitys siitä mikä on oikein ja mikä on väärin. (Nevalainen 2005, 78, 100.) Vanhemman tehtävänä on luoda päivärytmi, jolloin lapsen elämässä tietyt rutiinit toistuvat ja luovat turvallisuutta. Vanhemmuuteen kuuluu sääntöjen ja rajoitusten avulla huolehtia lapsen fyysisestä turvallisuudesta. (Vilén ym. 2007, 103.)

Riittävän hyvässä vanhemmuudessa toteutuu vanhemman perustehtävien täytyminen ja lapsen perustarpeiden tyydyttäminen. Lapsen fysiologisiin tarpeiden täyttämiseen kuuluvat muun muassa ruoka, lepo, vaatetus ja ulkoilu. Vanhempana ollessa aikuisella on vastuu siitä, että lapsi saa kasvaa turvallisessa ilmapiiressä, jossa hänet otetaan yksilönä huomioon ja jossa oikeudet ja velvollisuudet kehittyvät iän myötä. Välittävä vanhempi on kykenevä antamaan lapselle luvan olla lapsi kaikissa elämäntilanteissa. Koskaan ei ole olemassa täydellistä lapsuutta eikä kenenkään vanhemman tarvitse olla täydellinen. Jokainen voi oppia virheistä ja ongelmia voi opetella ratkaisemaan yhdessä. Vanhemman on myös tärkeää osata myöntää virheensä ja keskustella lapsen kanssa ja tarvittaessa pyytää anteeksi. Lapsen ja vanhemman suhteen kehittyminen on kasvu- ja

oppimisprosessi kummallekin osapuolelle. (Vilén ym. 2007,102, 104–106; Nevalainen 2005, 106.)

Mitä on riittävän hyvä vanhemmuus ja kuinka sitä arvioidaan ilman, että arvioinnin lähtökohtana eivät ole päällimmäisenä vanhemman tiedot, taidot ja persoonallisuus. Arvioinnissa keskeistä onkin lapsen hyvinvointi ja vanhemman toiminnan vaikutukset lapseen. Lapsen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat lapsen tarpeisiin vastaaminen ikätasoisesti. Vanhemmuuden arvioinnissa kohteena on lapsen arki. Kuitenkaan lapsen hyvinvoinnin puutteista ei voida tehdä suora- viivaista kausaalioletusta vanhemmuuden puutteisiin. Riittävän hyvän vanhemmuuden tiedonlähteenä ovat lapsen ja vanhemman omien näkemysten ja kokemusten kuuleminen sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen havainnointi. (Myllärniemi 2007, 61.)

Jokainen vanhempi miettii välillä sitä, olenko riittävän hyvä vanhempi. Vanhempana olemiseen kuuluu myös epävarmuutta. Kun vanhemmalla on kykyä pohtia ja kyseenalaistaa omaa vanhemmuuttaan, mahdollistaa se löytämään oman lapsen kanssa toimimisessa keinoja, jotka ovat itsestä tuntuneet lapsena hyviltä. Samalla tulee mahdollisuus siihen, että ei tee samoja virheitä, joita omat vanhemmat ovat tehneet ja jotka ovat tuntuneet itsestä pahoilta. Jos vanhemman oma kasvatus on ollut riittävän hyvää, antaa se hyvät lähtökohdat vanhemmaksi kasvamiseen. (Vilén ym. 2007, 102.)

5 PERHETYÖ NUORTEN VANHEMPIEN RIITTÄVÄN VANHEMMUUDEN TUKENA

5.1 Vanhemmuuden haasteet

Riittävän vanhemmuuden toteutumisen haasteista voidaan puhua riskitekijöistä. Riskitekijä on ominaisuus, olosuhde tai tapahtuma, joka tietyissä olosuhteissa lisää tietyn häiriön tai ongelman todennäköisyyttä. Yksittäinen riskitekijä lapsen tai perheen elämässä ei välttämättä tarkoita sitä, että lapsen hyvinvointi on vaarassa. (Riskiolosuhte työryhmä 2006–2007.)

Kallandin mukaan (2005, 120) lapsen kannalta perheen sisäiset tekijät ovat kaikkein tärkeimmät, ja niihin liittyvät riskitekijät ja suojaavat tekijät vaikuttavat lapsen kehitykseen välittömästi. Tärkeimmät riskitekijät ovat lasten pahoinpitely, lasten tarpeiden laiminlyönti ja patologiset kiintymyssuhteet. Tyypillisiä tekijöitä, jotka aiheuttavat lapsen laiminlyöntiä perheissä, ovat vanhempien päihteidenkäyttö, perheväkivalta, mielenterveysongelmat sekä vanhempien väliset vakavat ristiriidat. Myös varhaiset separaatiot ja menetykset vaikuttavat epäedullisesti lapsen kehitykseen. (Kalland 2005, 120.)

Lapsen kehitykselle selkeä riski on pitkä-aikainen ja varhain alkanut laitoshoido, mikä heijastuu myös aikuisikään vaikeuksina löytää oma positiivinen vanhemmuuden malli (Hyvinvointi 2015- ohjelma). Riskitekijöitä ovat myös vanhemman omat lapsuuden kokemukset, vanhemman nuoren iän ja yksinhuoltajuuden sekä vanhemman koulutuksen puutteen (Vilèn ym. 2007; Kalland 2001, 208). Hofferthin ja Goldschneiderin (2010) tutkimuksen mukaan on todettu ylisukupolvisia seurauksia lapsen kasvaessa ilman kahden vanhemman läsnäoloa. Nuoret miehet, jotka kokivat kehittyessään huomattavaa epävakautta, aiheutuu siitä todennäköisesti häiriötä heidän omalle isyydelleen ja he ajautuvat poissaoleviksi isiksi. Ilman isää kasvaneet tytöt eivät tutkimuksen mukaan opi tarkoituksenmukaisia parisuhdetaitoja, vaikka perherakenne olisi vakaa. Tämä johtaa tytöt kasvattamaan lapsensa samanlaisissa perheissä. Perherakenteen ja köyhyyden yhteys pitäisi katkaista, jotta kierteen voi katkaista. Ohjelmat, jotka auttavat

parantamaan vanhemmuuden taitoja voivat auttaa lieventämään joitakin ehkäisvässä olevia negatiivisia seurauksia perhesiirtymissä ja epävakaudessa. Epäedullisella sosioekonomisella asemalla on vaikutusta nuorten miesten ja naisten varhaisessa siirtymisessä vanhemmuuteen.

Kallandin mukaan (2001, 208) lasten kaltoinkohtelu on yhteydessä perheen alhaiseen sosiaaliluokkaan, äidin alhaisempaan koulutustasoon, teiniäitiyteen ja monilapsisuuteen. Yksilötasolla äidit, jotka laiminlyövät lapsiaan, ovat muita useammin masentuneita, ja heillä on muita enemmän vanhemmuuteen liittyvää stressiä ja yksinäisyyttä. Heidän oman lapsuutensa historiassa esiintyy myös useammin laiminlyöntiä kuin muiden naisten lapsuudessa.

Vanhemman oman lapsuudenkodin heikko sosiaalinen asema saattaa synnyttää lisää riskilapsia seuraavassa sukupolvessa. Tässä ylisukupolvisessa syrjäytymisenriskissä on kyse muun muassa työttömyyskulttuurin syntymisestä ja sen mahdollisista ylisukupolvisesta siirtymisestä seuraavalle sukupolvelle. (Paju & Vehviläinen 2001, 49.) Mielestäni nuorten kouluttamattomuus on yksi ylisukupolvisuuden riskitekijä seuraavassa sukupolvessa, koska Hyvinvointi 2015 ohjelman mukaan perheen kautta saadut mallit siirtyvät seuraavalle sukupolvelle, jos niitä ei itse tietoisesti tutki ja halua muuttaa opittua. Kouluttamattomuus nuorten keskuudessa tuo työllistymisen ongelman, mikä vaikuttaa seuraavan sukupolven köyhyysongelmaan, kun perhe elää toimeentulotuen varassa. Olen havainnut nuorten keskuudessa toimeentulotuen asiakkuuden, mitä nuoret pitävät automaattisena oikeutenaan. Olen pohtinut, mistä johtuu ajatus automaattisesta oikeudesta toimeentulotukeen. Osaltaan selittävä tekijä voi olla ylisukupolvisessa toimeentulotuen asiakkuudessa. Olen havainnut tietynlaisen laskelmoinnin talousasioissa. Nuoret suhtautuvat skeptisesti esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimiston tarjoamaan työharjoitteluun, koska siitä saatava korvaus ei ole riittävän houkutteleva verrattuna toimeentulotukeen. Näkemykseni mukaan nuoret eivät ota huomioon pidemmän aikavälin hyötyä työkokemuksesta, jota saamalla he voisivat löytää työpaikan ja siitä seuraisi positiivinen vaikutus perheen taloudellisen tilanteeseen.

Vauvan ja äidin välinen kiintymyssuhde kehittyy jo raskausaikana ja heidän välillään on vuorovaikutusta. Kun puhutaan raskausajasta riskitekijänä, sillä tarkoitetaan kielteisesti värittyä odotusaikaa, jonka aikana äiti lyö vatsaansa raskaana ollessaan. Toinen riskitekijä äidin ollessa raskaana on vauvan terveyden laiminlyönti. Vauvan terveyden laiminlyöntiin raskausaikana liittyy äidin tupakointi tai päihteidenkäyttö. Äidin päihteidenkäyttö raskaudenaikana ennustaa lapsen myöhempää laiminlyöntiä tai pahoinpitelyä. (Kalland 2005, 123; Kalland, 2001, 200.)

Pajulon ja Pyykkösen (2012, 71) mukaan jopa raskaudesta lähtien vanhemman puutteet mentalisaatiokyvyssä eli kyvyssä astua toisen kenkiin aiheuttavat lapsen käyttäytymisen väärintulkintoja, molemminpuolista pettymystä, vuorovaikutusongelmia ja jopa laiminlyöntiä ja pahoinpitelyä. Mentalisaatiokyvyn puutteesta kertoo äidin reagoimattomuus vauvan viesteihin. Tällöin äiti ei kykene tavoittamaan vauvan tarpeita, eikä havaitsemaan vauvan tunnetiloja. Vauvan on vaikeaa kestää äidin reagoimattomuutta ja ilmeettömyyttä, jonka seurauksena vauva kääntää katseensa pois äidistään eikä enää hae katsekontaktia. Tällöin vauva on suuressa vaarassa epäonnistua ensimmäisessä kehitystehtävässään eli orientoitumisessa toista ihmistä kohti. Myöhemmällä iällä näillä lapsilla on vaikeuksia katsekontaktin kanssa, ja he voivat olla passiivisia ja ilmeettömiä. Lisäksi heille saattaa kehittyä vaikeuksia tulkita toisen ihmisen kasvoilmeitä ja ymmärtää toisen tunnetiloja. Kun ihminen oppii olemaan tuntematta tunteita lainkaan, hänestä voi kehittyä aikuinen, jolla ei ole kontaktia omiin tunteisiinsa eikä tuntemuksiinsa. (Kalland 2005, 126 ja 132.) Puutteellisesta valmistautumisesta äitiyteen Kalland kuvaa äidin kyvyttömyyttä tunnistaa vauvan tarpeita ja asettaa ne etusijalle, toisaalta äidin kyvyttömyyttä muuttaa elintapojaan, vaikka hän haluaisi. (Kalland 2001, 200).

Varhaisten hoivakokemusten perusteella lapsi luo vuorovaikutusmallin, johon sisältyy kolme asiaa: lapsen sisäistys omasta itsestään, lapsen sisäistys vuorovaikutuksesta sekä lapsen sisäistys häntä hoivaavista aikuisista. Riskitekijänä lapsen elämässä on turvattomasti kiinnittynyt lapsi, joka on sisäistänyt kielteisen käsityksen itsestään. Siihen kuuluvat arvottomuuden tunne ja ansaitsemattomuus huolenpitoon. Vuorovaikutuksessa tällainen lapsi on oppinut, että omia

tunteitaan ja tarpeitaan ei kannata tuoda esiin, koska häntä hoivaaviin aikuisiin ei voi luottaa tai heihin ei kannata turvautua. Turvattomien lasten sisäistetyssä vuorovaikutusmallissa voidaan erottaa kaksi pääluokkaa: vanhempaansa välttelevästi ja vanhempaansa ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi. Välttelevän mallin äärimmäismuotoja ovat, kun vanhempi on lapselleen vihamielinen, julma ja pahoinpitelevä tai kun vanhempi ei kykene huolehtimaan itsestään vaan vaatii lapselta hoivaa ja huolenpitoa. Ristiriitaisesta mallista on kyse, kun vanhempi ei huomioi lastaan, jolloin lapsi joutuu hakemaan huomion kielteisesti, jolloin hän tulee edes huomioiduksi. Lapsen kehityksen kannalta kielteinenkin huomio on parempi kuin kokonaan huomiotta jääminen. (Kalland 2005, 131- 132.)

Lapsi saattaa olemassaolollaan merkitä vanhemmalleen muistutusta elämänkriisistä, joka tapahtui lapsen syntymän aikoihin tai lapsen syntymä itsessään on voinut olla ei-toivottu tai lapsen odotetaan ratkaisevan jonkin vanhemman menneisyyteen liittyvän ratkaisemattoman kriisin. Vanhemman/vanhempien alkoholinkäyttö riskitekijänä liittyy lasten tarpeiden laiminlyöntiin. Läheskään kaikille lapsille siitä ei aiheudu ongelmia, mutta toisaalta usein ongelmat tulevat esille kiertoteitä. Vanhempien runsas alkoholinkäyttö ilmenee lapsissa muun muassa aggressiivisena käyttäytymisenä tai vetäytymisenä. Tutkimuksissa on tullut ilmi, että alkoholiperheiden kodin riidat vaikuttavat lapsiin enemmän kuin juominen sinänsä. Alkoholiperheessä vanhempien roolit ovat useasti epäjohtonmukaisia, mikä koskee samalla lailla päihdeongelmaista kuin hänen puolisoaankin. Päihdeongelmaisen ollessa selvin päin lapset saavat apua ja kannustusta. Samalla lapsille annetaan paljon sekä epärealistisiä että realistisiakin lupauksia, jotka taas pidetään tai sitten ei. Alkoholiperheen lasten on suunniteltava oma käyttäytymisensä vanhempiensa tekojen mukaan ja kiellettävä itseltään monia lapsuuden elämäntapoja. Tällöin lapsi saattaa alkaa käyttäytyä aikuismaisesti ja tehdä sen mukaisia tehtäviä kotona. (Peltoniemi & Utoslahti 2003, 169–170.)

Lapseen kohdistuvia väkivallan muotoja ovat fyysinen väkivalta, jossa lapsen kehoa satutetaan. Lapseen kohdistuvalla henkisellä väkivallalla tarkoitetaan lapsen mielen tahallista loukkaamista esimerkiksi uhkailemalla ja nimittelemällä. Lapseen kohdistuva seksuaalinen väkivalta voi olla ahdistelua, koskettelua,

raiskausta ja sen yritystä. Lapsen hoidon ja avun laiminlyöminen, heitteillejätto, puutteellinen valvonta sekä muu lapsen tarpeiden tyydyttämättä jättäminen ovat myös lapseen kohdistuvan väkivallan muotoja, jotka ovat riskitekijöitä lapsen elämässä. (Holmberg 2002,11.) Perheväkivalta vaikuttaa lapseen eri ikävaiheissa tietynlaisilla reagoitintavoilla. Useat perheväkivallan merkit ja oireet, esimerkiksi huono itsetunto, ahdistuneisuus ja masentuneisuus voivat ilmetä kaikissa ikävaiheissa. Perheväkivaltaa kokeneella vauvalla on usein heikompi terveys. Vauvan motoriikan ja vuorovaikutuksellisuuden kehitys voi viivästyä. Hän on itkuinen, levoton ja vaikeasti rauhoiteltavissa. Perheväkivalta aiheuttaa vauvalle uni- ja nukahtamishäiriöitä. Leikki-ikäinen, joka on kokenut perheväkivaltaa, jäljittelee leikeissään väkivaltaisia perhetilanteita. Väkivallan ollessa jatkuvaa lapsen leikki muuttuu ilottomaksi ja mekaaniseksi. Lapsi tuntee pelkotiloja ja sosiaalisissa suhteissa alkaa ilmetä ongelmia, koska lapsi käyttää väkivaltaa riitatilanteiden ratkaisemiseksi. Leikki-ikäisillä on muita ikäryhmiä enemmän somaattisia ongelmia esimerkiksi vatsakipuja ja pääkipuja. Perheväkivaltaa kokenut leikki-ikäinen voi myös taantua ja alkaa käyttäytyä itseään nuoremman lapsen tavoin. (Holmberg 2002, 14–15.)

Kaikki alkoholiperheiden tai muiden ongelmien kanssa kamppailevien perheiden lapset eivät tietenkään kärsi haitoista. Siihen vaikuttaa esimerkiksi, pystyykö lapsi solmimaan positiivisia ihmissuhteita perheen ulkopuolelle. Lapsella on luontaisia voimavaroja, ja jos hänellä on edes joku aikuinen ihminen, johon tukeutua, ongelmien syntyminen ei onneksi ole itsestään selvää. (Peltoniemi & Utoslahti 2003, 171.) Lapsen vastustuskyky psykososiaalisille stressitekijöille vaihtelee eri tilanteissa ja on riippuvainen sekä yksilöllisistä voimavaroista että ympäristötekijöistä. Korvaavilla kokemuksilla on myös suuri merkitys, samoin riskitekijöiden kasaantumisella ja ajoituksella. Kiintymyssuhdeteoriassa korostetaan varhaisten hoivakokemusten merkitysten lisäksi myös korjaavien ja korvaavien kokemusten merkitystä. Ihmisen elämänkaareissa on lukuisia mahdollisuuksia korvaaviin kokemuksiin, ja se mikä on inhimillisessä vuorovaikutuksessa mennyt rikki, täytyy inhimillisessä vuorovaikutuksessa korjata. (Kalland 2005, 136, 137.) Usein kielteisistä kokemuksista syntyy niin kutsuttu negatiivinen ketjureaktio ja tällöin voi lapsen psyykkisen sairastumisen riski kasvaa. (Nikunen 2002, 9 - 10.) Puhuminen traumaista ja ongelmista ei saa kuitenkaan hämärtää

sitä asiaa, että suurin osa lapsista kasvaa ja kehittyy riittävän hyvissä olosuhteissa. Lasten kasvuolosuhteet eivät ole jakautuneet vain täydellisiin tai surkeisiin. Tavalliseen elämään kuuluu myös vaikeuksia, pettymyksiä ja menetyksiä. Kaikki vaikeudet ja vastoinkäymiset eivät vaaranna lapsen hyvää kehitystä, vaan kyse on siitä miten aikuiset tukevat lasta selviytymään. Lapsen tukemista on, että häntä hoitava aikuinen yrittää ymmärtää lapsen todellisuutta ja antaa lapselle tilaa ilmaista kaikenlaisia tunteita, tällöin lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Sen turvallisuuden tunteen varassa lapsi uskaltautuu muodostamaan läheisiä ihmissuhteita myös aikuisena. (Sinkkonen & Kalland 2001,11.)

5.2 Vanhemmuuden voimavarat

Riittävän vanhemmuuden voimavaroista voidaan käyttää nimeä suojaavat tekijät. Suojaava tekijä on joko yksilön itsensä, lähisuhteiden tai ympäristön ominaisuus, joka vaikuttaa riskitekijöiltä suojaavasti. Lasta suojaavia tekijöitä ovat muun muassa lapsen fysiologisista ja emotionaalisista tarpeista huolehtiminen, lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja turvallinen kiintymyssuhde sekä perheen verkostot. Lapsi tarvitsee fysiologisia tarpeita tyydyttävää ja säätelevää vuorovaikutusta. Sääteilyllä tarkoitetaan vanhemman oikea-aikaista vastaamista esimerkiksi lapsen nälkään. Tarpeiden tyydyttämiseen kuuluvat mm. ruoka, vaatetus, lepo ja peseytyminen. (Kalland 2005,121.) Kodin arjen sujuminen on lapsen perusturvallisuuden kannalta tärkeä asia. Lämpö, ruoka ja turvallisuuden tunne on ihmiselle elintärkeitä. (Nikunen 2002, 11.) Tarpeiden sääteily tarkoittaa vauvan elämässä tarpeiden rytmittämistä. Lapsen ollessa isompi sääteily on voimakkaampaa, kun pidetään kiinni mm. ruokailu- ja nukkumaanmenoajoista. Fysiologisten tarpeiden tyydyttäminen ja sääteily on myös yhteydessä tunteiden tavoittelemiseen ja sääteilyyn. Tällä tarkoitetaan vauvan kohdalla sitä, että vauva tarvitsee joka päivä saman äidin samankaltaista hoitoa joka päivä. Tunteiden sääteilyllä tarkoitetaan äidin kykyä rauhoittaa lasta ja muokata lapsen olo paremmaksi. (Kalland 2005,121.)

Raskaudenaikana vanhemmat luovat kiintymyssuhteen tulevaan lapseensa tunteiden ja mielikuvien avulla. Tavoiteltavat mielikuvat ovat kohtuullisen realistisia,

muotoutuvia ja monipuolisen rikkaita mielikuvia tulevasta lapsesta. Tulevan vanhemmuuden roolin omaksuminen on molemmilla vanhemmilla hidasta ja tunnesuhteen luominen tulevaan lapseen on psyykkisen muutoksen tärkein tehtävä. (Punamäki 2012, 99–100.) Punamäki (2012, 99) viittaa Huttusen ja Paavilaisen isyyden tutkimuksiin, joissa on havaittu kaksi vastakkaista kehityssuuntaa: isyyden vahvistuminen ja ohentuminen. Isyyden vahvistuminen näkyy isien osallistumisena odotukseen ja vauvan hoitoon aiempia sukupolvia enemmän ja he huolehtivat kokonaisvaltaisesta vastuusta lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista sekä luovat syvän tunnesuhteen lapseen. Ohentuvalla isyydellä viitataan miehen vaikeuteen aikuistua ja löytää luontaisia tapoja olla lapsen kanssa, mikä näkyy siinä että isä saattaa olla fyysisesti läsnä mutta psyykkisesti etäinen.

Copelandin ja Harbaughin (2004) tutkimuksen mukaan naiset, joilla on positiivinen tunne omasta pärjäävyydestään äitinä vanhemmuuden alusta alkaen tuntevat olonsa mukavammaksi suoriutuessaan pikkulapsensa kanssa ja osatessaan tulkita lapsensa vihjeitä. Koetulla pärjäävyydellä on osoitettu helpottavan äidinroolin saavuttamista ja se edistää myönteistä vauvan hoivaa ja kehitystä. Tutkimuksen mukaan äitiyttä voidaan tukea vahvistamalla yksinhuoltajaäidin itsetuottamusta pikkulapsenhoitoon, kehittämällä ainutlaatuisia opetuksen strategioita, jotka edistävät yksinhuoltajaäitien tietämystä lastenhoidosta sekä kannustamalla yksinhuoltajaitejä tunnistamaan ja käyttämään sosiaalisia verkostoja ja keinoja raskauden ja synnytyksen aikana.

Lapsen emotionaalisiin tarpeisiin kuuluvat tunne-elämän ja käyttäytymisen kehittyminen. Käytännössä aikuinen auttaa, ohjaa ja opettaa lasta sekä tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan että selviytymään voimakkaiden tunteidensa kanssa lohdutuksen, ymmärtämisen ja keskustelun avulla. (Riskiolosuhte työryhmä 2006–2007.) Lapsi, joka on saanut kasvaa turvallisen kiintymyssuhteen suojassa, selviytyy muita lapsia paremmin myös vaikeissa yhteiskunnallisissa oloissa. Turvallisen kiintymyssuhteen on myös todettu vaimentavan ja säätelevän lapsen stressireaktioita myös fysiologisella tasolla. Turvallinen lapsi erittää myös vähemmän stressihormoneja kuin turvaton, ja hän kykenee käyttämään aikuista omien tarpeidensa säätelemiseen. Turvallisesti kiinnit-

tyneen lapsen käsitys itsestään ja maailmasta on pääosin hyvä ja ihmiset ovat yleensä luotettavia. (Kalland 2005,120; Sinkkonen & Kalland, 2001, 9.)

Vauvalla ja lapsella on tarve suojelemaan vuorovaikutukseen. Tällä tarkoitetaan vanhemman kykyä turvata lapsen fyysinen ja psyykkinen eloonjääminen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vanhempi ei altistuta vauvaansa tupakansavulle. Taaperon jokaista askelta vahditaan, leikki-ikäisen leikkiminen mahdollistetaan, teini-ikäiseltä kielletään päihteet ja pidetään huolta kotiintuloajoista. Lapsen suojelua on myös se, että hänen autonomiaansa lisätään iän mukaan. Taapero ikäisen autonomiaa on se, että hän saa syödä itse. Lapsi tarvitsee kehitystään tukevaa vuorovaikutusta. Tällä tarkoitetaan vanhempien toimimista lapsen kanssa vaistomaisesti askeleen edellä ja luovat sitä kautta lapselle tilaa kehittyä. Tähän ennakointiin liittyy kolme erillistä tehtävää, jotka ovat: vanhemman sisäinen kuva lapsen seuraavasta kehitysaskelleesta, kehityksen tukeminen fyysisesti ja psyykkisesti sekä lapsen palauttaminen aikaisemmalle tasolle. (Kalland 2005, 121–122,129.)

Perheen epäviralliset ja viralliset verkostot, jotka suorasti tai epäsuorasti voivat tukea vanhempia ja lapsen kehitystä kuuluvat suojaaviin tekijöihin. (Kalland 2005,120). Vanhempien hyvä parisuhde on yhteydessä vanhemman ja lapsen optimaaliseen vuorovaikutukseen, ja erityisesti isä on riippuvainen puolisostaan kun hän luo tunnesuhdetta lapseen. (Punamäki 2012, 106). Toimiva parisuhde toimii suojaavana tekijänä, silloinkin kun toinen vanhemmista on sairastunut. Vanhemman sairastuttua lapsen kannalta on keskeistä miten hyvin arjen rytmi säilyy samanlaisena kuin vanhempi oli ennen sairastumista. (Nikunen 2002, 10.)

5.3 Perhetyö vanhemmuuden tukena

Perhetyön historiassa vahva verkostoitumisen ja moniammatillisen työskenteilyn aikakausi alkoi 1990-luvulla, jolloin lastensuojelu ja kotipalvelu näkivät toisensa yhteistyökumppaneina perheiden tukemisessa. Lama aiheutti perheille taloudellisen tuen tarpeen lisäksi kotiin annettavien palvelujen tarpeen. Perhei-

den ongelmien todettiin monimutkaistuvan ja mikään ammattiryhmä ei yksin selviydy, eikä kuntien huono taloudellinen tilanne sallinut resurssien lisäämistä, joten jouduttiin kohdentamaan käytettävissä olevia resursseja parhaalla mahdollisella tavalla. 2000-luvulla alettiin suunnata resursseja erityisesti kehittämistyön tukemiseen. 2010-luvun vaihteessa on palattu kehittämään ehkäisevän tuen muotoja lapsiperheille ja osassa kunnista nämä tukimuodot ovat osa kunnallista palvelua. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 46–49.) Tukiasuntojen nuorten ja heidän lastensa kanssa työskentely ja tämän työmuodon kehittäminen on ennaltaehkäisevän tuen muoto ja näin ollen se on Järvisen ym. (2012, 49) mukainen näkemys kehittämistoiminnan suunnasta perhetyössä.

Perhetyötä on tarjolla ennaltaehkäisevänä, välimuotoisena ja korjaavana perhetyönä. Ennaltaehkäisevällä perhetyöllä tarkoitetaan neuvoloiden, päivähoidon ja seurakunnan tarjoamaa tukea perheille, jonka tavoitteena on tunnistaa pienten lasten perheiden tuen tarpeet ja tukea perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Välimuodon perhetyöllä tarkoitetaan perhetyötä, jossa perheille ei riitä ennaltaehkäisevä työskentely, mutta he eivät vielä myöskään tarvitse lastensuojelunpalveluita. Välimuodon perhetyössä tarpeet kohdistuvat vanhemmuuteen, lasten kasvatukseen ja hoitoon ja parisuhteeseen. Esimerkkejä välimuodon perhetyöstä ovat avoimet päiväkodit ja projektein toteutettu perhetyö. Korjaavalla perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun perhetyötä ja Alvari-perhetyötä. Alvari-perhetyö on pitkäkestoista ja tehostettua tukea perheille, joiden vaikeudet ovat kasaantuneet. Lastensuojelun perhetyössä korostuu perheen omien voimavarojen hyödyntäminen ratkaisujen löytämiseksi. (Saarnio 2004, 248- 250.)

Perhetyön keskeisenä tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen sijoituksen tarvetta tukemalla perheen itsenäistä selviytymistä ja vanhemmuutta. Perheiden kanssa työskentely on perheiden tukemista. Perhetyön vahvuus riippuu perhetyön muodosta. Keveimmillään tuki on arjen tukemista ja tehokkaimmillaan syvällistä tukea ja puuttumista perheiden elämään. (Saarnio 2004, 240.) Perhetyössä ratkaiseva tekijä työskentelyssä on vanhemman ja lapsen omat näkemykset tilanteesta ja avun tarpeesta. Perhetyön lähtökohtana on keskittyä on-

gelmien sijasta voimavaroihin ja positiivisiin muutoksiin. Perheen suhteita ja vuorovaikutusta tarkastellaan siitä ajatuksesta, että yhden perheenjäsenen käyttäytyminen vaikuttaa jokaisen muun käyttäytymiseen perheessä. Tässä näkemyksessä perhe nähdään vuorovaikutusjärjestelmänä, jossa jokainen vaikuttaa käyttäytymisellään ja ilmaisullaan toisiinsa ja on samalla toisten perheenjäsenten vuorovaikutusten alaisena. Toinen näkökulma perhetyössä on, että ollaan kiinnostuneita siitä, mikä on näkyvillä eli havaittavissa vuorovaikutuksesta. Nämä molemmat työtötteet sulautuvat toisiinsa perhetyön käyttöteorioiksi.

(Myllärniemi 2007, 19–24.)

Tukiasuntotoiminnassa lapsiperheiden kanssa tehtävä työ näkemykseni mukaan tulisi painottua ennaltaehkäisevään työhön, koska ensisijainen tarve on tunnistaa perheiden tarvitse tuki. Perheiden tarvitseman tuen tunnistaminen on lähtökohtana tuen tarjoamiselle. Kokemukseni mukaan perheet eivät aina itse havaitse tuen tarvettaan riittävän ajoissa. Toisaalta Saarnion määritelmän mukaan tukiasuntojen perhetyössä voisi olla elementtejä myös välimuodon perhetyöstä, koska näen parisuhteen vaikutuksen olennaisesti vaikuttavan myös vanhemmuuteen. Vanhemmuuden tuki nuorille vanhemmille olisi myös lapsiperhetyöhön kuuluva painopiste. Tukiasuntojen sosiaaliohjaajan työ on jälkihuoltoon oikeutetun nuoren itsenäistymisen tukemista yhteistyössä nuoren kanssa. Työtötteeseen kuuluvat voimavaralähtöisyys, elämänhallinnan tukeminen, psykososiaalinen tuki. Luvussa 3.4 on tarkemmin kuvattu nuoren saamaa tukea tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Kun nuorella on lapsi, ovat tuen tarpeentunnistaminen, vanhemmuuden tukeminen ja parisuhteeseen liittyvät keskustelut myös nuoren elämänhallinnan tukemista.

6 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT JA MENETELMÄT

6.1 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni on osa jälkihuollon tukiasuntojen sosiaalihojauksen lapsiperheiden palvelun kehittämistä. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli herättää keskustelua työyhteisössäni nuorten ja heidän lastensa kanssa tehtävästä työstä, työmenetelmistä ja kehittämisen muutostarpeista. Opinnäytetyöni pohjautuu perhekeskustoiminnan tulokorttiin 2011, jossa on kirjattu kärkihankkeeksi lasten ja nuorten moniammatillisten varhaisen tuen palvelujen kehittäminen peruspalveluissa.

Rajasin opinnäytetyöni koskemaan 0-3-vuotiaiden lasten vanhempia, koska nuoret muuttavat tukiasunnosta pois täytettyään 21 vuotta, jolloin heidän lastensa ikähaarukka sijoittuu useimmiten 0-3-ikävuoteen.

Opinnäytetyöni päätavoitteena oli selvittää millaista tukea tukiasunnossa asuvat nuoret vanhemmat toivovat ja tarvitsevat oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Selvittämällä nuorten tuen tarpeita ja toiveita pyrin tuottamaan tietoa, jotta voidaan kehittää työmalli tukiasuntojen lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Kehittämistyön pohjalta tehdyllä työmallilla on visiona vaikuttaa ennaltaehkäisevästi ylisukupolvisen lastensuojelun asiakkuuden periytymiseen. Robsonin (2001, 34) mukaan tutkimuksen asiakkaat tai osallistujat, jotka ovat toiminnan tai palvelun käyttäjinä tai kohteina, vaikuttavat eniten toimintaan. Monesti on kuitenkin vaikeuksia saada heidän äänensä kuuluviin. Tämän vuoksi haluan tutkimuksessani korostaa asiakkaiden näkökulmaa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää millaista on nuori vanhemmuus nuorten kokemana. Tavoitteena oli selvittää miten voidaan vahvistaa sosiaalihojajien osaamista lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä, koska sosiaalihojajista kovinkaan moni ei ole aiemmin työskennellyt lapsiperheiden kanssa. Edellä mainitusta syystä johtuen tavoitteena oli myös tehdä vauva- ja lapsiperhetyön opas konkreettiseksi työvälineeksi tukiasuntojen sosiaalihojajille lapsiperheiden kanssa työskentelyyn.

6.2 Tutkimuskysymykset ja haastatteluteemat

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista tukea nuoret toivovat ja tarvitsevat oman vanhemmuutensa tukemiseksi?
2. Millaista on nuori vanhemmuus nuorten kokemana?
3. Miten voidaan vahvistaa sosiaaliohjaajien osaamista lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä?

Yksilöhaastatteluiden ja sosiaaliohjaajien ryhmähaastattelun teemat jaottelin kummassakin haastattelumuodossa neljäksi eri teemaksi. Haastatteluiden teemat on esitelty alla Taulukossa 1:

TAULUKKO 1. Yksilö- ja ryhmähaastattelun teemat

Haastattelu	Teemat
Yksilöhaastattelu	<ul style="list-style-type: none"> • Oma vanhemmuus ja sen toteutuminen • Tuen tarve ja toiveet oman vanhemmuuden tukemiseksi tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa • Tukiasuntojen sosiaaliohjaus ja sen vastaavuus tarpeeseen • Tukiasuntojen sosiaaliohjauksen kehittäminen
Ryhmähaastattelu	<ul style="list-style-type: none"> • Työntekijän rooli lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä • Tukiasuntojen sosiaaliohjaus lapsiperheiden näkökulmasta • Lapsiperhetyön kehittäminen tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa • Koulutustarve liittyen lapsiperheiden kanssa tehtävään työhön

Nuorten haastattelukysymysten asettelussa hyödynsin osittain Vanhemmuuden roolikarttaa teemassa oma vanhemmuus ja sen toteutuminen. Vanhemmuuden roolikartta on kehitetty jäsentämään vanhemmuuden osa-alueita, siitä mitä jokainen lapsi tietynikäisenä tarvitsee. (Rautiainen 2001, 3.) Laadin omat kysymykset nuorille vanhemmille, joilla on jo oma lapsi sekä lisäkysymykset äskettäin lapsen saaneille nuorille äideille ja isille, koska raskauden kokemuksessa ja vanhemmuuteen valmistautumisessa on naisten ja miesten välillä eroavuutta. Tein haastattelua varten useita kysymyksiä vanhemmuuden osa-alueelta, mutta puolistrukturoidun haastattelun luonteeseen kuuluu, että voin vaihtaa kysymysten järjestystä tai jättää jotkin kysymykset kokonaan kysymättä. (Hirsjärvi & Hurme 2001,48.) Tutkimuskysymykset nuorille vanhemmille löytyvät liitteestä 1.

Tein oman vanhemmuuden ja sen toteutuminen - teeman alle useita kysymyksiä, jotka olivat minulle tukena, kun keskustelu ei muuten edennyt ja ne olivat muistutuksena kyseisestä teemasta. Haastattelutilanteessa nuori vastasi jossakin muussa kysymyksessä tulevaan kysymykseeni, joten sitä ei silloin ollut tarpeellista esittää uudelleen. Teemahaastattelussa on olennaista edetä keskeisten teemojen varassa kuin yksityiskohtaisten kysymysten mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001,48).

6.3 Kehittämistyön menetelmänä laadulliset tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jossa käytin laadullisia tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen menetelmät soveltuvat parhaiten aineistonkeruuseen tutkimustehtävieni kannalta ja siksi päädyin laadulliseen menetelmään, teemahaastatteluun. Teemahaastattelun käyttö aineistonkeruussa mahdollisti tutkittavien näkökulmien esiin tuomisen. Tällä näkemyksellä perustin lähestymistapa valintaani, koska näen totuuden muodostuvan nuorten erilaisista subjektiivisista tulkinnoista, enkä pyrkinyt löytämään yhtä totuutta. Kehittämistyön tavoitteena oli käytännön kysymysten ja ongelmien ratkaisun kuvaaminen ja välittäminen myös laajempaan keskusteluun, eikä vain käytännön kysymysten ja ongelmien ratkaisu. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavaa asiaa pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Siinä pyritään ennemminkin löytämään tai

paljastamaan tosiasioita kuin todentamaan jo olemassa olevia väittämiä, sama ajatus pätee työntekijäryhmän toimintaan. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan merkittävää on jonkin ilmiön kuvaus tai ymmärtäminen tai teoreettisesti mielekkään tulkinnan tuottaminen jollekin ilmiölle (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 152, 155; Tuomi & Sarajärvi 2009, 22, 85; Grönfors 1985, 14; Hirsjärvi & Hurme 2001, 41.)

Kehittämistyön keskiössä ovat lastensuojelun jälkihuollon tukiasunnossa asuvat nuoret, joilla on omia lapsia tai jotka odottavat lasta. Tutkimus perustui haastattelujen omiin kokemuksiin. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla. Vanhemmuuden teeman kysymyksiin hyödynsin vanhemmuuden roolikarttaa (LIITE 1). Vanhemmuuden roolikartta on kehitetty jäsentämään vanhemmuuden osa-alueita, siitä mitä jokainen lapsi tietynikäisenä tarvitsee. (Rautiainen 2001, 3.) Työntekijäryhmän rooli lapsiperheiden kanssa tehtävän työn kehittämisessä on myös erittäin merkityksellinen. Aineistonkeruu metodina käytin nuorten yksilöhaastattelua, työntekijäryhmän ryhmähaastattelua ja ryhmätyöskentelyn aineistoa.

6.4 Kehittämistyön osana dialogityöskentely ja vauva- ja pikkulapsiperhetyön opas

Opinnäytetyöni prosessiin kuului tutkimuksen lisäksi dialogityöskentely ja vauva- ja lapsiperhetyön oppaan tekeminen. Dialogityöskentelyyn sisältyi arvokeskustelu ja lapsiperheiden kanssa tehtävän työn eettiset haasteet - keskustelu. Dialogityöskentelyn sisältö on kuvattuna Taulukossa 2. Dialogityöskentely sai alkunsa etiikan opintojeni ja opinnäytetyöni yhdistämisen tarpeesta, koska tukiasuntotoiminnasta puuttuivat arvot ja arvoihin/periaatteisiin liittyvää keskustelua työyhteisössä ei oltu käyty viime vuosina. Ammattietiikassa tarkastellaan niitä toimintaa ohjaavia periaatteita ja arvoja, joita tiettyssä ammatissa on (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002, 49). Joten on ollut tärkeää myös löytää yhteiset arvot työyhteisöömme huomioiden lapsiperheet. Dialogityöryhmän ja koko tukiasuntotoiminnan työntekijöiden yhteisen keskustelun tuloksena luotiin tukiasuntotoimintaan arvot. Jälkihuollon tukiasuntotoiminnan arvoiksi on

nostettu kunnioitus, oikeudenmukaisuus ja asiakaslähtöisyys. Sekä dialogityöryhmän että koko tukiasuntotoiminnan työntekijöiden näkemykset arvoista olivat täsmälleen samat. Arvokeskustelu jäi vielä koko tukiasuntotoiminnan työntekijöiden osalta kesken, koska arvojen kohdalla ei ehditty käymään keskustelua siitä miten nämä arvot käytännössä näkyvät työssämme ja mitä esteitä arvojen toteutumisille on. Dialogityöryhmä kävi keskustelun arvojen näkymisestä työssämme ja niiden toteutumisen esteistä, josta taulukko liitteenä (LIITE 5). Yhteistä keskustelua arvojen jatkotyöskentelystä ei ole vielä sovittu.

Dialogityöryhmän työskentely arvokeskusteluissa konkretisoitui taulukoksi kahden eri menetelmän tuloksena. Ensimmäisenä menetelmänä käytin ideakävelyn sovellusta, jossa hyödynsin vuoden 2007 työyhteisön käymää periaatekeskustelua asiakastyöstä. Kirjasin 10 asiakastyön periaatetta papereille, jotka kiinnitin seinälle ja laitoin useita tyhjiä papereita, joihin jokainen sosiaaliohjaaja pystyi kirjoittamaan omia arvoja. Jokaisen ryhmäläisen tehtävänä oli laittaa kolme tärkeimpänä pitämäänsä arvoon rasti joko valmiisiin tai omiin kirjoittamiin arvoihin. Kolmeksi tärkeimmäksi arvoksi nousivat kunnioitus, oikeudenmukaisuus ja asiakaslähtöisyys. Arvojen löytämisen jälkeen työstimme Juholinin (2009, 108) mallin mukaan mitä hyötyä arvoista on, miten ne näkyvät toiminnassamme, mitä esteitä niiden toimimiselle on ja miten niitä voidaan yrittää ratkaista. Dialogityöryhmän työskentelyä hyödynnettiin koko tukiasuntotoiminnan yhteisessä arvokeskustelussa.

Dialogityöskentelyn lapsiperheiden kanssa tehtävän työn eettiset haasteet tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa tulivat näkyviksi ja jaetuiksi dialogityöryhmään osallistuneiden työntekijöiden kesken. Dialogityöryhmän eettisten haasteiden ilmentyminen lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä tuotti ajatuksia myös yleisesti koskien tukiasunnossa asuvia nuoria. Yhteisen keskustelun tuloksena syntyivät seuraavat eettiset haasteet: Lapsen etu ”kärsii”, jos tukiasuntoon oikeuttamaton vanhempi ja tukiasuntoon oikeutettu vanhempi muuttavat erilleen, niin lapsen oikeus kotiin voi olla uhattuna. Toisena eettisenä haasteena koettiin se, miten lapsesta huolehditaan, kun hän vieraillee päihdeongelmaisen etävanhempansa luona. Kolmantena haasteena oli lapsen oikeus tavata riittävästi etävanhempansa. Neljäntenä haasteena koettiin raskaana oleva nuori, jolla ei ole

kykyä hoitaa omia asioitaan ja terveyttään on nostanut esille eettisen haasteen turvata syntymättömän lapsen terveys.

Vauva – ja pikkulapsiperhetyön opas syntyi työyhteisön toiveesta saada konkreettinen työväline lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Opas alkoi hahmottua nuorten haastatteluiden aikana, kun nuoret toivat esille tarpeitaan ja toiveitaan sosiaaliohjaukselle. Oppaan sisältö syntyi nuorten esittämistä toiveista, omasta perhetyön kokemuksestani ja teorian tiedosta. Oppaan tavoitteena on antaa työntekijälle ymmärrystä vanhemmuuteen valmistautumisesta, vuorovaikutuksen havainnoimisesta, parisuhteen muutoksista ja sen hoitamisesta lapsen synnytyä sekä antaa perustietoa 0-3 vuotiaan lapsen kehitysvaiheista.

Oppaaseen nostin sisällöksi myös nuorten esille nostamia asioita, jotka ovat vanhemmuudessa yllättäneet, esimerkkinä lapsen syntymän vaikutus elämään. Raskausaikana lapseen tutustuminen on tärkeä osa kiintymyssuhdetta. Tunnesuhteen luominen syntyvään lapseen on psyykkisen muutoksen tärkein tehtävä, mikä on molemmilla vanhemmilla hidasta. (Punamäki 2012, 99.) Tähän liittyen näen tärkeänä asiana liittää oppaaseen naisen ja miehen siirtymisen uuteen elämänvaiheeseen: äitiyteen ja isyyteen ja niissä esiintyviin eroihin. Huomioin opasta tehdessäni sosiaaliohjaajien tarpeet liittyen lapsiperheiden kanssa työskentelyyn, josta esimerkkinä vanhemmuuden tukeminen havainnoimisen kautta, koska moni työntekijöistä ei ole aiemmin työskennellyt lapsiperheiden kanssa. Tähän liittyen liitin oppaaseen 0-3 vuotiaiden lasten kehityksen, jotta sosiaaliohjaajat pystyvät käymään lapsen kehitykseen liittyviä keskusteluja vanhempien kanssa. Oppaaseen liitettiin vanhemmuuden roolikartta, jota työntekijä voi käyttää virittämään keskusteluja lapsen tarpeista ja vanhemman voimavaroista. Oppaassa on myös tietoa parisuhteesta ja sen hoitamisesta, koska uusi elämänvaihe muuttaa tuoreiden vanhempien suhdetta, jolloin puolisoilla on vähemmän aikaa toisilleen mikä saattaa johtaa erilaisiin odotuksiin ja aiheuttaa tyytymättömyyttä parisuhteessa. (Punamäki 2012, 105).

Opas on koottu kolmen eri vaiheen mukaan: raskausaika, vauva- ja pikkulapsi-aika ja parisuhde. Jokaista osiota voi käyttää erikseen. Opas on tarkoitettu tukiasuntojen sosiaaliohjaajille lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Opas on

konkreettinen työväline ja suunniteltu otettavaksi käyttöön jo nuoren raskauden aikaisen vanhemmuuden tukemiseen. Oppaan tarkoituksena on auttaa sosiaaliohjaajaa vuorovaikutuksen havainnoimisessa, vanhemman voimavarojen kartoittamisessa ja lapsen hyvinvoinnin havainnoinnissa. Opas on myös sellaisenaan siirrettävissä muihinkin sosiaaliohjauksen työmuotoihin työvälineeksi.

7 KEHITTÄMISTYÖN PROSESSI

7.1 Tutkimusprosessin kuvaus ja aineiston hankinta

Haastatteluun osallistujat ovat Helsingin lastensuojelun jälkihuollon tukiasunnoissa asuvia nuoria, joilla on omia lapsia. Informoin sosiaaliohjaajia haastattelusta ja he kysyivät omilta asiakkailtaan kiinnostusta haastatteluun osallistumisesta. Tavoitteenani oli saada haastateltaviksi 5–8 nuorta, koska kaikkia nuoria vanhempia ei ole tarkoituksenmukaista haastatella henkilösuojan säilyttämiseksi mahdollisimman hyvin. Haastattelin 8 nuorta.

Lähetin sosiaaliohjaajien kautta 12 nuorelle saatekirjeet tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Sosiaaliohjaajat tekivät valinnan kenelle tutkimuksen haastattelupyynnön antoivat. Korostin kirjeessä ja ennen haastattelua, että nuoret eivät tule esiintymään omilla nimillään. Saatekirjeen mukana oli suostumuslupa yhteystietojen luovuttamiseksi sosiaaliohjaajan kautta minulle. Sain haastateltaviksi kahdeksan nuorta. Yhden nuoren kanssa sovin haastattelusta suoraan, koska hän oli minun asiakkaani. Kvalitatiivisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että tutkimusjoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2003, 155).

Opinnäytetyöni aineisto koostuu nuorten haastatteluiden lisäksi työntekijäryhmän haastattelusta sekä dialogityöskentelystä. Tutkimuksen aineisto on esitelty alla olevassa Taulukossa 2. Ryhmähaastattelun tein tukiasuntojen toimistolla ja haastattelu kesti noin tunnin. Ryhmähaastatteluun osallistui kolme sosiaaliohjaajaa ja kaksi sosiaaliohjaajaa työryhmästä oli poissa. Dialogityöskentelyssä vetovastuu oli itselläni ja sama työryhmä osallistui dialogityöskentelyyn. Dialogityöskentelyn aiheena oli käydä keskustelua lapsiperhetyössä esiintyneistä eettisistä haasteista, keskustelimme ja saimme luotua työryhmän arvot, jotka olivat pohjana koko tukiasuntotoiminnan arvotyöskentelyssä.

TAULUKKO 2. Tutkimuksen aineisto

1. Yksilöhaastattelut	8 yksilöhaastatteluaineistoa
2. Ryhmähaastattelu	1 ryhmähaastatteluaineisto
3. Dialogityöskentely	4 dialogikeskustelua <ul style="list-style-type: none"> • Ammattieettisten ohjeista keskustelua ja miten ne näkyvät työskentelyssämme nuorten kanssa • Helsingin kaupungin arvot ja eettiset periaatteista keskustelua nuorten näkökulmasta • Arvokeskustelua tukiasuntojen näkökulmasta • Lapsiperheiden kanssa tehtävän työn eettiset haasteet

Haastattelun toteutin kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisenä teema- eli puoli-strukturoituna haastatteluna. Siinä edetään ennalta määriteltyjen keskeisten teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009: 75). Haastattelu on joustava menetelmä ja sen vahvuutena voidaan pitää suoran kielellisen vuorovaikutuksen saamista tutkittavan kanssa. Vuorovaikutus antaa tutkijalle mahdollisuuden ohjata tiedonhankinnan suuntaa haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34, 47; Hirsjärvi ym.2003, 193.) Nuorten teema-haastattelurungon apukysymyksineen kokosin vanhemmuuden roolikarttaa ja teoriaosuudessa käyttämäni kirjallisuutta hyödyntäen sekä työntekijäryhmässä esille nousseita kysymyksiä hyödyntäen.

Neljän teeman avulla tarkastelin jälkihuollon tukiasunnossa asuvien nuorten vanhempien tarpeita ja toiveita oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Teemat ovat: oma vanhemmuus ja sen toteutuminen, tuen tarve ja toiveet oman vanhemmuuden tukemiseksi tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa, tukiasuntojen sosiaaliohjaus ja sen vastaavuus tarpeeseen sekä tukiasuntojen sosiaaliohjauksen kehittäminen.

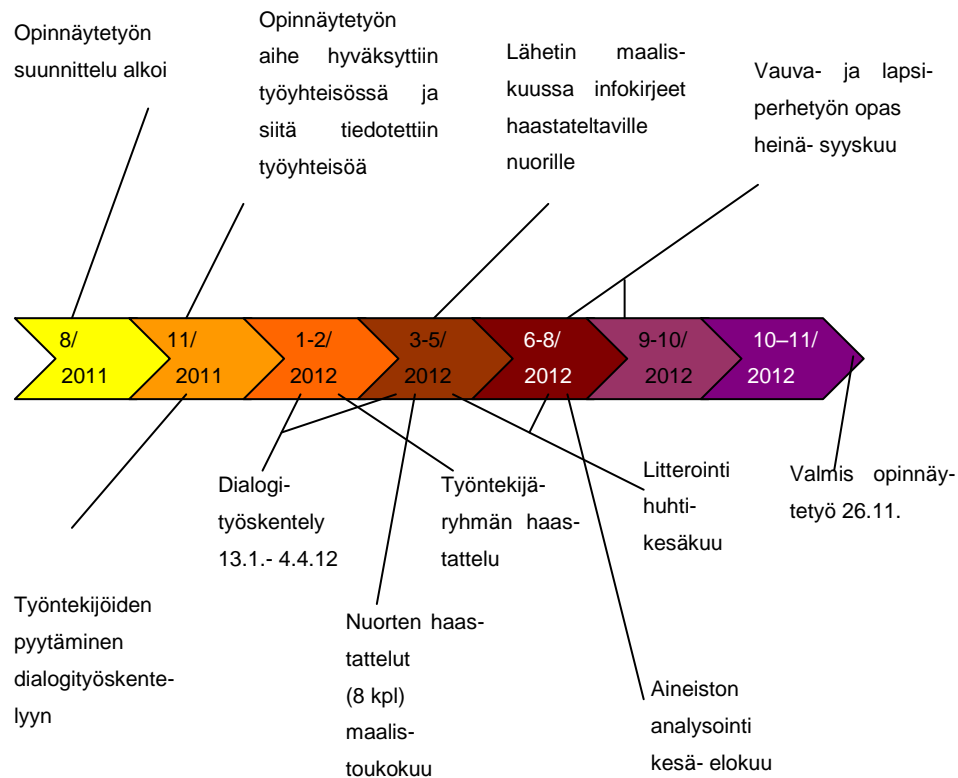
Jokaisesta teemasta tein olennaisia apukysymyksiä liittyen teemaan. Huomasin apukysymysten merkityksellisyyden, koska haastateltavien tuottama materiaali pelkkien teemojen perusteella olisi jäänyt niukaksi ilman kattavia apukysymyksiä. Apukysymykset ovat LIITTEESSÄ 1. Sain myös apukysymyksistä itselleni varmuutta haastatteluun ja näin myös varmistin saavani vastauksia kaikkiin teemoihin. Jokaisen otsikon nimesin nuorten tuottaman sisällön mukaan. Nuorten haastattelutilanteet koin luonteviksi ja luotettaviksi, koska nuoret kertoivat muun muassa oma-aloitteisesti omasta historiastaan. Eräs nuori kommentoi kysymyksiä ”hulluiksi”, jonka tulkitsin tarkoittavan vaikeata. Kukaan ei kuitenkaan sanonut kokeneensa haastattelutilannetta vaikeaksi.

Haastattelin myös työntekijäryhmää, joista haastatteluhetkellä oli läsnä kolme sosiaaliohjaajaa. Ryhmähaastatteluun osallistuivat samat työntekijät, jotka kuuluivat dialogityöryhmään. Sosiaaliohjaajien ryhmähaastattelu oli jaettu neljään teemaan. Nuorten haastatteluiden teemat ja sosiaaliohjaajien ryhmähaastattelun teemat on esitetty Taulukossa 1. Ryhmähaastattelun otsikot nimesin haastattelusta nousseen sisällön mukaan. Minulla tutkijana syntyi olennainen suhde myös työntekijäryhmän jäseniin, joiden panos pidemmällä tähtäimellä on merkittävä, jotta perheiden kanssa tehtävä työ kehittyy tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa. Työtavat ja menetelmät voivat kehittyä työyhteisön yhteisen keskustelun kautta, jolloin työntekijät avaavat omia toimintatapojaan.

7.2 Työskentelyprosessin kuvaus

Aloitin opinnäytetyöni valmistelu - ja suunnittelutyön elokuussa 2011. Ensimmäisenä pohdin aihetta, jotka minua itseäni kiinnosti ja joista olisi hyötyä nykyisessä työssäni. Olen työskennellyt 6,5 vuotta kahdessa erilaisessa perheiden kanssa tehtävässä työssä. Sen vuoksi aihe opinnäytetyölleni valikoitui perheyön piiristä. Lisäksi aiheen valintaan vaikutti, että tukiasuntotoiminnassa ei ole lapsiperheiden työskentelymallia. Olen koonnut alla olevaan kuvioon (Kuvioon 1) tutkimus- ja kehittämistyöprosessin.

KUVIO1. Tutkimus- ja kehittämistyön prosessi

Esitin ajatukseni opinnäytetyön aiheesta elokuussa 2011 sijoituksen sosiaalityön ja jälkihuoltoyksikön päällikölle, joka hyväksyi aiheeni. Yksikön päällikön jäätyä vuorotteluvapaalle jatkoin keskustelua opinnäytetyöstäni hänen sijaisensa kanssa ja aihe tarkentui marraskuussa 2011. Lähiesimieheni kanssa olen käynyt kuukausittain keskustelua opinnäytetyöni sisällöstä ja tarpeesta saada työyhteisö mukaan kehittämään. Sosiaaliohjaajien kokouksessa marraskuussa 2011 sain virallisen hyväksynnän opinnäytetyön projektilleni, niin että kaikki sosiaaliohjaajat ovat tietoisia tutkimuksestani.

Lähiesimieheni hyväksyi ajatuksen etiikan opintojen ja opinnäytetyön yhdistämisestä ja siihen liittyvästä työntekijäryhmästä, joka kokoontui kevään 2012 aika-

na viisi kertaa keskustelemaan muun muassa perheiden kanssa työskentelyssä ilmenneistä haasteista ja eettisistä haasteista. Sosiaaliohjaajien kokouksessa pyysin viittä (5) vapaaehtoista sosiaaliohjaajaa, joilla on kokemusta lapsiperheiden kanssa työskentelystä työyhteisössämme osallistumaan projektini työntekijäryhmään. Opinnäytetyön työryhmä on sama kuin dialogiryhmä. Kerroin työntekijäryhmässä keskusteltavan työyhteisömme arvoista, lapsiperheiden kanssa työskentelyssä esiintyvistä eettisistä haasteista ja ehdotuksista nuorten haastattelukysymyksiksi sekä työryhmän haastattelu liittyen tutkimukseen. Kaikki työntekijäryhmän keskustelut nauhoitin. Pohdimme ryhmässä niitä osaamisen tarpeita, joita työntekijä kokee tarvitsevänsä työskennellessään lapsiperheiden kanssa. Työntekijäryhmän merkitys työnkehittämisessä on merkittävä, koska ilman työntekijöiden sitoutumista työskentelyyn ei todellista muutosta voi tapahtua. Työntekijäryhmä tarjosi minulle tutkijana aineistoa siitä, mitä oli hyvä tarkastella ja mahdollisesti verrata nuorten tuottamiin vastauksiin ja sitä kautta kehittää tukiasuntojen sosiaaliohjausta.

Laitoin Helsingin kaupungille tutkimuslupahakemuksen liitteineen tammikuussa 2012 ja myönteinen tutkimuslupapäätös myönnettiin tarkennettuna helmikuussa. Sijaishuollon ja jälkihuollon yhteisessä kokouksessa maaliskuussa -12 lähiesimieheni tiedotti opinnäytetyöstäni koko työyhteisöä. Laitoin maaliskuussa sosiaaliohjaajien kautta 12 infokirjettä tutkimuksestani nuorille ja suostumukset siihen, että sosiaaliohjaajat voivat luovuttaa minulle heidän yhteystietonsa.

Dialogityöryhmä kokoontui 13.1 ensimmäisen kerran, jolloin käsitelimme ammattieettisiä ohjeita, Helsingin kaupungin arvoja ja eettisiä periaatteita nuorenasiakkaan näkökulmasta sekä keskustelimme myös Helsingin sosiaaliviraston arvoista, visiosta ja toiminta-ajatuksista. Näkemykseni mukaan pääsimme syvällisemmin keskustelemaan eettisistä haasteista lapsiperheiden kanssa työskentelyssä, kun ensin keskustelimme arvoista ja etiikasta. Toisen (26.1.) työntekijäryhmän tapaamisen aiheena olivat työntekijöiden kohtaamat eettiset haasteet lapsiperhetyössä. Kolmannen työntekijäryhmän tapaamisen pidimme 13.2, jolloin aiheena oli työntekijäryhmän ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelussa aiheena oli työntekijöiden näkemysten kuuleminen koulutustarpeista lapsiperheiden kanssa työskentelyssä, omasta roolista lapsiperheiden kanssa

työskentelyssä, työntekijöiden näkemykset nuorten vanhempien tarpeista vanhemmuuden tukemiseksi ja sosiaaliohjauksen kehittämisen tarpeesta. Näin tärkeänä haastatella myös työntekijäryhmää, koska heidän näkemyksillään ja kokemuksillaan on merkitystä siihen miten he ovat valmiita mahdolliseen muutostarpeeseen. Ryhmähaastattelun tein tukiasuntojen toimistolla, jossa oli varattu tila käyttöömme ja tuolit oli aseteltu ympyränmuotoon, jotten kaikki näkivät toisensa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 91). Ryhmähaastattelu kesti noin tunnin.

Dialogityöryhmän kokonnuttua 5.3.ja 4.4 aiheena oli käydä arvokeskustelua ja löytää kolme keskeisintä arvoa, jotka työntekijäryhmän mielestä ovat tärkeimpiä tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa tarkastellen lapsiperheitä erityisesti. Työryhmän työskentelyn tuloksena arvoiksi valikoituivat kunnioitus, oikeudenmukaisuus ja asiakaslähtöisyys. Arvojen kohdalla pohdimme Elisa Juholinin (2009, 108) mallin mukaan mitä hyötyä arvoista on, miten ne näkyvät toiminnassamme, mitä esteitä niiden toimimiselle on ja miten niitä voidaan yrittää ratkaista. Työstin arvoista Juholinin mallin mukaan taulukon, joka on liitteenä (LIITE 5). Sosiaaliohjaajien yhteiseen kokoukseen 17.4. kokosin työntekijäryhmän tuottamat arvot, jotka kyseisessä kokouksessa valiokoituvat myös koko sosiaaliohjaajien yhteisiksi arvoiksi.

Nuorten haastattelut ja työntekijäryhmätyöskentely oli käynnissä osittain samanaikaisesti. Nuorten haastattelut ajoittuivat maaliskuun lopun ja toukokuun välille. Haastattelun alussa kerroin jokaiselle nuorelle haastattelun teemat. Haastattelun aiheet kaikki tiesivät etukäteen lähettämässäni saatekirjeessä. Varmistin jokaisen haastateltavan kohdalla, että jokainen teema tuli käsitellyksi. Tarkoitukseni oli haastatella nuoria teemojen kautta, mutta pelkkien teemojen kautta aineistoa olisi tullut liian vähän, joten käytin laatimiani apukysymyksiä. Kaikkien haastateltavien kanssa en käyttänyt kaikkia apukysymyksiä. Joihinkin teemoihin ja kysymyksiin haastateltava vastasi aiemmin mitä olin kysymyslistallani suunnitellut, joten tällaisissa tapauksissa ei kysymystä kysytty toiseen kertaan. Toisaalta osa haastateltavista puhui varsin vapaamuotoisesti myös lapsuudenkokemuksistaan.

Ensimmäistä nuorta haastattelin maaliskuun lopussa ja huhtikuun aikana haastattelin viittä ja toukokuussa kahta nuorta. Lähtökohtanani oli toteuttaa haastattelut nuorten kotona, koska se luo vapautuneemman ilmapiirin. Haastattelin nuoria heidän toiveiden mukaan joko omassa kodissaan tai tukiasuntojen toimistolla. Tukiasuntojen toimistolla varasin haastattelua varten tilan, jossa oli rauhallista ja olimme vastakkain tai kulmikkain, siten että näimme toisemme ilmeet ja eleet kuten Hirsjärvi ja Hurme (2001, 91) kirjassaan tuovat esille. Nuorista viisi halusi heitä haastateltavan kotona ja kolme tukiasuntojen toimistolla. Kerroin haastateltaville mitä opiskelen ja mitä varten teen tutkimusta sekä kerroin työskenteleväni tukiasunnoilla. Kysyin jokaiselta luvan haastattelun nauhoittamiseen ja kaikki antoivat siihen luvan. Haastattelut kestivät vajaasta puolesta tunnista tuntiin. Kolmella haastateltavalla oli haastatteluhetkellä puoliso ja lapsi kotona. Yhden haastateltavan puoliso tuki haastateltavaa ja kommentoi. Rajasin selkeästi puolison vaikutusta haastatteluun siten, että en esittänyt hänelle kysymyksiä. Kolmella muulla nuorella oli haastattelu hetkellä läsnä lapsi, joista yksi oli päiväunilla. Kaksi haastateltavaa oli yksin haastattelu hetkellä. Pääasiassa näytti siltä, että lapsen läsnäolo ei häirinnyt haastateltavaa, mutta jäin miettimään sitä, että oliko puolison läsnäololla vaikutusta siihen mitä haastateltava kertoi?

Kaikki haastattelut olivat omanlaisiaan riippuen jo haastateltupaikasta ja muista läsnäolijoista. Osa haastateltavista vastasi kysymyksiin melko laajasti ja osa lyhyesti. Haastattelunauhojen purkamisen aloitin samalla kun osa haastatteluisista oli vielä tekemättä. Litteroin haastattelut ja litteroitua haastattelumateriaalia syntyi nuorten haastatteluista yhteensä 80 liuskaa ja työntekijöiden ryhmähaastattelusta 10 liuskaa. Litterointi oli aikaa vievää ja keskimäärin yhden nauhan purkamiseen meni kuusi tuntia. Ryhmähaastattelun ja kahden nuoren haastattelun litterointiin meni enemmän aikaa. Tämän jälkeen aloin tekemään sisällön analyysiä ja kokoamaan vauva- ja lapsiperhetyön opasta, jota tukiasuntojen sosiaaliohjaajat voivat hyödyntää työssään lapsiperheiden kanssa.

7.3 Aineiston analysointi aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä pyrkimyksenä saada vastaus tutkimustehtävään. Analyysi perustuu tulkinnalle ja päättelylle ja etenee empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112; Grönfors 1985, 30.) Aineistolähtöisen analyysin pyrkimyksenä on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95).

Analysoin haastattelut aineiston sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysin avulla haastatteluja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Aineiston analyysillä pyritään käsitteellistämään toimintaa, lisäämään osallistujien tietoisuutta sitä ohjaavista tekijöistä ja tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan yleinen ja tiivistetty kuvaus. Sisällön analyysi on tekstianalysoimista, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan aineiston sisältöä sanallisesti. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä, 2006, 103; Tuomi & Sarajärvi 2009, 104, 106, Anttila, 2007, 103.) Alla olevassa Taulukossa 3. on esitettyä esimerkki siitä miten analyysi on toteutettu.

TAULUKKO 3. Malli analyysin toteuttamisesta

Miten huolehdit omasta jaksamisestasi?				
...mä käyn shoppailemassa aika paljon...näkee kavereita	Käyn shoppailemassa Näen kavereita	Shoppailu Kavereiden näkeminen	Kavereiden tapaaminen	Oma-aika
...menee nukkumaan mul on omaa aikaa siinä...löhöillä...kattoo telkkaria	Lapsen mentyä nukkumaan minulla on omaa aikaa, jolloin löhöilen ja katson telkkaria	Lapsen nukkuesa aikaa löhöilyyn ja telkkarin katsomiseen		Oma-aika
... just silleen et mä nään kavereita... menee välillä hoitoon	Näen kavereita ja lapsi menee välillä hoitoon	Kavereiden näkeminen Lapsi välillä hoidossa	Kavereiden tapaaminen	Oma-aika

Arvioijan tehtävänä on saada aineistosta jonkinlainen kokonaiskäsitys. Arvioijan on tärkeintä tutustua käytössään olevaan aineistoon ja pohtia sitä, miten hän voisi käyttää aineistoa saadakseen vastauksia arviointikysymyksiin. Arvioijan tulee koko prosessin ajan tutustua aineistoon ja luetteloida käytössään oleva aineisto ja suunnitella miten saisi paikattua mahdolliset aukot. Prosessin edetessä osan aineistosta voi joutua jättämään käyttämättä. Aineisto voidaan jakaa kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen. Niiden käsittely on monilta osin hyvin erilaista, mutta perusajatus molemmissa on ensin tarkistaa ja koodata aineisto jollain tavalla. Sitten pyritään analysoimaan ja tulkitsemaan. (Robson 2001, 169–170.) Varsinainen työnmallinnus tapahtuu työyhteisössämme opinnäytetyöni jälkeisenä kehittämisenä, jonka avulla lapsiperheiden kanssa tehtävästä työstä tulee suunnitellumpaa ja tavoitteellisempaa. Michael Quinn Pattonin mukaan arvioinnin onnistumisen keskeinen kriteeri ei ole sen tieteellinen luotettavuus vaan syntyvän tiedon hyödynnettävyys. Arvioinnissa olennaista on se, otetaanko tieto käyttöön vai ei. (FinSoc 2001,18.)

Aloitin aineiston analysoimisen lukemalla litteroinnit ensin useampaan kertaan läpi ja seuraavaksi luin litteroinnit etsien teemoihin ja apukysymyksiin vastauksia. Nuorten haastatteluista litteroitua aineistoa oli 80 kappaletta A4-sivuja ja ryhmähaastattelusta 10 kappaletta A4-sivuja. Tuomi ja Sarajärven mukaan (2009, 92) teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien alle. Valitsin analyysiyksiköksi kokonaisen lauseen tai useamman lauseen. Aineiston analyysin ja tulkinnan aikana luin litterointeja useampaan kertaan, jotta aineisto tuli tutuksi. Jokaisen teeman merkitsin omalla värillään. Näin pääsin pelkistämään aineistoa, erottamaan olennaisen epäolennaisesta. Eskola & Suorannan (1999,151) mukaan analyysissä raakamateriaalista erotellaan tutkimusongelman kannalta olennainen aines ja laadullisessa analyysissä aineiston jäsentäminen ja tulkinta tapahtuvat useassa vaiheessa. Merkattuani koko aineiston teemat omilla väreillään aloitin teemakortiston teon. Teemakortistoon kirjoitin käsin kunkin teeman alla olevan apukysymyksen otsikoksi, jonka alle ryhmittelin jokaisen haastateltavan suoria lainauksia kokonaisiin lauseisiin. Tästä aineistosta jatkoin yhdistelyä yhä käsitteellisempään muotoon kuitenkin nostaen myös poikkeavat ilmaisut. Teemakortistoja tuli yhteensä 31 kappaletta käsikirjoitettua A3:sta. (Eskola & Suoranta 1999, 151–155.)

8 KOKEMUKSIA VANHEMMUUDESTA JA TUEN TARPEESTA

8.1 Tutkimukseen osallistuneiden nuorten taustatiedot

Haastateltavista kuusi oli naisia ja kaksi miestä. Avioliitossa asui viisi, avioliitossa yksi ja yksinhuoltajina kaksi nuorta. Haastateltavista kaksi nuorta oli työttömänä, yksi opiskeli, kaksi oli äitiyslomalla ja kolme oli vanhempainvapaalla. Nuorimmat vanhemmat olivat 19 -vuotiaita ja vanhin juuri täyttänyt 21 vuotta ja kolme oli täyttämässä muutaman kuukauden sisällä 21 vuotta. Lapsista nuorin oli 7 viikkoa ja vanhin 3- vuotias.

8.2 Nuorten kokemuksia vanhemmuudesta

Omilta vanhemmilta saadut merkittävät kokemukset elämässä liittyivät äidin läsnäoloon ainakin osassa lapsuutta.

”Varmaan silloin ku asu äidin kaa... se oli tärkeä silleen ku mä oon asunu niin paljon laitoksessa...” N4

Yhden nuoren vanhemmat olivat olleet yhdessä koko nuoren lapsuuden ajan, jota hän piti tärkeänä. Toisella nuorella vahvana kokemuksena nousi vanhempien ero, eikä hän muistanut muuta lapsuudestaan. Nuoret vanhemmat halusivat siirtää omille lapsilleen perinteiden mukaisia juhlien viettotapoja, kasvattaa lasta niin, ettei saa valehdella tai varastaa eikä tapella. Eräs vanhemmista korosti koulunkäynnin tärkeyttä, koska ei ollut itse aikanaan suorittanut peruskoulua hyvin. Toinen vanhempi haluaa lapsen oppivan myöhemmin rahan käytön, jota hän ei ole vielä itse oppinut hallitsemaan.

Lapsen syntymä on muuttanut nuorten vanhempien elämään siten, että päihteidenkäyttö on vähentynyt. Yksi vanhemmista kertoi lopettaneensa päihteidenkäytön kokonaan kun sai tietää olevansa raskaana.

” Siis ihan kaikella tavalla silleen ennen ku olin raskaana mä käytin aika paljon päihteitä ja se elämä pyöri siinä... ku sain tietää että oon raskaana siihen loppu päihteidenkäyttö... ei ois ikinä voinu kuvitella et mul on mies ja lapsi ja koti... mä aattelin et mä vaan tyrin kaikki asiat en ois voinut kuvitella... mull on kaikki mitä tarvii...” N2

Nuoret kuvaavat elämänsä muuttuneen huomattavasti saatuaan lapsen. Muutokset näkyvät myös siinä, että lapsi rajoittaa menemisiä ja elämä on muutenkin rauhoittunut ja tilalle on tullut toisenlaiset huolenaiheet kuten mitä pitää ostaa kaupasta, jotta perustarpeet tulevat tyydytetyiksi.

Nuorten vanhempien mukaan vanhemmuus on huolehtimista mikä näkyy vastuullisuutena, merkityksellisyytenä ja siinä kehittyä koko ajan. Nuoret kokevat vanhemmuudessa tarvitsevansa harjoittelua ja oppivansa uutta koko ajan. Vanhemmuus on myös nuorille iloinen asia. Nuoret vanhemmat kokivat olevansa vanhempina hyviä ja yrittävänsä parhaansa mukaan.

”Se merkitsee sitä tosi paljon..mukavaa olla isä vaikka on vielä vaikeeta...vielä on vähän harjoittelemisen varaa...muuten varmaan maailman ihanin asia... mä oon silleen hyvä isä kyllä... mä yritän auttaa XXXX(puolisoa) niin paljo ku mahdollista”. N7

Nuoret kokivat myös olevansa rakastavia vanhempia. Tämä asia näkyy siinä, että he ovat läsnä lapsilleen leikkimällä ja keskustelemalla lastensa kanssa. Eräs vanhemmista koki olevansa hyvä hemmotelemaan lastaan, mitä hän toteasi tekevänsä vähän liikaa, koska lapsi saa koko ajan herkkuja. Haastatteluissa tuli ilmi, että nuoret kokivat läsnäolon lisäksi olevansa hyviä lasten perustarpeiden tyydyttämisessä. Toisaalta haastatteluissa tuli myös ilmi, että eräs nuori ei ole ajatellut asiaa missä olisi vanhempana hyvä.

Vanhemmat osoittavat lapsilleen rakkautta teoilla ja sanoilla, mikä näkyy konkreettisesti päivittäisenä huolehtimisena, läsnäolona, kertomalla lapselle rakkautaan, leikkimisestä, halaamisesta ja suukotteluna. Vanhemmat kannustavat lapsiaan sanallisesti kehumalla ja taputtamalla, jota yleisemmin tapahtuu kun lapsi tekee jotain uutta. Näitä tilanteita ovat kun lapsi syö itse, oppii uusia tempuja tai tekee jotain hyvää, jolloin vanhemmat kehuvat sanallisesti. Turvallinen aikuinen oli nuorten mielestä sellainen, joka asettaa itselleen ja lapselleen rajat.

Nuorten mukaan aikuisen kohdalla rajojen asettaminen itselleen tarkoittaa päih-teettömyyttä ja aikuinen on luotettava ja tasapainoinen.

”Sellanen kuka ei juo että välillä viihteellä voi käydä mut mä tarkotin niinku juo hirveesti ja on väkivaltanen... mitä pienenä on niinku ollu...niin mä en haluu olla semmonen...” N4

Turvalliseen aikuiseen voi turvautua ja hän on välittävä aikuinen. Jokainen haastateltava koki olevansa turvallinen aikuinen omalle lapselleen.

Perheillä on kasvatukselliset säännöt, mikä tarkoittaa peruskäyttäytymissääntö-jä esimerkiksi pöytätapoja eikä väkivaltaista käyttäytymistä hyväksytä. Vanhemmat haluavat lastensa tottelevan heitä päivittäin toistuvissa asioissa esi-merkiksi päiväunille menoissa ja kun vanhempi kieltää lasta tekemästä jotakin, niin heidän tulee totella. Eräs vanhemmista on pohtinut sääntöjä lapsen tulevai-suutta ajatellen. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että lapsella ei ole sääntöjä, koska lapsi on vielä alle vuoden vanha. Ruokailut ja päiväunet rytmittävät per-heen arkea pääsääntöisesti, mutta vaihteluakin on riippuen päiväohjelmasta.

” Aamulla XXXX herättää meijät eli puol seittämän puol kaheksan ...harvoin puol kymme-nenki... sit me herätään ja aikuiset juo kahvia ja XXXX katsoo lastenohjelmia... lastenoh-jelmien jälkeen syödään aamupala... sitten ulos tai tehään jotain riippuu mitä kello on ... vaihtelee...” N2

Äidit pääasiassa vastaavat perheen ruoanlaitosta. Kolmessa perheessä isä osallistuu välillä ruoanlaittoon. Pikkuvauva perheessä päivärytmi menee vauvan mukaan. Puolet haastateltavista kertoi lapsen herättävän noin klo 7-8 aikaan aamulla. Aamurytmin osalta lähes kaikissa perheissä vanhemmat juovat aamu-kahvit, jonka aikana lapset leikkivät tai katsovat lastenohjelmia. Jokainen haas-tateltava kertoi lapsen menevän säännöllisesti päiväunille aamutouhujen jäl-keen. Yhden perheen lapsi on päivähoidossa, mikä tuo arki-aamuihin säännöllisen rytmin. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että eräässä perheessä vauva määrittää perheen aamurytmiä ja he lähtevät kotoaan puolison äidin luokse ko-ko päiväksi ja palaavat yöksi kotiin.

8.3 Nuorten kokemuksia oman jaksamisen yhteydestä vanhemmuuteen

Nuoret vanhemmat halusivat olla vanhempana huoltajia, rakkauden antajia ja rajojen asettajia, mikä tarkoittaa että he jaksaisivat olla läsnä lapselleen ja asettaa hänelle rajat. Se tarkoittaa myös, että vanhemmat huolehtisivat itsestään ja jaksaisivat huolehtia kotitöistä. Vanhemmat halusivat myös olla luottamuksen arvoisia.

”no sellanen et mulle voi tulla kertomaan kaikesta ja avoimesti... mistä vaan.. ja et se luottamus on siinä” N3

Yksi vanhemmista haluaisi, että lapsi tykkäisi hänestä ja toinen vanhempi haluaisi olla lapselleen paras kaveri. Kolmas vanhemmista haluaisi olla huoleellisempi käytännön asioissa. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että vanhempi ei halua lapsen hyppivän silmille ja hän haluaa olla rakastettava vanhempi, joka touhuaa lapsen kanssa ja yrittää estää parhaansa mukaan ettei lasta oteta huostaan.

”ei niinku hypitä silmille kuitenkaan... mutta että semmonen rakastettava joka touhuaa... että jää ihan hyvät muistot omallekin lapselle lapsuudesta eikä mitään semmosta et... tota et otetaan huostaan... että hän rupee rellestään... yritän parhaani mukaan estää tommost” N8

Nuoret vanhemmat eivät haluaisi olla vanhempina vastuuttomia ja rajattomia. Rajattomuus nuorten mielestä näkyy siinä, että he eivät haluaisi olla päihteidenkäyttäjiä, välinpitämättömiä, lastaan laiminlyöviä ja väkivaltaisia vanhempia. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että lapselle ei haluta laittaa liian tiukkoja sääntöjä.

”alkoholisti tai mikään narkkari tai tommonen tai sellanen, joka ei huolehdi lapsesta”N1

Omasta jaksamisestaan nuoret vanhemmat huolehtivat järjestämällä omaa aikaa itselleen, joko lapsen nukkumaan mentyä tai puoliso hoitaa lasta tai lapsi viedään hoitoon. Haastateltavat kertoivat lapsen olevan hoidossa yleisemmin 1-2 kertaa kuukaudessa sukulaisten luona. Yleisimmin sukulaisista lasta hoitavat haastateltavan äiti, mummi tai puolison äiti ja molempien tädit. Toisaalta haas-

tatteluissa tuli ilmi, että myös kaveri hoitaa lasta. Eräs haastateltava kertoi lapsensa olevan joka viikonloppu tätinsä luona hoidossa tädin halusta hoitaa lasta. Oman jaksamisen huolehtimiseen kuuluu kavereiden tapaaminen ja ostoksilla käyminen.

”Mä käyn shoppailemassa aika paljon ja sit mul on paljon omaa aikaa jos mä haluan lähtee näkee mun kavereita tai lähtee ulos tai jotain XXXX(lapsen) isä voi aina kattoo sitä...se on tädin hoidos joskus sit me saadaan sellasta laatuaikaa kahestaan... se menee sinne aina viikonlopuks...” N1

Haastateltavat kertoivat hallitsevansa suuttumuksensa rauhoittamalla itsensä, mikä tarkoittaa tilanteesta pois lähtemistä tupakalle, toiseen huoneeseen itseksseen tai ulos menemistä. Oman äänen korottaminen on myös keino saada lapsen huomio. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, ettei lapselle sovi suuttua, mutta kuitenkin lapsen saadessa raivokohtauksen vanhempi pitää lasta sylissä ja sulkee omat ajatuksensa pois laulamalla, jotta hän pystyy pitämään oman malttinsa.

8.4 Sosiaaliohjaus osana läheisverkoston tukea

Lähes kaikki haastateltavat kokivat jälkihuollon tukiasuntojen sosiaaliohjaajan merkityksen tärkeäksi virallisten asioiden hoidossa kuten toimeentulotukihakemusten täyttämisen ohjaamisessa sekä talouden budjetoinnissa.

”... patistaa mua justinsa näissä niinku toimeentulotukihakemuksissa ja auttaa kaikissa tämmösissä niinku papereitten täyttämisessä... nettihakemuksissa..ollaan tultu hyvin toimeen...” N5

Haastateltavat kokivat työntekijän luottamuksellisena, jonka kanssa tulevat hyvin toimeen. Luottamuksellisuus näkyy siinä, että työntekijä koetaan tärkeäksi ja he ovat saaneet avun siihen mihin ovat tarvinneet virallisten asioiden hoidossa.

Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaaliohjaajan tukea ei koettu merkitykselliseksi, koska nuorilla ei ollut selkeää kuvaa sosiaaliohjauksesta ja siihen

kuuluvista säännöllisistä tapaamisista. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että työntekijävaihdokset harmittavat, kun pitkä yhteistyösuhde katkeaa. Haastateltavat kertoivat suhteen työntekijään pääsääntöisesti pysyneen samanlaisena kuin ennen lapsen syntymää. Yhdellä nuorella lapsi oli jo syntynyt ennen kuin hän muutti tukiasuntoon. Erään nuoren kokemus oli, että suhde työntekijään oli parantunut lapsen syntymän jälkeen. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että työntekijän tapaamiset ovat vähentyneen lapsen syntymän jälkeen.

Vanhemmuuteen valmistautumisessa osa haastateltavista kertoi saaneensa tukiasuntojen sosiaaliohjaajilta tukea lastentarvikkeiden hankinnassa joko konkreettisesti tai ohjauksessa mitä vauva tarvitsee. Yksi haastateltava kertoi, että hän ei ole saanut vanhemmuuteen valmistautumisessa tukea. Kaksi haastateltavaa ei tiennyt oliko saanut tukea. Yksi äiti olisi toivonut ja toivoo edelleen työntekijän kiinnittävän huomiota hänen jaksamiseensa esittämällä suoran kysymyksen, miten jaksat? Keskustelua vauvan syntymän tuomista muutoksista olisi myös toivottu. Kaikki nuoret ovat saaneet tarvitsemansa ohjeet raskauden aikana tai vauvan syntymän jälkeen vahvasti omalta äidiltään ja muilta verkostoon kuuluvilta läheisiltä kuten puolisoilta, puolison äidiltä, mummilta ja kavereilta. Osa haastateltavista on saanut tukea vanhemmuuteen valmistautumisessa lastensuojelun avohuollon tukitoimin ensikodista, Sofian vuorovaikutusyksiköstä tai lastensuojelun perhetyöntekijältä tai kotipalvelun perhetyöntekijältä. Nuoret ovat saaneet tukea myös seuraavilta viranomaisilta: Tyttöjen talo, pelkopoliklinikan Nyyttiryhmä liittyen synnytyspelkoon, neuvola, synnytyssairaala ja psykiatrinen poliklinikka.

Osa haastateltavista kertoi, että he eivät ole saaneet tukea vanhemmuuteensa tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Osa haastateltavista on saanut tukea vanhemmuuteen lastensuojelun avohuollon tukitoimin. Näitä tukitoimia olivat ensikoti, Sofian vuorovaikutusyksikkö, kotipalvelun perhetyö ja lastensuojelun perhetyö. Vanhemmuuteen valmistautumisessa ja vanhemmuuteen osa sai tukea sekä tukiasuntojen sosiaaliohjaajilta että avohuollon tukitoimin, mutta jotkut nuoret eivät saaneet tukea miltään viranomaiselta. Eräs haastateltavista rajasi vanhemmuuden keskustelut lastensuojelun perhetyöntekijän kanssa käytäviksi. Yhden haastateltavan puoliso vasta synnytti vauvan, mikä tulkintani mukaan

selittää miksi he eivät ole saaneet tukea vanhemmuuteen. Kaksi haastateltavaa kertoi saaneensa hyvänlaista tukea vanhemmuuteensa tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta, mutta eivät osanneet tarkemmin kuvata saamaansa palvelua. Haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaaliohjaaja on kysynyt nuoren jaksamisesta ja on jonkin verran ovat keskustelleet lapsenkehityksestä.

”... Kysyy joskus miten mä jaksan ...ollaan kai me jotain puhuttu XXXX:n kehittymisestä jos se on huomannu...” N6

Haastateltavat tarvitsevat tukiasuntojen sosiaaliohjaajilta lähinnä konkreettista apua virallisten asioiden hoitamiseen. He eivät koe suurta avun tarvetta tukiasuntojen sosiaaliohjaajilta, koska lähellä on läheisiä, jotka auttavat tai muuta viranomaisverkostoa.

8.5 Nuorten toiveet ja tarpeet sosiaaliohjaukselle

Haastateltavat eivät joko osanneet vastata tai eivät tienneet mitä apua tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta voi vanhemmuuteen saada. Sosiaaliohjaaja oli ohjannut erään nuoren Sofian vuorovaikutusyksikköön

”millasta apuu sielt voi saada ...en mä ainakaan oo kuullu mistään avusta...” N6

”... en mä tiedä mitä teillä tai siel on nyt hirveesti tarjota... mut on just autettu löytää toi Sofia (vuorovaikutusykskkö)...” N5

Vanhemmuuden tukea jälkihuollon tukiasunnoissa tulisi kolmen haastateltavan mukaan kehittää järjestämällä tapahtumia ja ryhmiä, joissa on samassa tilanteessa olevia nuoria, jolloin heillä on mahdollisuus vertaistukeen. Puolet haastateltavista toivoi keskustelua sosiaaliohjaajan kanssa vanhemmuudesta raskauden aikana ja sen jälkeen. Keskustelun sisällöiksi toivottiin keskustelua elämän muuttumisesta lapsen syntymän jälkeen, työntekijä huomioi vanhemman vointia esittämällä kysymyksiä, työntekijä kysyy neuvolakäynneistä sekä antaa ohjausta päivärytmiin liittyvissä asioissa ja rajojen asettamisessa lapselle, jos perhe ei saa siihen muulta viranomaistaholta tukea.

”...enemmän jotain keskustelua ehkä enemmän kerrotaan kaikesta etukäteen...”N7

”... oot sä käyny neuvolassa? miten sul on menny?... kaikki et just ku lapsi syntyy että ku niit päivärytmiä käytäs ja syömistä...”N5

Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että niillä nuorilla, joilla ei ole mahdollista saada avohuollon tukitoimenpitein tukea vanhemmuuteen, niin saisivat sitä omalta tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että tuleville vanhemmille kerrotaisiin jos tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta on mahdollista saada tukea vanhemmuuden kysymyksiin. Eräs nuori toivoi tapaamisia enemmän tai vertaisryhmätoimintaa, jolloin tulisi seurantaan lapsesta huolehtimisesta ja vanhemman päihteidenkäytöstä.

Haastateltavista kaksi oli juuri täyttämässä 21 vuotta ja he toivoivat sosiaaliohjaajan tapaamisia useammin. Toinen olisi toivonut tapaamisia kerran kuukaudessa, jolloin hän olisi nähnyt tärkeäksi tehdä sosiaaliohjaajan kanssa jotain yhdessä. Toinen haastateltava toivoi tapaamisia kolmen viikon välein. Nuoret kertoivat tavanneensa sosiaaliohjaajia kahden kuukauden välein. Tulkintani mukaan toinen nuorista kokisi tarvitsevansa enemmän tukea lapsen synnyttyä ja kyseiset nuoret hyötyisivät muutenkin sosiaaliohjaajan tapaamisista. Kaksi haastateltavaa toivoi että tukiasuntojen asiakkuutta olisi mahdollista jatkaa 21 ikävuoden jälkeen.

”... just se aika ois ollu vähän pidempi koska onhan tää (lapsen syntymä) kuitenkin niin uus juttu ja on täs aika paljon opittavaa...” N3

Yksi haastateltava toi esille toiveensa siitä että hän saisi enemmän vastuuta itse hoitaa omia asioitaan ja holhoaminen jäisi vähemmälle. Eräs nuori toi ajatuksen, että asunto voisi olla suoraan Helsingin kaupungin asunto ja tukiasunnon saantia tulisi nopeuttaa. Yksi nuori toivoi enemmän kerrottavan eri mahdollisuuksista kuten koulutusmahdollisuuksista. Kahdella haastateltavalla ei ollut muita kehittämissuhteita.

9 NUORTEN VANHEMMUUDEN TUKEMINEN JÄLKIHUOLLON TUKIASUNTOTOIMINNASSA

9.1 Vanhemmuuden tuen kehittämishaasteet tukiasuntotoiminnassa

Kaikki työntekijät kokivat roolinsa lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä esisijaisesti keskustelijana ja palveluihin ohjaajana.

”... oon tähän mennessä ainakin enempi noitten omien asiakkaitten kohdalla sen vanhemman... itse asiakkaan tukena... en niinkään oo itse puuttunu sen lapsen hoitamiseen...kuinka nuori on jaksanu ja miten päivät sujuu ja sitä sellasta etuuskien hakemista...”T2

Käytännössä tämä tarkoittaa sosiaaliohjaajien näkemysten mukaan nuoren vanhemman voinnin kysymistä, keskustelua päivärytmistä, keskustelua neuvolakäynneistä ja muista käynneistä esimerkiksi Sofian vuorovaikutusyksikössä. Haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaaliohjaaja kertoi nuorelle vanhemmalle eri palveluista, mitä on tarjolla lapsiperheille, jotka tukevat vanhemman jaksamista ja vanhemmuutta. Sosiaaliohjaajat näkevät roolinsa myös kuuluvan kontrollonin, mikä tarkoittaa lapsen tarpeiden huolehtimisen havainnointia esimerkiksi miten lapsen siisteydestä ja kodin siisteydestä on huolehdittu riittävällä tavalla. Haastatteluissa tuli ilmi, että myös vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta havainnoidaan, miten vanhempi vastaa lapsensa tarpeisiin. Haastatteluissa tuli ilmi, että huomiota kiinnitetään myös siihen keiden kaikkien hoidossa lapsi on.

Haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaaliohjaajien kokemusten mukaan nuoret vanhemmat hyötyvät vertaistukiryhmistä. Näissä ryhmissä nuoret ovat saaneet puhua muiden samanikäisten kanssa ja saaneet omille ajatuksilleen ja tunteilleen ymmärrystä sekä saaneet vinkkejä toisiltaan.

”... must tuntuu että sellaset vertaiskokemuksetkin on ollu hyviä että jos on käyny ryhmässä missä on ollu muita nuoria vanhempia että on saanut sitä puhua muitten kanssa... on saanu vasta kaikua niille omille ajatuksille ja tunteille ja vinkkejä...” T1

Haastatteluissa tuli ilmi, että nuoret vanhemmat tarvitsevat rohkaisua, jotta uskaltavat ottaa apua vastaan, eikä heidän odoteta pärjäävän itsekseen. Nuoria äitejä on ohjattu Tyttöjen talon nuorten äitien ryhmään. Haastatteluissa tuli ilmi, että nuoret kaipaavat sosiaaliohjaajalta tukea lasta koskeviin kysymyksiin, esimerkiksi milloin lapsi on hyvä laittaa päiväkotiin.

9.2 Nuorten tuen tarpeet, paljon tukea tarvitseva nuori vanhempi

Haastatteluissa tuli ilmi, että sosiaaliohjaajat kokevat tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa toimivaksi pitkäkestoisen suhteen nuoren vanhemman kanssa. Työntekijöiden kokemuksen mukaan nuorten saattaa olla vaikeata lähteä keskustelemaan vanhemmuudesta ulkopuolisen työntekijän kanssa. Sosiaaliohjaaja toimii luontevana linkkinä viranomaisverkostossa nuoren tukena ja on palveluohjaajana. Haastatteluissa tuli ilmi, että tukiasuntojen sosiaaliohjaus on riittävää niille nuorille vanhemmille, joiden tuen tarve vanhemmuudenkysymyksissä ei ole suuri.

”... jos se pärjää niinku ihan hyvin että tuen tarve ei oo hirveen suuri niin sittenhän meiltä voi saada siihen tilanteeseen riittävästi tukea.. tietoa muista mahdollisista palveluista...”

T1

Haastatteluissa tuli ilmi, että tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa haasteita asettavat ne nuoret vanhemmat, jotka tarvitsisivat paljon tukea vanhemmuudessa, koska intensiiviseen työskentelyyn tukiasuntotoiminnassa ei ole mahdollisuuksia. Sosiaaliohjaajat pohtivat myös sitä, että kaikilla ei ole vanhemmuuden tukemiseen erikoisosaamista. Työskentelyn haasteena on myös jälkihuolto-oikeuden rajallisuus, vaikka nuorella voisi olla tuentarvetta täytettyään 21 vuotta.

”.. tää meidän aika on rajallinen... että jos se lapsi syntyykin kun nuori on vaikka kaksikymppinen niin siinähan joutuu voi olla että jää tarvetta tukiasumisen jälkeenkin...” T1

Sosiaaliohjaajat kokivat, ettei heillä ole riittävästi tietoa varhaisen tuen palveluista. Työnkuvan selkiyttäminen lapsiperhetyössä nähtiin merkityksellisenä, jotta ei tehdä sellaisia töitä, jotka eivät kuulu työnkuvaan.

”... et meill ois jotenkin semmonen valmiimpi malli millä lailla mitä palveluja me tarjotaan nimenomaisesti lapsiperheille... et miten ne eroaa ... sit mikä se on se meidän rooli ettei ruvetta tekemään vahingossa liikaa... et missä vaiheessa otetaan alueen varhanen työ...” T3

9.3 Työmalleina vertaisryhmät ja työparityöskentely

Tukiasuntojen sosiaaliohjausta voisi kehittää työntekijöiden näkemyksen mukaan siten, että kartoitettaisiin lapsiperheille tarkoitetut tukimuodot kaikkien sosiaaliohjaajien käyttöön. Nuorten tukiasunnot voisivat olla suoraan Helsingin kaupungin asuntoja, jotta sitoutuminen alueen palveluihin olisi mielekästä. Myös taloissa tulee olla riittävän kokoiset hissit, johon mahtuvat lastenvaunut. Haastatteluissa tuli ilmi, että lapsiperheiden kanssa työskentelyä voisi kehittää työpari työskentelyksi, jolloin on mahdollista jakaa kollegan kanssa näkemyksiä ja asiakkaalla voisi olla sitä kautta mahdollista saada tiiviimpää tukea.

”... ois joku toinenkin jonka kanssa miettiä sitä asiaa... että vois työparina toimia tälläsessä...”T2

Lapsiperheiden kanssa tehtävä työ vaatii enemmän aikaa kotikäynteihin, jotka on hyvä huomioida työajassa.

Sosiaaliohjaajat toivoivat lisäkoulutusta varhaisen vuorovaikutuksen perusteista, lapsiperheiden tukiin liittyvää koulutusta, lisätietoa alueen tarjoamista palveluista lapsiperheille sekä motivointikoulusta.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen taustalla olivat Hyvinvointi 2015 – ohjelma ja kansallinen kehittämisohjelma KASTE. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää millaista vanhemmuus oli nuorten kokemana ja millaista tukea nuoret toivovat ja tarvitsevat vanhemmuutensa tukemiseksi, jotta tulevaisuudessa tukiasuntotoiminnassa voidaan kehittää lapsiperheiden työskentelymalli asiakkaiden tarpeita paremmin vastaaviksi. Kansallisella KASTE - ohjelmalla tavoitellaan muun muassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämistä asiakaslähtöisiksi. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1). Tukiasuntotoiminnan kehittämisellä nuorten vanhempien tarpeita vastaaviksi tavoitellaan nuorten vanhempien ja heidän lastensa hyvinvoinnin edistämistä ja ongelmia ehkäisevää toimintaa, mitkä ovat myös KASTEEN tavoitteena (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1). Visiona on tukiasuntojen sosiaaliohjauksen osalta ehkäistä ylisukupolvista huono-osaisuutta. Hyvinvointi 2015- ohjelmassa on todettu lapsuudessaan huostaan otetuilla olevan jopa ylisukupolvisia seurauksia. Ylisukupolvinen huono-osaisuus liittyy useimmiten lapsuudenkodin elämänhallinnan ongelmiin. Tavoitteena oli myös selvittää miten sosiaaliohjaajien osaamista voidaan vahvistaa lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä.

Tutkimustulosten mukaan nuorten kokemus oman äidin läsnäolosta ainakin osassa lapsuutta on ollut merkityksellistä, koska jokainen haastatelluista nuorista on kuitenkin ollut sijoitettuna vähintään puolivuotta avohuollon tukitoimin. Nuorten päihteidenkäyttö on vähentynyt raskaudenaikana ja sen jälkeen. Nuoret vanhemmat kokivat olevansa vanhempina hyviä olemalla läsnä lapsilleen, joka näkyy leikkimällä ja keskustelemalla lapsen kanssa. Vanhemmat osoittavat lapsilleen rakkautta teoilla ja sanoilla, mikä näkyy päivittäisenä huolehtimisena, läsnäolona, kertomalla lapselle rakkaudesta, leikkimisenä, halaamisena ja suukotteluna. Nevalaisen (2005, 99) mukaan lapselle ei riitä vanhemman fyysinen läsnä olemus, vaan yhtä tärkeää on vanhemman emotionaalinen läsnä olemus ja savutettavuus. Nuoret haluaisivat olla vanhempana: huoltajia, rakkautta antajia ja rajojen asettajia, mikä tarkoittaa että he jaksaisivat olla läsnä lapsilleen ja asettaa hänelle rajat. Skodvinin (2004, 21–24) mukaan lapsi tarvit-

see vanhempaansa oman toimintansa ja tarpeidensa säätelyyn ja rajoittamiseen. Tutkimukseen osallistuneet nuoret vanhemmat halusivat huolehtia itseltään ja kotitöistä. Vanhemmat myös halusivat olla luottamuksen arvoisia. Turvallinen aikuinen oli nuorten mielestä sellainen, joka asettaa itselleen ja lapselleen rajat, mikä aikuisen kohdalla tarkoittaa päihteettömyyttä ja aikuinen on luotettava sekä tasapainoinen. Jokainen haastateltava koki olevansa turvallinen aikuinen omalle lapselleen. Nuoret vanhemmat eivät haluaisi olla päihteidenkäyttäjiä, välinpitämättömiä, lastaan laiminlyöviä ja väkivaltaisia vanhempia. Haastateltavat kertoivat hallitsevansa suuttumuksensa rauhoittamalla itsensä poistumalla tilanteesta. Toisaalta haastatteluissa tuli ilmi, että vanhemmat kokivat, ettei lapselle sovi suuttua.

Haastatteluissa tuli ilmi, että vanhemmat haluavat lastensa tottelevan heitä päivittäin toistuvissa asioissa kuten päiväunille menoissa. Ruokailut ja päiväunet rytmittävät perheen arkea pääsääntöisesti, mutta vaihteluakin on riippuen päiväohjelmasta. Vilénin ym. (2007, 103) mukaan vanhemman tehtävänä on luoda päivärytmi, jolloin lapsen elämässä tietyt rutiinit toistuvat ja luovat turvallisuutta. Tutkimustuloksistani välittyi, ettei lapsen fysiologisiin tarpeisiin kuuluva päivittäinen ulkoilu aina toteudu. Vanhempia tulee tukea huolehtimaan ulkoiluista. Vanhemmat kannustavat lapsiaan sanallisesti kehumalla, jota yleisemmin tapahtuu kun lapsi tekee jotain uutta, jolloin häntä kannustetaan sanallisesti ja taputtamalla. Näitä tilanteita ovat: lapsi syö itse, oppii uusia temppuja ja tekee jotain hyvää.

Riskitekijöistä puhuttaessa monen haastateltavan kohdalla näkyy koulutuksen ja työkokemuksen puute, mikä näkyy muun muassa äitiyspäivärahan suuruudessa. Niukka talous vaikuttaa perheen hyvinvointiin kaikilla tasoilla. Pajun & Vehviläisen (2001, 49) mukaan ylisukupolvisessa syrjäytymisriskissä on kyse muun muassa työttömyyskulttuurin syntymisestä ja sen mahdollisista ylisukupolvisesta siirtymisestä seuraavalle sukupolvelle.

Nuorten toiveet ja tarpeet oman vanhemmuutensa tukemiseksi tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa liittyvän arkipäivän asioiden hoitoon kuten taloudellisten etuuksien hakemiseen, jonka nuoret mieltävät kuuluvan tukiasuntojen sosiaa-

liohjaukseen. Nuoret eivät koe suurta avun tarvetta tukiasuntojen sosiaaliohjaajilta, koska heillä on läheisiä apunaan tai muuta viranomaisverkostoa tukemassa. Haastateltavat eivät joko osanneet vastata tai eivät tieneet mitä apua tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta voi vanhemmuuteen saada. Tässä tulkintani mukaan näkyy ristiriitaisuus, jos nuori ei tiedä mitä palvelua hän voi saada, seuraa siitä ettei hän osaa tätä palvelua kysyäkään, joten hän ei koe sitä tarpeelliseksi. Nuorten haastatteluissa nousi esille ehdotus, jos nuorella ei ole mahdollista saada avohuollon tukitoimenpitein tukea vanhemmuuteen, hän saisi sitä omalta tukiasuntojen sosiaaliohjaajaltaan. Johtopäätöksenä on, että nuoret eivät olleet mieltäneet tukiasuntojen sosiaaliohjaajan työnkuvaan kuuluvan nuoren vanhemmuuden tukemisen. Nuoret toivoivat keskustelua vanhemmuuteen valmistautumisesta raskauden aikana ja vanhemmuudesta vauvan syntymän jälkeen. Nuoret toivoivat keskustelujen sisällöiksi: keskustelua elämän muuttumisesta lapsen syntymän jälkeen, vanhemman voinnin huomioimista esittämällä suoria kysymyksiä, keskustelua neuvolakäynneistä, ohjaamista päivärytmiin liittyvissä asioissa ja rajojen asettamisessa lapselle, jos perhe ei saa siihen muulta viranomaistaholta tukea.

Vanhemmuuteen valmistautumisessa osa haastateltavista kertoi saaneensa konkreettista tukea lastentarvikkeiden hankinnassa tai keskusteluiden kautta tietoa vauvan tarpeista. Nuorten luonnollisen lähiverkoston merkitys raskauden aikana ja vauvan syntymän jälkeen on ollut merkittävää. Hirvosen (2000) tutkimuksen tulosten mukaan perheen merkitys korostui nuorten elämässä, jossa omat kaverit ja omat vanhemmat olivat tärkeitä nuorille. Copelandin ja Harbaughin (2004) mukaan naisten positiivista tunnetta oman äitiytensä pätevydestä vanhemmuuden alussa voidaan tukea muun muassa kannustamalla yksinhuoltajaäitejä tunnistamaan ja käyttämään sosiaalisia verkostoja ja keinoja raskauden ja synnytyksen aikana. Koetulla pätevyydellä on osoitettu helpottavan äidinroolin saavuttamista ja se edistää myönteistä vauvan hoivaa ja kehitystä. Tutkimukseeni osallistuneet nuoret olivat hyvin hyödyntäneet omia sosiaalisia verkostojaan. Kaikki työntekijät kokivat roolinsa lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä ensisijaisesti keskustelijana ja palveluihin ohjaajana. Käytännössä tämä tarkoittaa sosiaaliohjaajien kertomana nuoren vanhemman voinnin kysymistä, keskustelua päivärytmistä, keskustelua neuvolakäynneistä ja muista ta-

paamisista. Sosiaaliohjaaja kertoi muista lapsiperheille tarjolla olevista palveluista, jotka tukevat vanhemman jaksamista ja vanhemmuutta.

Osa haastateltavista nuorista kertoi, että he eivät ole saaneet tukea vanhemmuuteensa lapsen syntymän jälkeen tukiasuntojen sosiaaliohjaajalta. Tukiasuntojen sosiaaliohjaajien mukaan haasteita asettavat ne nuoret vanhemmat, jotka tarvitsisivat paljon tukea vanhemmuudessa, koska intensiiviseen työskentelyyn ei ole tukiasuntotyöskentelyssä mahdollisuuksia. Sosiaaliohjaajat pohtivat myös sitä, että kaikilla työntekijöillä ei ole vanhemmuuden tukemiseen erikoisosamista. Osa nuorista on saanut tukea vanhemmuuteen lastensuojelun avohuollon tukitoimin ensikodista, Sofian vuorovaikutusyksiköstä tai lastensuojelun perhetyöntekijältä tai kotipalvelun perhetyöntekijältä.

Vanhemmuuden tukea jälkihuollon tukiasunnoissa voisi nuorten mukaan kehittää järjestämällä tapahtumia ja ryhmiä, joissa on samassa tilanteessa olevia nuoria, jolloin heillä on mahdollisuus vertaistukeen. Sosiaaliohjaajien kokemusten mukaan nuoret vanhemmat hyötyvät vertaistukiryhmistä, joissa he ovat saaneet puhua muiden samanikäisten kanssa ja saaneet omille ajatuksilleen ja tunteilleen ymmärrystä sekä saaneet vinkkejä toisiltaan. Sosiaaliohjaajien näkemysten mukaan nuoret vanhemmat tarvitsevat rohkaisua, jotta uskaltavat ottaa apua vastaan, eikä heidän odoteta pärjäävän itseksensä. Tukiasunnoilla on perinteisesti järjestetty retkiä, myös lapsiperheille on ollut tarjolla tapahtumia. Tukiasuntojen asiakkaana oleville isille oli syksyllä 2012 tarjolla vertaisryhmä, mutta yhtään isää ei ilmoittautunut ryhmätoimintaan.

Nuoret toivoivat jälkihuollon sosiaaliohjaajan tapaamisia lapsen syntymän jälkeen useammin (3-4 viikon välein) kuin kahden kuukauden välein. Nämä nuoret olivat juuri täyttämässä 21.vuotta, jolloin he muuttavat pois jälkihuollon tukiasunnosta, eikä heillä myöskään ollut enää muita tukimuotoja. Nuoret toivoivat tukiasuntojen asiakkuuden jatkamisen mahdollisuutta 21 vuoden jälkeen. Sosiaaliohjaajien mukaan työskentelyn haasteena on myös jälkihuolto-oikeuden rajallisuus, vaikka nuorella voisi olla tuen tarvetta täytettyään 21 vuotta. Tukiasuntotoiminnassa on tavoitteena nuoren itsenäistymisen tukeminen, jotta nuori pärjää jälkihuolto-oikeuden päättymisen jälkeen. Tuen tarvetta vähennetään asteit-

tain, jotta nuori saa kokemuksen omien asioiden hoitamisesta täysin itsenäisesti ennen jälkihuolto-oikeuden päättymistä. Nämä nuoret, jotka ovat tulleet vanhemmiksi 19–20 -vuotiaina haluavat tapaamisia yhä paljon kuin ne nuoret, jotka ovat ns. normaalintuen tarpeessa. Tulkintani mukaan kyse on uudesta elämäntilanteesta ja siitä selviämisen haasteista, johon tarvitaan sosiaaliohjaajan tukea.

Tukiasuntojen sosiaaliohjausta voisi kehittää työntekijöiden näkemyksen mukaan kartoittamalla lapsiperheille tarkoitetut eri tukimuodot. Työnkuvan selkiyttäminen lapsiperhetyössä nähtiin merkityksellisenä, jotta ei tehdä sellaisia töitä, jotka eivät kuulu työnkuvaan. Tulkintani on, että sosiaaliohjaajat eivät välttämättä näe lapsiperheiden kanssa työskentelyn kuuluvan omaan toimenkuvaan. Sosiaaliohjaajien mukaan ottaminen lapsiperheiden kanssa tehtävän työn kehittämiseen voi tuoda todellista muutosta työotteeseen. Toisaalta silloin myös tiedettäisiin mitä tukea lapsiperhe voi saada missäkin tilanteessa kultakin viranomaiselta. Lapsiperheiden kanssa työskentelyä voisi sosiaaliohjaajien mukaan kehittää työpari työskentelyksi, jolloin on mahdollista jakaa kollegan kanssa näkemyksiä ja asiakkaalla voisi olla sitä kautta mahdollista saada tiiviimpää tukea. Lapsiperheiden kanssa tehtävä työ vaatii enemmän aikaa kotikäynteihin, jotka on hyvä huomioida työnkuvassa. Sosiaaliohjaajat toivoivat lisäkoulutusta varhaisen vuorovaikutuksen perusteista, lapsiperheiden etuuksiin liittyvää koulutusta ja lisätietoa alueen palveluista lapsiperheille sekä motivointikoulusta.

Muita haastatteluissa esille nousseita asioita oli isien ymmärtämättömyys siitä, mitä vauvan syntymä merkitsee. Heille lapsen saaminen konkretisoitui vasta kun vauva syntyi ja he olivat yllättyneitä yöheräämisten rankkuudesta. Isät kertoivat osallistuvansa lapsen hoitoon ja kodinhoitoon. Punamäen (2012, 96) mukaan isyyteen siirtyminen tapahtuu biologisista ja sosiaalisista syistä hitaammin kuin äitiyteen siirtyminen. Punamäki (2012, 99) viittaa Paavilaisen ja Huttusen tutkimukseen, jossa on todettu isien osallistuvan aikaisempia sukupolvia enemmän odotukseen ja vauvan hoitoon ja he kantavat kokonaisvaltaista vastuuta lapsen hyvinvoinnista. Pohdin sitä, kun haastateltujen nuorten miesten oma kehitystehtävä oli vielä kesken, joten tästä syystä heidän voi olla vaikeampi ymmärtää lapsen syntymän merkitystä. Niemelä & Ruthin (1992) mukaan nuo-

ren tulee voimistua rakkaudessa ja työelämässä ennen oman lapsen tuomaa vanhemmuuden vastuuta, mikä tukee omaa pohdintaani.

Erään haastateltavan kohdalla suhde omaan samaa sukupuolta olevaan vanhempaan oli huono, mikä voimakkaasti tuli esille haastattelun aikana. Tulkintani mukaan siinä on kysymys hylkäämisen kokemuksesta kun omalla vanhemmalla on uusi perhe ja oma vanhempi ei pidä nuorensa yhteyttä. Pohdin, että huonolla suhteella samaa sukupuolta olevaan vanhempaan olevan vaikutusta omaan vanhempi-lapsi suhteeseen. Pohdintaani tukee Punamäen (2012, 99) näkemys, jonka mukaan tuleva vanhempi työstää omia lapsuuden kokemuksiin ja pohtii millaiseksi, vanhemmaksi haluaa itse tulla. Haastateltu nuori oli tiedostanut asian ja hän pyrkii pitämään tulevaisuudessa suhteen omaan lapsensa kunnossa. Hofferthin ja Goldscheiderin (2010) mukaan ilman kahden vanhemman läsnäoloa kasvaneella on ylisukupolvisia seurauksia. Nuoret miehet, jotka olivat kokeneet epävakausta lapsuudessaan, siitä todennäköisemmin aiheutuu heidän omaan isyyteensä häiriötä ja he ajautuvat poissaoleviksi isiksi. Ilman isää kasvaneet työt eivät opi tarkoituksenmukaisia parisuhdetaitoja., vaikka perherakenne olisi vakaa ja tämä johtaa heidät kasvattamaan lapsensa samanlaisissa perheissä. Tyttöillä voi olla kyse myös sosiaalisesta oppimisesta, jolla tarkoitetaan tyttöjen oppimista siihen, että naiset ovat kykeneviä hoitamaan perheensä yksin. Merkittävää on, se että haastateltavista vain yhden nuoren lapsuuden perheessä oli molemmat biologiset vanhemmat yhdessä koko nuoren lapsuuden ajan.

11 POHDINTA

11.1 Tulokset ja tavoitteet jatkokehittämiselle

Tutkimukseni osoitti nuorten vanhemmuuden tukemisen tarpeen hyvin konkreettisella tasolla - nuoren hyvinvoinnin ja jaksamisen tukemisena. Johtopäätöksenä voi vetää läheisverkoston suuren merkityksen vanhemmuuden tukemisessa, mutta se ei poista viranomaisverkoston tuen merkittävyyttä. Nuoret saavat läheisiltään konkreettista tukea vanhemmuuteensa, kun esimerkiksi isovanhemmat ottavat lapsenlapsensa hoitoon. Viranomaisilta saatu tuki oli vanhempi-lapsisuhteen tukemista ensisijaisesti. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi selvittää nuorten ja heidän vanhempiensa suhteen muuttumisesta nuoren saadessa oman lapsen, koska tutkimukseni osoitti nuorten omien vanhempien tulleen nuorten elämään takaisin isovanhemmuuden myötä.

Tutkimustuloksissa tuli esille nuorten tiiviin tuen tarve lapsen saadessaan kuin itsenäistymistä vasta harjoitellessaan. Haastatteluissa tuli myös ilmi etteivät kaikki nuoret halua tai tarvitse tukea. Kokemukseni mukaan parhaiten tuloksia saavutetaan, kun nuori kokee yhteistyön hyödylliseksi. On myös muistettava, että motivoinnillakin voidaan herättää yhteistyöhalua. Konkreettinen kehittämisen kohde on tukiasuntopalvelun yhä huoleellisempi markkinointi, jolloin varmistetaan nuoren ymmärtävän ottavansa asunnon lisäksi vastaan sosiaaliohjaajan tarjoaman tuen. Tukiasumisen perusajatus tuettuasuminen ja nuoren itsenäistymisen tukeminen tulee tuoda jälkihuoltoon oikeutetuille nuorille esille jo sijoituksen aikana, ennen jälkihuoltoon siirtymistä, jotta nuori tietää mitä palvelua on vastaanottamassa. Jälkihuoltoon nuorille tukiasunnon markkinoinnissa korostaisin mieluummin tuen tarvetta kuin asuntoa, koska asunto on työskentelyn väline. Haastatteluissa tuli ilmi, että yhä tarvitaan selkiyttämistä jälkihuollon tukiasunto-toiminnan tarjoaman tuen ja nuoren sitoutumisen yhteensovittamiseksi, koska tukiasuntopalvelu ei ole vain asunnon tarjoamista nuorelle. Tukiasuntotoimintaan sitoutumisesta tulee keskustella jo nuoren sijoitusvaiheessa, jotta nuoret tietävät mitä palvelua tulevat vastaanottamaan asunnon lisäksi, näin vältetään

nuoren turhautuminen tarjottavaan ohjaukseen ja tukiasunnossa asuvat ne nuoret, jotka tarvitsevat ohjausta.

Miten nuoret saisivat tukea vanhemmuutensa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska ensikotiin ja Sofian vuorovaikutusyksikköön on jonoa ja tietyt asiakkuuden perusteet? Miten vastataan nuorten vanhempien tarvitsemaan vanhemmuuden tukeen riittävän ajoissa? Ratkaisu voisi olla esimerkiksi kotipalvelun perhetyön ja tukiasuntojen sosiaaliohjauksen yhteistyön kehittämisessä. Tai ratkaisu voisi olla tukiasuntojen oman lapsiperheiden kanssa tehtävän työn kehittämisessä. Kehittämis ehdotuksenani olisi mallittaa lapsiperheiden kanssa tehtävää työtä tukiasuntotoiminnassa. Ajatus olisi ensin pilotoida lapsiperhetyö työparina toteutettavaksi, mikä etenisi suunnitelmallisesti. Suunnitelmallisuudella tarkoitan nuorten vanhempien ja työntekijöiden yhteisiä näkemyksiä perheen tarpeista, joita konkreettisesti lähdettäisiin yhdessä työstämään tavoitteen mukaisesti. Lapsiperhetyö alkaisi aina yhteisellä neuvottelulla ja tavoitteiden asettamisella. Palvelu päättyisi myös yhteisesti sovitussa neuvottelukokouksessa. Tarjottava tuki olisi määräaikaista, esimerkiksi kolme kuukautta kerrallaan, jota aina arvioidaan kolmen kuukauden jaksoissa. Työparilla voisi olla yhtä aikaa työn alla neljä perhettä, joita tavattaisiin kaksi kertaa viikossa 2-3 tuntia kerrallaan. Tämä on liian intensiivinen malli suoraan siirrettäväksi tukiasuntojen sosiaaliohjauksen toteutettavaksi, koska yhtä sosiaaliohjaajaa kohti on keskimäärin 20 nuorta. Tämän mallin mukaan pystyttäisiin vastaamaan nuorten vanhempien toivomaan ja tarvitsemaan vanhemmuuden tukeen hyvin. Jos tätä mallia ei jatkettaisi sellaisenaan, niin siitä voisi jokainen työntekijä hyödyntää pilotoinnin työmenetelmiä.

Tilastot osoittavat tukiasunnoissa asuvan vuosi vuodelta yhä enemmän nuoria omien lastensa kanssa. Tulosten perusteella nuorilla vanhemmilla olisi tarvetta vanhemmuuden tukeen. Heidän kanssa työskentelyä tulee kehittää minimissään siihen, että osataan tunnistaa lapsiperheiden tarvitsema tuki. Jotta osataan esimerkiksi arvioida lapsen hyvinvointia, edellyttää se tietoa lapsen kehityksestä ja tarpeista eri ikäkausina sekä niistä suojaavista - ja riskitekijöistä lapsen ja perheiden elämässä. Tukiasuntotoiminnan sosiaaliohjaajat tarvitsevat

lapsiperheiden kanssa tehtävää työtä kehittäessään johdon ja esimiesten tuen, riittävät resurssit ja koulutusta sekä kehittämisen iloa.

Kehittämisehdotukseni on työyhteisössä käydä keskustelua tukiasuntojen sosiaaliohjaajan työnkuvasta lapsiperheiden osalta ja missä määrin tukiasuntojen sosiaaliohjaajilla on mahdollisuus tukea ennaltaehkäisevästi nuorten vanhemmuutta, kun nuorilla on haastatteluiden mukaan vanhemmuuden tukeen tarvetta. Voisiko ehdottamaani mallia kokeilla esimerkiksi hankeen muodossa? Seuraavaksi tulee miettiä, miten tukiasuntotoiminnan lapsiperheiden sosiaaliohjauksen palvelusta nuorille vanhemmille kerrotaan. Kehittämisehdotukseni on myös perustaa työryhmä, mikä selvittää lapsiperheille tarkoitettuja palveluja Helsingissä. Sosiaaliohjaajat jo tekevät palveluohjausta ja näin nuoren perheen pystyy ohjaamaan ja motivoimaan jo olemassa oleviin palveluihin. Työpari työs-kentelyn kehittäminen lapsiperhetyön osalta on sekä asiakkaan että työntekijän näkökulmasta järkevää, kun ensin tiedetään resurssit, varmistetaan tarvittavat osaaminen koulutuksen kautta ja työmallin kehittäminen. Kehittämisehdotukseni on tehdä näkyväksi nuoren vanhemman normaali- tai tiiviintason tuen tarve sosiaaliohjaukselle myös asiakkuudenvaiheen prosessiin, vaikka nuori osaisikin hoitaa käytännönasioita. Tukiasunnossa on käytössä asteikko nuoren tuen tarpeen määrittelyssä, jotka ovat tiivis, normaali ja kevennettytuki.

Miten tuleva sosiaali- ja terveystoimen uudistaminen tulee vaikuttamaan tukiasuntotyöhön, kun uudessa organisaatiossa jälkihuollon tukiasunnot kuuluvat aikuispalveluiden alle? Tukiasunnot eivät uudessa organisaatioissa ole lapsiperheiden palvelujen alla, joten kysymykseni kuuluu miten tukiasunnossa asuva nuori perheineen pystytään huomioimaan tulevaisuudessa tukiasuntotyössä?

11.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Sosiaalialan työn päämäärä on ihmisen hyvän eli ihmisen hyvinvoinnin toteuttaminen. Opinnäytetyöni liittyy hyvinvoinnin etiikan näkökulmasta mikrotason asiakastyöhön, jossa kohteena ovat nuoret ja heidän vanhemmuutensa tukeminen hyvinvointityönä. Hyvinvointityö perustuu normien toteuttamiseen, teorioi-

den ja menetelmien käyttöön sekä etiikan yhteensovittamiseen oman koulutuksen perusteella. Sosiaalialan työn hyvinvointitehtävässä on korostettava hyväntahtoisuutta ja ihmisystävyyttä, koska se on ihmisten kanssa tehtävää työtä. Se on yleensä heikosti menestyneiden, osattomien tai muuten vaan avuttomassa elämäntilanteessa ja -vaiheessa elävien kanssa tehtävää työtä (Niemelä 2011, 20–21, 42.)

Nuoren vanhemman tarpeet ja toiveet vanhemmuuden tukemiseksi ovat asioita, joita olen halunnut tarkastella opinnäytetyössäni. Opinnäytteen painottuminen nuorten haastatteluiden tulosten esiin nostamiseen on myös arvovalinta, mikä näkyy myös aineistojen laajuuden välillä.

Opinnäytetyöni visiona on ylisukupolvisen lastensuojelun asiakkuuden ehkäiseminen mahdollisuuksien mukaan, siltä osin mitä toteutetaan tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa. Tällöin laajempina lastensuojelullisena kysymyksenä ensisijaisesti ehkäistään perheiden psykososiaalisia ongelmia, joilla on suora vaikutus nuorten omien lasten hyvinvointiin. Tarkoituksena ei ole vain puuttuminen epäkohtiin perheiden elämässä, vaan pyrkimyksenä on ehkäistä ongelmien syntymistä. Varhaiseen perheen tukemiseen olisi ihmisarvon ja yhteiskunnankin kannalta hyvä panostaa voimavaroja nykyistä enemmän. Hämäläisen (2011, 50) mukaan lapsiperheiden hyvinvointipalvelujärjestelmä kaiken kaikkiaan toteuttaa lastensuojelullista tehtävää. Haasteensa sosiaalialan työhön tuo organisaattoriset ja institutionaaliset ehdot, jotka raamittavat ja haastavat työtä kohti tehokkuutta ja tuottavuutta yhä pienemmillä resursseilla. Kun sosiaali- ja terveydenhuollon johtaminen ovat lähentyneet kohti yritysorganisaatioiden vastavia, niin se voi uhata julkisten palvelujen eetosta ja sosiaali- ja terveyspalvelujen aitoa välittämistä. (Laitinen & Väyrynen 2011, 185; Sinkkonen, Kauppila & Laulainen 2011, 94.)

Näkemykseni mukaan eettisesti olisi oikein tarjota ensisijaisesti ehkäisevää tukea, jossa on kontrollin elementti mukana. Eettistä toimintaa tukiasuntotoiminnassa on kun työntekijä ei erottele työskentelevänsä vain nuoren kanssa, vaan hän työskentelee nuoren ja hänen perheensä kanssa vastaten tarpeisiin. Juurjärven, Myyrin ja Pesson (2007, 92) mukaan eettinen herkkyyys tarkoittaa, että

ammattilaisella on silmää asiakkaan niille tarpeille, jotka ovat läsnä tilanteessa. Näkemys ihmisarvon kunnioittamisesta ja pitämisestä arvokkaana on sitä, kun nuorella on oikeus saada tukea hyvinvointinsa lisäämiseen. Nuoren ja hänen perheensä hyvinvointia ei voi erottaa toisistaan. Työyhteisössämme on luotu yhteiset arvot dialogityöskentelyn pohjalta tukiasuntotoiminnalle, mitkä ohjaavat eettiseen toimintaan. Resurssien jakaminen liittyy myös eettiseen toimintaan. Julkisissa keskusteluissa on viime aikoina paljon puhuttu nuorten syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä. Näkemykseni mukaan parhaiten jälkihuollon tukiasunnoissa asuvien nuorten vanhempien ja heidän lastensa ylisukupolvista syrjäytymistä ehkäistään mahdollisimman varhaisella tuella.

Tutkimuksen eettisyyttä tukee tutkimusongelman rajaus nuoriin, joilla on omia lapsia ja heidän tuen tarvettaan omaan vanhemmuuteensa. Paunosen ja Vehviläisen (1997) mukaan tutkimuksessa on tehty tietty rajaus ja arvovalinta, kun sitoudutaan jonkun ammattiryhmän rajoihin. Eettisyyteen vaikuttava tekijä on myös se, että tutkimuksen tuloksia käytetään vain asiakastyön kehittämiseen. Eettistä toimintaa tukee se, että hain tutkimusluvan riittävän ajoissa ja saatuani luvan aloitin haastattelut. Helsingin kaupungilla tutkimuslupahakemukseni meni myös eettiseen toimikuntaan.

Opinnäytetyössäni eettisen toiminnan mukaisesti lähetin valituille haastateltaville etukäteen kirjeen, jossa kerroin tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta, sekä siitä että heitä ei voida tunnistaa eikä heistä tule rekisteriä. Kirjeessä korostin tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuutta, eikä tutkimukseen osallistumattomuus vaikuta nuoren saamaan palveluun. Pyysin haastateltavia allekirjoittamaan luvan tutkimukseen, jonka yhteydessä vielä korostin tutkimuksen vapaaehtoisuutta. Haastatteluun osallistuvilla on oikeus tietää, mitä heille tehdään tai tapahtuu, jos he osallistuvat tutkimukseen. (Paunonen & Vehviläinen – Julkunen 1997, 29).

Laadullisessa haastattelututkimuksessa tutkijalla ja tutkittavalla on välitön suhde ja tutkijan on sen vuoksi koko ajan arvioitava tutkimuksensa etiikkaa. Tähän liittyen kerroin avoimesti ennen haastattelun alkua, että tarkoituksena on nauhoittaa haastattelut, koska tutkittavilla on oikeus saada tietää asiasta. (Pauno-

nen & Vehviläinen – Julkunen 1997, 29–30.) Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että osa haastateltavista puhui omasta tahdostaan lapsuudenkokemuksiinsa, jolloin Eskolan & Suorannan (1999) mukaan voi kerätyn materiaalin edustavan vastaajien puhetta itsessään. Opinnäytetyön valmistuttua hävitin nauhat, eivätkä ne olleet kenenkään muun henkilön käytössä kuin tutkijan eli minun. Työntekijäryhmän keskusteluiden nauhat olivat myös ilman tunnistetietoja. Työntekijäryhmän valikoituminen perustui myös vapaaehtoisuuteen.

Päädyin siihen, että en ottanut ensisijaisesti omia asiakkaitani haastateltaviksi, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman luotettavia, eikä minulla ole kaksoisroolia. Yksi tutkimukseen osallistunut nuori oli oma asiakkaani, mikä toisaalta lisäsi syvyyttä haastatteluun ja sain ehkä enemmän haastattelusta irti kun tunsimme toisemme. Pohdin sitä, että vaikuttiko tuloksia heikentävästi aiempi työskentelysuhde? Uskalsiko nuori nostaa kaikki mielessä olevat asiat esille? Toisaalta koin suhteemme avoimeksi, joten en usko, että tulokset ainakaan olennaisesti heikentyivät.

Opinnäytetyöni prosessin aikana olen hakenut ohjausta opettajilta, antanut opinnäytetyötäni luettavaksi lähiesimiehelleni ja ystävälleni, joilta olen saanut hyviä neuvoja. Paunosen ja Vehviläinen – Julkunen (1997) mukaan itsensä alttiiksi asettaminen kritiikille työtovereiden ja kollegojen kanssa on eettisyyttä.

Arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta laadullisessa tutkimuksessa, joten olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisimman tarkasti työskentelyni vaiheita kolmen eri aineiston osalta. Olen myös nähnyt oman roolini keskeisenä tutkimusvälineenä, koska tein tutkimuksen yksin ja näin ollen luotettavuus perustuu koko tutkimusprosessiin. Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat uskottavuus, jolla tarkoitetaan, että tutkijan on tarkistettava vastaavatko hänen käsitteellistyksensä ja tulkintansa tutkittavien käsityksiä. (Eskola & Suoranta 1999, 211–212.)

11.3 Kehittämistyön ja tutkimuksen hyödyn arviointia

Nuorten haastatteluaineistolla on keskeinen merkitys lapsiperhetyön kehittämiseen, koska nuorten toiveita ja tarpeita kuulemalla saadaan palvelu vastamaan paremmin tarpeisiin. Työntekijäryhmän haastatteluaineisto toi myös näkökulman työparityöskentelyn kehittämisestä lapsiperhetyössä, jolloin olisi mahdollisuus refleктоivaan työotteeseen ja asiakas hyötyisi tiiviimmästä tuesta. Toisaalta työntekijöiden ryhmähaastattelussa nousi esille työnkuva ja sen rajaaminen lapsiperhetyön osalta. Dialogityöskentelyn hyödyllisyys tuli esille keräämästäni työntekijäpalautteesta, jossa työntekijät kokivat tarpeellisena keskustella hyvin konkreettisista arjentyöhön liittyvistä aiheista, jotka herättivät ajatuksia omasta työstä ja arvoista minkä pohjalta työtä tehdään. Työntekijät näkivät dialogiryhmän tuoman hyödyn siinä, että yhteisissä työkokouksissa on käsitelty arvoja ja on pystytty jakamaan yhteisesti kunkin toimintatapoja ja arvoja dialogiryhmässä.

Dialogityöskentely on hyödyttänyt työyhteisön arvokeskustelua ja yhteisten arvojen löytämistä. Dialogityöskentely oli kokonaisuus työntekijäryhmälle, jossa käytiin keskustelua arvoista, eettisistä haasteista ja luotiin tukiasuntojen arvot. Työntekijäryhmältä saamani kirjallisen palautteen mukaan he kokivat dialogityöskentelyn hyödyllisenä, mikä auttoi miettimään niitä tekijöitä, jotka näkyvät työssämme ja sen tuloksissa tai estävät sitä. Dialogityöskentely nähtiin työntekijöiden kesken tärkeänä myös ajatuksen herättäjänä omasta työstä ja niistä arvoista, joiden pohjalta työtä tehdään. Dialogityyppisen keskustelun toivotaan siirtyvän enemmän myös työyhteisötasolle. Tarvetta omalle pohdinnalle dialogityöskentelyn tyyppisestä toiminnasta tuli esille, mikä osaltaan koettiin tukevan työssä jaksamista. Dialogityöskentelyssä koettiin hyödylliseksi oman työn jakamisen mahdollisuus ja peilaus toisen tapaan tehdä työtä. Arvokeskustelu ja yhteisten arvojen löytäminen koettiin hyödylliseksi ja sen varovaisesti arveltiin hyödyttävän koko työyhteisöä. Tulkitsemme varovaisen hyödyn arvokeskustelusta koko työyhteisöä ajatellen johtuvan siitä, kun arvoja on käsitelty koko työyhteisöllä koko prosessin aikana kerran ja siinä ei päästy vielä käytännöntasolle.

Opinnäytetyöni prosessi oli mielenkiintoinen ja haastava työn ohella toteutettavaksi. Kehittämistyö lähti yhteisesti havaitusta tarpeesta nuorten ja heidän perheidensä tukemiseksi, jota tutkimuksessani selvitin. Prosessin aikana toimin tiedonkerääjänä, haastattelijana, ryhmänvetäjänä ja tiedottajana työyhteisölle. Monenlaisten roolien kautta myös opin uutta tiedollisesti ja taidollisesti.

Kirjallisuutta nuoresta vanhemmuudesta sosiaalialan näkökulmasta katsottuna oli vaikea löytää. Kehittämistyön prosessi on pitänyt sisällään eri aineistoja ja haastattelut olivat hyvä keino saada nuorten omia kokemuksia esille. Merkityksellistä oli nuorten äänten esille tuominen kehitettäessä palveluja. Työryhmän huolellisesta paneutumisesta työskentelyyn olen kiitollinen. Minun olisi kannattanut paneutua työntekijöiden syvällisempään haastatteluun. Tutkimuskysymyksiin sain vastaukset ja niitä tullaan tarkastelemaan yhteisissä kokouksissa tutkimustulosten julkistamisen jälkeen. Julkistin tutkimuksen tulokset työyhteisösäni 30.10.2012, jonka jälkeen käynnistyy varsinainen lapsiperheiden työn kehittäminen ja sen jälkeen näyttäytyy miten saatuja tuloksia lähdetään toteuttamaan. Sosiaaliohjaajien kokouksessa 27.11.2012 on sovittu käsiteltäväksi aiheeksi lapsiperhetyön kehittäminen. Opintojen suorittaminen työn ohella mahdollisti vauva- ja lapsiperhetyön oppaan sisältöjen kokeilun, mitkä koin toimiviksi. Opinnäytetyön tekeminen on myös haastanut miettimään omaa roolia tukiasuntojen sosiaaliohjaajana ja tarkastelemaan hyvinvointiin liittyviä asioita laajemmasta näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aaltonen, Marjo; Ojanen, Tuija; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2003. Nuoren aika. Porvoo: WS Bookwell Oy. 2.uudistettu painos
- Ahlroth, Eija & Kurganova, Galina 2007. Lastensuojelun työmenetelmiä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja.
- Anttila, Pirkko 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.
- Copeland, Debra Beach & Harbaugh, Bonnie Lee 2004. Transition of maternal competency of married and single mothers in early parenthood. The Journal of Perinatal Education. Vol.13, No.4. Viitattu 10.4.2012. saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic search Premier - aineisto.
- Engeström, Yrjö 1995. Kehittävä työntutkimus – perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Painatuskeskus Oy
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. painos. Tampere: Vastapaino
- FinSoc 2001. Arviointi sosiaalipalveluissa. Katsaus arvioinnin peruskysymyksiin. Stakes: Työpapereita 3
- Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. 2. painos. Juva: WSOY.
- Heino, Tarja & Johnson, Marianne 2010. Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina. Teoksessa Hämäläinen, Ulla & kangas, Olli (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy
- Helsingin kaupungin sosiaaliviraston lapsiperheiden palvelujen vastuualueen riskiolosuhte työryhmä 2007: Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. Paintek Pihlajamäki Oy.
http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/fff771004a176e1293ddfb3d8d1d4668/opas_risu_07.pdf?MOD=AJPERES
- Helsingin kaupungin sosiaaliviraston työpaperi. Pysyväisohje 3.4.3 /lapsiperheiden palvelut/sijaishuolto voimassa 1.3.2009 alkaen. Tuloste tekijän hallussa.

- Helsingin kaupungin sähköinen työpöytä HELMI. Jälkihuollon tukiasuntotoiminta. viitattu 28.9.2011. Tuloste tekijän hallussa.
<http://helmi/sosv/vastuualueet/lava/toimisto/perhekeskustoiminta/sivut/jalkihuollontu...>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2003. Tutki ja kirjoita. 10.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Hirsjärvi, Sinikka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino
- Hofferth, Sandra L. & Goldscheider, Frances 2010. Family structure and the transition to early parenthood. Demography, Volume 47-Number 2, May. Viitattu 10.4.2012. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, EBSCO Academic Search Premier – aineisto.
- Holmberg, Tiina 2002. Lapset ja perheväkivalta. Lasten keskus. Hämeenlinna: Karisto Oy
- Hyvinvointi 2015 – ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. Helsinki 2007. Viitattu 7.4.2012.
<http://pre20090115.stm.fi/ak1171526287050/passthru.pdf>
- Hämäläinen, Juha 2011. Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy
- Juholin, Elisa 2009. Viestinnän vallankumous. 2. painos. Juva: WS Bookwell Oy
- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2007. eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi
- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita
- Kalland, Mirjam 2001. Kiintymissuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY
- Kalland, Mirjam 2005. Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Huujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 119–140.

- Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus
- Laaksonen, Sari 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, Annamaija, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Laitinen, Merja & Väyrynen, Sanna 2011. Eettiset haasteet lastensuojelun sosiaalityön prosessissa. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 pykälät 26, 27, 34, 36, 40, 47 ja 75.
Viitattu 7.4.2012
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lastensuojelun jälkihuollon erityispalvelut. Arvokeskustelu toukokuu 2007. Tuloste tekijän hallussa.
- Myllärniemi, Annina 2007. Lastensuojelun perhetyö ammattikäytäntönä. Heikki Waris - instituutti
- Nevalainen, Vesa 2005. Aikuinen ja lapsi – kasvatuksesta voi selvitä hengissä. Helsinki: Edita Prima Oy
- Niemelä, Pauli 2011. Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy
- Niemelä, Pirkko & Ruth, Jan-Erik 1992. Ihmisen elämänkaari. 4.painos. Helsinki: Otava
- Nikunen, Leena 2002. Lapsen huomioiminen psyykkisesti sairaiden vanhempien perheissä. Perheterapia – lehti nro: 3.
- Onnismaa, Jussi 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö – Aikaa, huomioita ja kunnioitusta. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Yliopistopaino Oy, Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 18.
- Pajulo, Marjukka & Pyykkönen, Nina 2012. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2012. varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy

- Paunonen, Marita & Vehviläinen-Julkunen, Katri 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY
- Peltoniemi, Teuvo (toim.) & Utoslahti, Kirsi 2003. Pikku-aikuisia. Kirjoituskilpailun kertomuksia ja tutkimustietoa lasinen lapsuus – hankkeesta. A-Klinikkasäätiön raporttisarja nro 42. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Punamäki, Raija-Leena 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2012. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Raunio, Kyösti 2004. Olennainen sosiaalityössä. Tampere: Tammer-Paino
- Rautiainen, Mari (toim.) 2001. Vanhemmuuden roolikartta – syvennä ja sovelle. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy
- Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) 2009. Perhe-elämän paletti – vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Saarnio, Tuula 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, Annamajja, Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö
- Sinkkonen, Merja; Kauppila, Tarja & Laulainen Sanna 2011. Hyvä, paha johtaja - Sosiaalityön eettinen johtaminen. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy
- Skodvin, Arne 2004. Lapselle rajat. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Sosiaaliportti i.a. Lastensuojeluilmoitus ja lastensuojeluasian vireilletulo.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluntarve/>
Viitattu 11.4.2012
- Sosiaaliportti i.a. Lastensuojelun asiakkuuden ja vireilletulo ja alkaminen.
http://www.sosiaaliportti.fi/File/a3675bff-bc2b-4b4e-a927-4f221da62c34/Prosessikaavio_lastensuojeluasiakkuuden%20vireilletulo%20ja%20%20alkaminen%20_2_.pdf,

Viitattu 11.4.2012

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015.

Viitattu 7.4.2012. www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1578410#fi

.Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. KASTE 2012-

2015 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.

Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print. 2.painos.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

6. uudistettu painos Helsinki: Tammi.

Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, Sohvi &

Kurvinen, Auli 2007. LAPSUUS erityinen elämänvaihe. Porvoo:

WSOY Oppimateriaalit Oy. 1.-2. painos.

LIITE 1: TEEMAT JA KYSYMYKSET NUORILLE

1. Oma vanhemmuus ja sen toteutuminen

Mitä tärkeitä kokemuksia sinulla on omasta lapsuudestasi, joita olet saanut vanhemmiltasi?

Millainen olet äitinä / isänä?

Millainen haluaisit olla vanhempana?

Millainen vanhempi et haluaisi olla?

Missä olet vanhempana hyvä?

Miten huolehdit omasta jaksamisestasi?

Miten osoitat lapsellesi rakkautta?

Minkälainen on mielestäsi turvallinen aikuinen? Oletko sinä sellainen?

Mitä sääntöjä perheessäsi on?

Minkälaiset ruokailu- ja nukkumaanmenoajat lapsellasi on?

Miten hallitset oman suuttumuksesi?

Kuka perheessänne laittaa ruokaa?

Minkälaisia asioita teet yhdessä lapsesi kanssa?

Miten kannustat lastasi?

Mitä tärkeinä pitämiä asioita haluat opettaa lapsellesi?

2. Tuen tarve ja toiveet oman vanhemmuuden tukemiseksi tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa

Mikä merkitys työntekijällä on sinulle?

Minkälaisena koet työntekijäsi?

Onko sinun ja työntekijäsi suhde mielestäsi muuttunut lapsesi syntymän jälkeen? Miten?

Millaista tukea olet saanut vanhemmuuteesi?

Millaista konkreettista apua toivot ja tarvitset työntekijältäsi?

3. Tukiasuntojen sosiaaliohjaus ja sen vastaavuus tarpeeseen

Oletko saanut työntekijältäsi tukea ennen lapsen syntymää vanhemmuuteen valmistautumisessa?

Millaista tukea olet saanut?

Olisitko halunnut enemmän tukea työntekijältäsi vanhemmuuteen valmistautumisessa?

Millaista tukea olisit halunnut?

Mistä olet saanut tarvitsemasi ohjeet/neuvot, kun olet sitä tarvinnut raskauden aikana tai sen jälkeen?

Onko sinulla lähipiirissä ihmisiä, joilta saat tarvittaessa apua?

4. Tukiasuntojen sosiaaliohjauksen kehittäminen

Mitä mieltä olet tukiasuntojen tarjoamasta avusta vanhemmuuteen?

Miten tukiasunnossa asuvien nuorten vanhemmuuden tukea tulisi mielestäsi kehittää?

Mitä muuta tukiasuntojen tarjoamassa tuessa tulisi kehittää?

Kuinka vanha olet? Kuinka vanha lapsesi on?

Mitä muuta haluaisit kertoa?

Lisäkysymykset, niille nuorille jotka olivat äskettäin saaneet lapsen

Miten odotusaika sujui?

Mitä tunteita ja ajatuksia heräsi kun sait tietää, että sinusta tulee isä/äiti?

Minkälaista huolenpitoa vastasyntynyt mielestäsi tarvitsee?

LIITE 2: TEEMAT JA KYSYMYKSET SOSIAALIOHJAAJILLE

1. Työntekijän rooli lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä

Minkälaisena näet oman roolisi, tukiasuntojen sosiaaliohjaajana, työskennellessäsi lapsiperheiden kanssa?

Mitä kokemuksia tai oletuksia sinulla on siitä mitä tukea nuoret vanhemmat tarvitsevat oman vanhemmuutensa vahvistamiseksi?

2. Tukiasuntojen sosiaaliohjaus lapsiperheiden näkökulmasta

Mikä tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa toimii lapsiperheiden osalta?

Mikä ei toimi?

Mitä tarvitsisi tehdä toisin lapsiperheiden kanssa työskenneltäessä tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa?

3. Lapsiperhetyön kehittäminen tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa

Miten lapsiperheiden palveluja tulisi kehittää tukiasuntojen sosiaaliohjauksessa?

4. Koulutustarve liittyen lapsiperheiden kanssa tehtävään työhön

Minkälaisia osaamistarpeita sinulla on liittyen lapsiperheiden kanssa työskenteleeseen?

LIITE 3: SAATEKIRJE

Hei,

Olen Hanne Launamo ja opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden ylempää AMK-tutkintoa. Teen opinnäytetyön, jälkihuollon tukiasunnossa asuvien nuorten tarpeista ja toiveista oman vanhemmuutensa tukemiseksi. Haluan selvittää millaisia tarpeita ja toiveita Sinulla on oman vanhemmuutesi tukemiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa ja pystyä hyödyntämään saatuja haastattelujen tuloksia työnkehittämiseksi.

Haastattelut tulen tekemään luottamuksellisesti siten, että haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa lopullisesta tutkimuksesta. Haastattelut teen kevään ja kesän 2012 aikana. Haastattelu tulee kestämään noin 60 minuuttia. Haastattelupaikasta sovitaan haastateltavan kanssa erikseen. Tutkimuksen jälkeen hävitän haastattelumateriaalin asianmukaisesti. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Sinulla on oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen kokonaan tai missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Ennen haastattelun alkamista pyydän sinulta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistuminen tai poisjäänti ei vaikuta millään lailla saamaasi tukiasuntojen palveluun.

Toivon, että voit osallistua haastatteluun.

Yhteistyöstä kiittäen

Hanne Launamo

p. 050- 366 91 41

hanne.launamo@hel.fi

LIITE 4: YHTEYSTIETOSUOSTUMUS

SUOSTUMUS YHTEYSTIETOJENI LUOVUTTAMISEKSI

Minä _____ olen lukenut tämän suostumuksen mukana tulleen

(nimi)

saatekirjeen ja annan henkilökohtaisesti sosiaaliohjaajalleni luvan luovuttaa oman

puhelinnumeroni _____ välitettäväksi tutkija Hanne Launamolle saadakseni

(puhelinnumero)

lisätietoa tutkimuksesta ja mahdollisesti sopia haastatteluajan.

Helsingissä ___ / ___ 2012 _____

allekirjoitus ja nimen selvennys

LIITE 5: SUOSTUMUSLOMAKE

SUOSTUMUSLOMAKE

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. _____

Annan luvan tietojeni käyttämiseen tutkimuksen tekijälle. _____

_____/____ 2012

Paikka ja aika

_____
Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 5: TAULUKKO ARVOISTA

ARVON KUVAUS	MITEN ARVO PALVELEE TOIMINTAAMME, MITÄ HYÖTYÄ SIITÄ ON?	MITEN ARVO NÄKY YKSIKÖN TYÖSSÄ?	MITÄ ESTEITÄ ON ARVOJEN MUKAISELLE TOIMINNALLE JA MITEN NE VOIDAAN RATKAISTA?
KUNNIOITUS	<ul style="list-style-type: none"> – nuori oppii toimimaan yhteiskunnassa – luottamus kasvaa molemmin puolin, kun työntekijä kunnioittaa nuoren valintoja – nuoren itsetunto kasvaa ja hän oppii tuomaan omia näkemyksiään. – nuori tulee kuulluksi, kun työntekijä ei lyttää nuoren mielipidettä – nuori oppii oman arvonsa 	<ul style="list-style-type: none"> – nuoren suunnitelma lähdetään rakentamaan nuoren taidon, tiedon ja ymmärryksen pohjalta ymmärrys – nuorella on oikeus tehdä päätöksiä mitä työntekijän pitää kunnioittaa ja luottaa nuoren onnistumiseen – lapsiperhe-työskentelyssä edetään hienovaraisesti eikä arvostella. – annetaan positiivista palautetta. – työskentelyssä huomioidaan myös isät 	<ul style="list-style-type: none"> – kun asiakas on raskaana ja käyttää huumeita, niin työntekijä ei voi kunnioittaa hänen valintaansa, mutta tuo näkemyksensä vaihtoehtoja nuorelle kunnioittavalla tavalla esille – jos nuoren arvomaailma on aivan erilainen kuin työntekijän liittyen esim. rasismiin – joskus asiakasta johdateltava vastaanottamaan palvelua, kun lähtökohdat ovat heikot esim. vanhemmuudelle
OIKEUDENMUKAISUUS	<ul style="list-style-type: none"> – nuorella on vapaus valita, haluaako tukiasunto palvelua – nuori voi luottaa, että häntä kohdellaan samalla tavalla kuin muita nuoria. – nuori tietää millä säännöillä yhteiskunta toimii, omat velvollisuudet ja oikeudet – jokaisen nuoren tarpeet yhtä tärkeitä 	<ul style="list-style-type: none"> – lastensuojelun asiakas ei siirry automaattisesti nuoren lapselle. – työntekijät pitävät nuoren oikeuksien puolta 	<ul style="list-style-type: none"> – kaikkia hakijoita ei kohdella samalla tavalla, koska ei samoja kriteereitä kaikille hakijoille. Ratkaisu: ehdotettu yhteisten pelisääntöjen luomista. – laitoksesta tulevat nuoret menevät tukiasuntojonossa ohi. – nuorten lyhytaikaiset kotiutukset täysi-ikäisyyden kynnyksellä vaikuttavat heikentävästi nuorten asemaan tukiasunnon saannissa. Ratkaisu: nuoret tukiasuntojen hakijoiksi hyvissä ajoin. – kaikki tukiasuntoihin hakeutuvat eivät tarvitse tukea vaan pelkän asunnon. Ratkaisu: pitäisi kehittää palvelun oikeanlaista kohdistamista
ASIAKASLÄHTÖISYYS	<ul style="list-style-type: none"> – nopea palvelu, hyvä tavoitettavuus – itsenäistämisen tavoite, kun työntekijä ei tee puolesta – pyrkimyksenä yksilöllinen palvelu – nuori tietää mitä työntekijä tekee 	<ul style="list-style-type: none"> – saada nuori ymmärtämään oma tilanteensa, työntekijä tuo esille eri näkökulmat ja valintojen seuraukset – tuetaan nuorta omassa suunnitelmassaan. – nuoren vanhemman jaksamisesta puhutaan ja tuetaan nuorta ottamaan palveluja vastaan esim. kotipalvelu. 	<ul style="list-style-type: none"> – kun nuori ei tule paikalle – nopea asuttaminen, asiakasmäärän kasvu ja jono kasvaa, liian vähän asuntoja – toimitilojen ahtaus hankaloittaa asiakastyötä. – työajankäyttö, kotikäynniltä takaisin toimistolle kellokortin leimaamaan tulo vähentää kotikäyntien määrää

LIITE 6: VAUVA- JA LAPSIPERHETYÖN OPAS

Vauva- ja pikkulapsiperhetyön opas

Jälkihuollon tukiasunnot

Hanne Launamo

VAUVA- JA PIKKULAPSIPERHETYÖN OPAS JAKAANTUU KOLMEEN OSAAN:

1. RASKAUSAIKA

2. VAUVA-PIKKULAPSI-AIKA

3. PARISUHDE

Oppaassa on *kursiivilla* laitettu kohdat, jota ovat otettu suoraan alkuperäisestä lähteestä. Näitä ovat MLL:n sivujen *Tiivistelmät 0-3-vuotiaan kehityksestä*. Vanhemmuuden- ja parisuhteen roolikartan ovat myös suoraan alkuperäisestä lähteestä.

1. RASKAUSAIKA

Opinnäytetyössäni nuorten vanhempien haastatteluissa ilmi, että nuoret vanhemmat varsinkaan isät eivät olleet ymmärtäneet raskausaikana lapsen syntymän vaikututusta, mikä vasta konkretisoitua lapsen synnyttyä. Sen vuoksi olen etsinyt tietoa raskausajasta ja sen kulusta naisen ja miehen näkökulmasta. Olen myös nostanut esille konkreettisia kysymyksiä, joita nuoret vanhemmat toivovat voivansa käsitellä sosiaaliohjaajan kanssa.

Naisesta äidiksi

Ensiraskaudessa naisen siirtyminen äitiyteen etenee neljän biologis-psykososiaalisen vaiheen kautta, jotka ovat:

1. Heilahdus tai häiriövaihe ajoittuu hedelmöitykseen (12 ensimmäistä viikkoa), jolloin hormonituotanto muuttuu. Varhaisraskaudessa äiti ei vielä koe lasta erilliseksi vaan osaksi itseään. Huolet ja ajatukset liittyvät ruumiillisiin tiloihin, ja pelko lapsen menettämisestä saattaa kasvaa. Äidin halu suojella lastaan kasvaa, mikä ilmenee ravintoaineiden ja nautintoaineiden käytön muutoksina. Identiteetin muokkaantumisen käynnistyy varhain, ja suhteet kumppaniin ja sukulaisiin muuttuvat. Käsitteet asioiden tärkeysjärjestyksestä muovautuvat uudestaan. Erityisesti omaan lapsuuteen ja vanhempiin liittyvät muistot aktivoituvat ja vaikuttavat kokonaisvaltaisesti äitiyteen valmistautumisessa. Tunteet vaihtelevat ja aistit herkistyvät.
2. Sovittautumisvaiheessa (12.-20. raskausviikko) äiti pyrkii vähentämään stressiä, ulkoisia vaatimuksia ja muokkaamaan asioiden tärkeysjärjestyksiä. Nainen tutustuu äitiyteen hankkimalla tietoa raskaudesta ja synnytyksestä. Hän haluaa jakaa kokemuksia muiden naisten kanssa.
3. Keskittymisvaiheessa (20-32.raskausviikko) äiti alkaa tuntea kohtuvauvan liikkeitä ja kokee, että vauva on hänestä erillinen. Hän alkaa

luoda suhdetta kohdussa kasvavaan vauvaan puhumalla tälle joko äänen tai mielessään. Kiintymyssuhde tulevaan lapseen kasvaa, kun äiti oppii sikiön tavan liikkua ja reagoida ja omaksuu sikiön valve ja uni rytmin.

4. Ennakointi- ja valmistautumisvaiheessa (32.raskausviikko-lapsen syntymä) lapsi liikkuu kohti synnytyskanavaa ja naisen koko keho valmistautuu synnytykseen. Äiti irrottautuu psyykkisesti lapsesta, kun hän kykenee kuvittelemaan, että tämä selviytyy synnytyksestä. Äidin ajatukset ja tunteet mielikuvien kohtuvauvasta siirtyvät todelliseen lapseen. Tuleva äiti valmistautuu uuteen rooliinsa. Synnytykseen voi liittyä kahdenlaisia tunteita: toisaalta se herättää levottomuutta, mutta toisaalta nainen haluaisi nähdä ja koskettaa vauvaansa ja saada oman ruumiinsa takaisin. Pelkojen voimistuminen on tavallista ja ne voivat liittyä synnytykseen, kipuihin, lapsen terveyteen.

Lähde: Punamäki, Raija-Leena 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2012 Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen

Tutkimukset osoittavat, että isän tuki synnytyksessä vähentää äidin pelkoja ja parantaa vauvavaiheen parisuhdetta, ja varhaista vuorovaikutusta lapsen kanssa. Isyyteen siirtyminen tapahtuu biologisista ja sosiaalisista syistä hitaammin kuin äitiyteen siirtyminen.

Miehestä isäksi

Miehen odotuksen vaiheet määräytyvät puolison raskauden etenemisen ja sen näkyvyyden mukaan.

1. Erottautuminen entisestä ja tiedotusvaiheessa (tunneista muutamaan viikkoon) tieto raskaudesta merkitsee miehelle tunteiden kirjoa riemusta järkytykseen. Alun voimakkaiden tunteiden jälkeen miehen kiinnostus raskautta kohtaan ei lisäännä, toisin kuin odottavalla äidillä.
2. Pysähtymisvaihe (12.-25.raskausviikko) alkaa, kun raskaus on fyysisesti näkyvää ja mies kokee, että hän elää muutosten keskellä. Tässä vaiheessa aktivoituvat varhaiset mielikuvat omista vanhemmista ja lapsuudesta. Myönteiset muistot mahdollistavat miehen emotionaalisen eläytymisen isyyteen, kun taas kielteiset voivat johtaa etääntymiseen perheestä. Tämä vaihe on ratkaiseva, koska uuden roolin myötä mies voi siirtyä täysipainoiseen isyyteen tai kärsiä vierauden tunteesta.
3. Keskittymis- ja paneutumisvaiheessa (n. 25.-30. raskausviikosta lapsen syntymään) mies osallistuu perhemuutoksen valmisteluihin ja jakaa kokemuksiaan puolison kanssa. Miehen kiinnostus isyyttä kohtaan kasvaa, ja kiintymyssuhde syntyvään lapseen tulee emotionaalisesti tärkeäksi. Siirtyminen isyyteen näkyy kaveripiirin, harrastusten ja ajankäytön muutoksina. Isä alkaa äidin tavoin valmistautua vastasyntyneen hoitamiseen ja vanhemman rooliin. Tässä vaiheessa tuleva isä työstää omia lapsuudenkokemuksiaan ja miettii, millaiseksi isäksi haluaa itse tulla. Isyyden työstäminen saattaa olla äitiyden prosessia monimutkaisempi, koska tuleva isä samaistuu myös omaan äitiinsä hoiavan lähteenä. Odotus herättää monenlaisia tunteita kuten kilpailua ja mustasukkaisuutta puolison huomiosta.

Lähde: Lähde: Punamäki, Raija-Leena 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2012 Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen

Vauvaa odottavien äitien ja isien kanssa teemo- ja keskusteltavaksi raskauden aikana:

Miten itse olet jaksanut?

Miten tieto raskaudesta on vaikuttanut elintapoihisi?

Miten puolison kanssa on mennyt?

Miten arvelet lapsen syntymän vaikuttavan elämääsi?

Millaisia mielikuvia sinulla on vauvasta?

Millainen äiti /isä haluaisit olla?

Tulostettavia työkirjoja ja muita materiaaleja:

Tulostettavia työkirjoja MLL:n sivuilta:

Vauva tulee taloon:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/df54d06765f22894392e7189a62d8c68/1340612428/application/pdf/11644168/JKK_Vuorovaikutus_TK_lyhyt_pieni.pdf

Isyyden pelikentät:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/6b68dee5a4781dc9a5326356dd5fba9e/1340611480/application/pdf/1803206/VIN%20Isyyden%20pelikent%C3%A4+%20web.pdf

Vanhemman työkirja:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/9830ba42309abe970491cbb386fcd4b4/1340611791/application/pdf/11231118/JKK_VanhemmanTK.pdf

Muita työkaluja, esim sukupuu, meidän perheen arvot

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokalut/koko_perheelle/

Perhenavigaattori:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/perhenavigaattori

Huolen puheeksioton ennakointilomake:

<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/puheeksiottaminen/index.htm>

Lomakkeita vanhemman kanssa työskentelyyn:

<http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/tyokalupakki/lomakkeita>

Muita työvälineitä sosiaaliohjaajille Ensi - ja turvakotien liiton sivuilta:

Kaltoinkohtelun tunnistaminen:

http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b9d6455768dc79e1e384a2a824fb4337/1350026241/application/pdf/3031961/tunnistavauvanhata_low.pdf

Päihteiden haitat odotusaikana:

http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/74872dfd570626717 added97a0f27ea23e/1350026411/application/pdf/3081661/etl_AjttelenSinua_lowres.pdf

Vauvan parhaaksi:

<http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/65b849d5d529f5e61a343ae30e505944/1350026512/application/pdf/3140276/vauvan%20parhaaksi.pdf>

Päihdeongelmaiset äidit ja vauvaperheet:

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/3042775/Andersson+%26+Kolari_+Päihdeongelmaiset+odottavat+äidit+ja+vauvaperheet.pdf

Naisen päihdekuntoutus odotus- ja vauva-aikana:

http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/3042778/Andersson_+Naisen+päihdekuntoutus+odotus-+ja+vauva-aikana.pdf

2. VAUVA- JA PIKKULAPSI-AIKA

1. Vanhemmuuden tukeminen alkaa havainnoimisessa. Vauvan ja pienen lapsen vuorovaikutustaitoja tulee aina arvioida suhteessa häntä hoitavaan aikuiseseen. Havainnoimisessa on syytä kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Miten vanhempi reagoi vauvan tai lapsen viesteihin esim. itkuun, väsymykseen tai nälkään?
  - Reagointiin sisältyy vauvan viestin tulkitseminen, siihen vastaaminen ja oikea ajoitus.
- Miten vauvaa pidetään sylissä ja miten vauva käyttäytyy sylissä pidettynä?
  - Tapahtuuko syliin mukautumista, jossa vauva on levollinen, vai rimpuileeko, onko jäykkä vai veltto.
- Näyttääkö sylissä olo nautinnolliselta sekä vauvalle että vanhemmalle?
- Käyttääkö vanhempi kehonsa lämpöä ja rytmiä rauhoittaakseen vauvaa?
  - Onnistuuko vanhempi tässä?
- Pyrkiikö vanhempi katsekontaktiin ja vastaako vauva siihen?
  - Vai välttääkö vauva katsekontaktia aktiivisesti vai passiivisesti
- Miltä kuulostaa vanhemman ääni?
  - Onko äänessä iloinen pohjasävy, onko hiljaista, onko ääni pingottuneen iloinen, tekopirteä kun vanhempi juttelee vauvan kanssa?

2. Havainnoimisen jälkeen tärkeä työväline on vanhemmuuden peilaaminen

- Peilaamisella tarkoitetaan vanhemman toimimisen yksityiskohtaista verbaalista vahvistamista siitä miten hän toimii lapsensa kanssa.
- Vahvistamisen tulee olla seikkaperäistä ja palaute tulee mielellään antaa vanhemmalle välittömästi

3. Lapsen kehitysaskelille annetaan lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä vahvistavaa merkitystä

- Kun havaitaan lapsen kehitysaskelaita, niin ne nimetään lapsen ja vanhemman välistä kiintymystä vahvistavaa merkitystä
- Esim. kun vauva seuraa katseellaan äitinsä liikkumista, niin se kerrotaan äidille

4. Sekä vanhempi-lapsi suhteessa että työntekijä-vanhempi suhteessa on tavoitteena turvallisen kiintymyssuhteen malli, mikä käytännössä tarkoittaa työntekijän luotettavaa ja herkkää reagoitua vanhempien viesteihin, pyrkimystä vanhempien psykologisen todellisuuden ymmärtämiseen ja turvallisten rajojen asettamista ja niistä kiinnipitämistä esim. säännölliset sovitut kotikäynnit

Lähde: Kalland, Mirjam 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen.

VANHEMMUUSTYYLIT

Vanhemmuustyyleistä puhutaan kun käsitteellistetään vanhemmuutta ja vanhempana olemista. Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 48-49) ovat todenneet Darlingiin ja Steinbergiin (1993) viitaten vanhemmuus- tai kasvatustyylin joukoksi vanhemman asenteita, jotka kohdistuvat lapseen, siirtyvät lapselle vanhemman mallin kautta ja ovat perustana kasvatuskäytännöille tilanteen mukaan. Vanhemmuustyylin on todettu olevan suhteellisen pysyvä vanhemman ominaisuus ja sen on havaittu heijastuvan vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa yli ajan ja tilanteiden. Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 49) ovat todenneet Baumrindin (1966,1967, 1989) teoriaan viitaten vanhemmuustyylien kolme tyyliä, jotka ovat auktoritatiivinen, autoritaarinen ja salliva vanhemmuustyyli.

Sallivaan tyyliin kuuluva vanhempi välttää kontrolloimasta lastaan ja antaa lapsensa pääosin itse säädellä omaa käyttäytymistään. Vanhempi välttää rankaisemasta lastaan eikä edes vaadi lapseltaan sopivaa käytöstä. Lapsen huonoon käytökseen puuttumattomuus saattaa johtua vanhemman epävarmuudesta siitä miten huonoon käytökseen tulisi puuttua.

Autoritaarisella vanhemmalla on vahva tarve kontrolloida lasta. Autoritaarinen vanhempi on valmis käyttämään voimakkaitakin rankaisukeinoja, mikäli lapsen käytös ei vastaa vanhemman odotuksia. Vanhempi ei keskustele lapsen kanssa tämän käytöksestä, vaan vanhempi odottaa lapsen tottelevan vanhemman sanaa kyseenalaistamatta sitä.

Auktoritatiivinen vanhempi rohkaisee lasta yhteiseen keskusteluun ja perustelee lapselle toimintatapansa. Auktoritatiivinen vanhempi arvostaa sekä lapsen omaa tahtoa ja tottelevaisuutta. Tätä tyyliä edustava vanhempi vaatii lapseltaan ikätasoisista käytöstä ja sovittujen sääntöjen noudattamista huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 49.)

Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 49-50) esittävät Macobyn ja Martinin (1983) mallin, jossa Baumrindin kuvaamat vanhemmuustyylit saadaan ristiintaulukoiden kaksi vanhemmuutta kuvaavaa ulottuvuutta: vaativuuden ja lämpimyden. Tämän mallin mukaan autoritaarinen vanhempi ei juuri osoita lämpimiä tunteita lapselleen, vaan on vaativa. Salliva vanhempi on suhteellisen herkkä ja lämmin lapsensa tarpeille, mutta hän ei vaadi lapseltaan tietynlaisia käyttäytymistä. Auktoritatiivinen vanhemman lämpimyys ja herkkyyys yhdistyvät johdonmukaiseen kontrolliin ja lapselle asetetaan selkeät vaatimukset siitä, mitä lapselta odotetaan. Macoby ja Martin laajensivat Baumrindin teoriaa määrittelemällä neljännen vanhemmuuden tyyppin, laiminlyövän vanhemman. Laiminlyövältä vanhemmalta puuttuvat lämpö ja vaativuus.

Jokainen vanhempi miettii välillä sitä, olenko riittävän hyvä vanhempi. Vanhempana olemiseen kuuluu myös epävarmuutta. Kun vanhemmalla on kykyä pohtia ja kyseenalaistaa omaa vanhemmuuttaan, mahdollistaa se löytämään oman lapsen kanssa toimimisessa keinoja, jotka ovat itsestä tuntuneet lapsena hyviltä. Samalla tulee mahdollisuus siihen, että ei tee samoja virheitä, joita omat vanhemmat ovat tehneet ja jotka ovat tuntuneet itsestä pahoilta. Jos vanhemman oma kasvatus on ollut riittävän hyvää, antaa se hyvät lähtökohdat vanhemmaksi kasvamiseen. (Vilén ym. 2007, 102.)

Lähteet: Rönkä, Anna; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina(toim.) 2009. Perhe-elämän paletti - vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy.

Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula,; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2007. LAPSUUS erityinen elämänvaihe. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy. 1.-2. painos

Äitien ja isien kanssa teemoja keskusteltavaksi vauvan syntymän jälkeen:

Miten itse olet jaksanut?

Miten synnytys meni?

Miten olet pärjännyt vauvan kanssa? Mikä asia on yllättänyt tai mikä on ollut raskasta?

Miten puolison kanssa on mennyt? Miten vauvanhoito ja kotityöt ovat jakautuneet?

Miten olet kokenut äitiyden/isyyden? Mistä siinä olet eniten nauttinut?

Miten raskauden ajan mielikuvat ja todellisuus ovat kohdanneet?

Millainen vauvasi on? Mitä hän tarvitsee sinulta?

Miten lapsen syntymä vaikuttaa elämääsi?

Millainen äiti /isä haluaisit olla?

Pikkulasten äitien ja isien kanssa teemoja keskusteltaviksi:

Miten itse jaksat?

Miten huolehdit omasta jaksamisestasi?

Millainen oma äitisi/isäsi oli?

Kuinka paljon olitte yhdessä?

Millä tavalla omat vanhempasi osoittivat sinulle rakkautta?

Millaisia sääntöjä sinulla oli lapsena?

Millaisia asioita pidät tärkeänä, joita ole vanhemmiltasi oppinut?

Mikä oli suhteenne (äitiin/isään) paras puoli? Entä vaikein puoli?

Millainen äiti/isä olet? Millainen haluaisit olla?

Missä olet vanhempana hyvä?

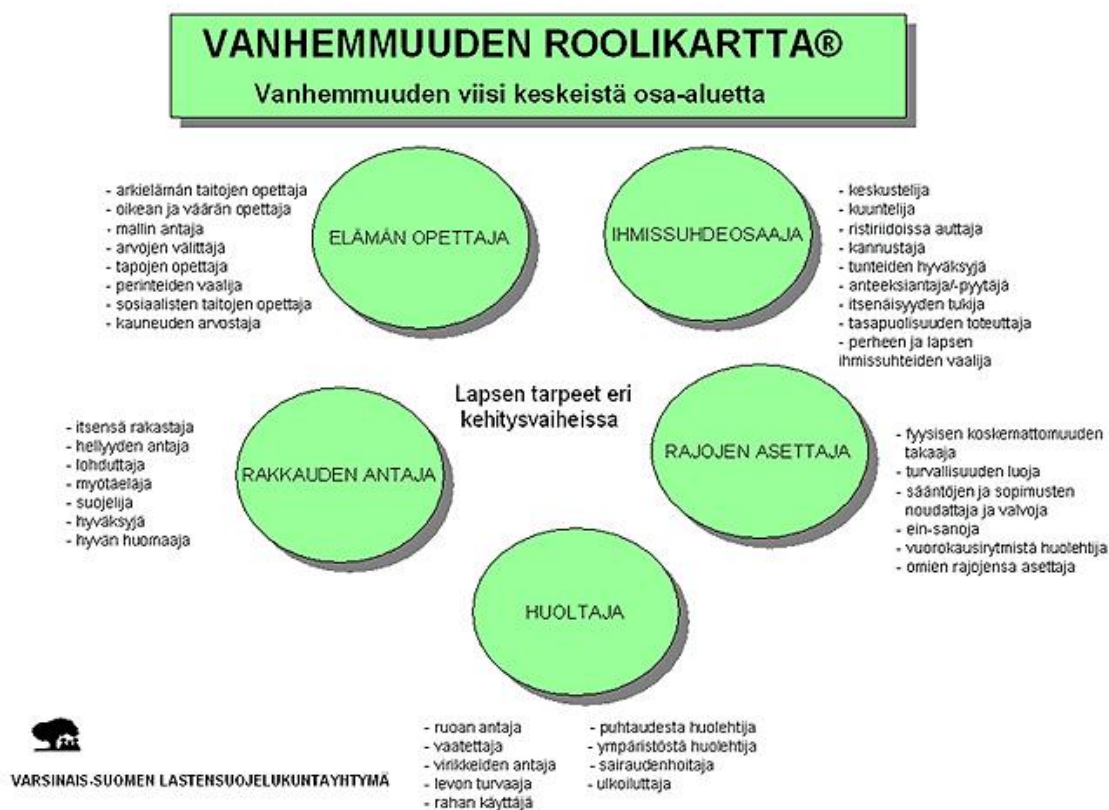
Miten osoitat lapsellesi rakkautta?

Minkälaisia asioita teet yhdessä lapsesi kanssa?

Miten kannustat lastasi?

Millainen päivärytmi lapsella on? Millainen päivärytmi vanhemmalla on?

Mitä sääntöjä lapsellasi on? Mitä sääntöjä vanhempien kesken on?

Vanhemmuuden roolikarttaa voi käyttää keskustelun tukena siten, että vanhempi merkitsee kunkin roolin alarooliin miten se toteutuu hänen kohdallaan.

Roolien toteutuminen merkitään seuraavasti:

++ = rooli on ylikehittynyt

+ = sopivasti kehittynyt

- = alikehittynyt

-- = puuttuva

Alla olevasta linkistä löydät Vanhemmuuden roolikartan internetversion, jota voit käyttää työvälineenä vanhempien kanssa

http://www.vslk.fi/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=17

Tiivistelmä 0-1 -vuotiaan kehityksestä

0-2 kk

- *Vauva katselee vanhempiaan tarkasti ja matkii aikuisen ilmeitä.*
- *Ensimmäinen hymy annetaan vanhemmalle n. 6 vk:n ikäisenä. Samoihin aikoihin itketään ensimmäiset kyyneleet.*
- *1-2 kk:n iässä vauva nostelee päätään vatsalla ollessaan.*

2-4 kk

- *Vauva nojaa vatsamakuulla kyynärvarsiinsa.*
- *Hän tavoittelee leluja ja yrittää tarttua.*
- *Lapsi jokeltelee ja kujertelee 2-3 kk:n iästä alkaen.*
- *3-4 kk:n ikäiset ovat kiinnostuneita muista lapsista, 4-kuinen nauraa ääneen ja voi kiljua riemusta.*

4-6 kk

- *Vauva tarttuu esineisiin kahdella kädellä ja vie ne suuhunsa.*
- *5-6 kk:n iässä lapsi kääntyy selinmakuulta kyljelleen, siitä kohta vatsalleen ja pian myös päinvastoin.*
- *Ensimmäinen hammas puhkeaa tavallisimmin alas eteen 4-8 kk:n iässä.*

6-8 kk

- *Lapsi ojentaa käsivarsiaan päästäkseen syliin, osoittaakseen esineitä ja näyttääkseen, mitä on kädessä.*
- *6-9 kk:n iässä on vierastamisvaihe. Lapsi alkaa pelätä muita kuin vanhempiaan ja eroa vanhemmistaan. Vaihe kestää voimakkaimpana 3-4 kuukautta. Vierastamisen ajoittumisessa ja vahvuudessa on yksilöllisiä eroja.*
- *Vauva istuu ensin tukea vasten tai käsiinsä nojaten ja ilman tukea 7-8 kk:n iässä.*

8-10 kk

- *Lapsi ymmärtää ensimmäisiä sanoja n. 9 kk:n iässä.*
- *Lapsi oppii ryömimään ja sitten konttaamaan.*
- *9-kuinen seisoo tukea vasten, opettelee itse seisomaan nousua, osaa poimia pikkuesineitä peukalon ja etusormen avulla (pinsettiote).*

10-12 kk

- *Ensimmäiset omat merkitsevät sanat ilmaantuvat n. vuoden iässä.*
- *Lapsi oppii seisomaan ilman tukea ja kävelemään tuettuna, joku ottaa jo ensiaskeleita.*
- *Lapsi harjoittelee lusikan käyttöä ja sukkiin riisumista.*

Lähde: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/O_1-vuotias/

Tiivistelmä 1-2 -vuotiaan kehityksestä

- *Lapsi leikkii jo joitain aikoja itsekseen, mutta haluaa välillä käydä tankkaamassa turvaa vanhemman tai hoitajan sylissä.*
- *Ikäkauden alkuvaiheessa lapsella on usein rajaton itseluottamus ja halu valloittaa maailma. Muutaman kuukauden kuluttua lapsi voi muuttua araksi, vanhempiin takertuvaksi ja alkaa vierastaa perheen ulkopuolisia. Itsevarmuus lisääntyy lähempänä 2-vuotispäivää.*
- *Oma riepu, pehmolelu tai tutti on usein tärkeä unien aikana tai vanhemmista erossa ollessa.*
- *Lapsi pelkää kovia ääniä ja putoamista.*
- *Useat oppivat kävelemään 1½ vuoden ikään mennessä. Käveleminen varmistuu vähitellen.*
- *Kun liikuntataidot kehittyvät, lapsi alkaa kiipeillä, juosta, kurotella ja heitellä tavaroita.*
- *Liikkuvan lapsen turvallisuus on varmistettava.*
- *Lapsi nauttii toisten lasten seurasta, mutta saattaa kohdella kavereita kovakouraisesti.*
- *Suosittuja leikkejä ovat kurkistus- ja taputusleikit, esineen ottaminen ja antaminen sekä leikkilorut ja vähän myöhemmin mielikuvitusleikit.*
- *Mieluisia leluja ovat palikat, perässä vedettävät lelut, pallo, kodin tavarat ja kirjat. 1½-vuotias alkaa kiinnostua nuppipalapeleistä.*
- *Lapsi sanoo yksittäisiä merkitseviä sanoja, jotkut jo yksinkertaisia lauseita.*
- *Puheen kehitystä edesauttaa esineiden nimeäminen, puhuminen ja yhdessä lukeminen.*
- *Lapsi ymmärtää enemmän puhetta kuin tuottaa sitä itse.*
- *Lapsi kasvaa vuodessa n. 10-12 cm ja paino lisääntyy n. 3 kg.*
- *Hampaita puhkeaa lisää. Ikäkauden lopulla niitä on kaikkiaan jo 16-20.*
- *Potalla istumista voi harjoitella, mutta vielä ei tarvitse odottaa kiuvasiksi oppimista.*
- *Osa lapsista nukkuu kahdet päiväunet, useimmilla toiset unet jäävät pois ennen toista syntymäpäivää.*
- *Lapsi alkaa harjoitella itse syömistä, kupista juomista ja vaatteiden riisumista.*
- *Ikä on sopiva tutista ja tuttipullosta luopumiseen.*

Tiivistelmä 2-3 -vuotiaan kehityksestä

- *Uhmaikässä kehittyy lapsen oma tahto.*
- *Lapsi pelkää vanhemmista eroamista. Tilanne usein helpottuu lapsen kasvaessa.*
- *Uusiin ihmisiin ja paikkoihin on mukava tutustua omaan tahtiin yhdessä tutun aikuisen kanssa.*
- *Pieni puuhailee itsekseen omissa leikeissään jonkin aikaa. Välillä on tärkeää käydä vanhemman tai hoitajan luona tankkaamassa turvaa.*
- *Lapsi saattaa vaikuttaa jo itsenäiseltä ja päättävältä, mutta on hyvin herkkä ja tarvitsee aikuisen hellyyttä ja läheisyyttä.*
- *Oudot äänet ja naarmut huolestuttavat. Painajaisunet ilmaantuvat, kun mielikuvitus kehittyy.*
- *Kaverit ovat tärkeitä, mutta lelujen jakaminen kavereiden kesken on vielä vaikeaa. Riitoja syntyy.*
- *Kuvittelu- ja roolileikit alkavat kiinnostaa. Leluja on mukava purkaa ja koota.*
- *Mielikuvitus vilkastuu.*
- *Puheen kehityksen nopeus vaihtelee: useimmilla on käytössään sanoja tai sanojen yrityksiä. Monet puhuvat lyhyitä lauseita.*
- *Puhe voi olla takeltelevaa.*
- *Puheen kehittyessä lapsi alkaa kysellä asioita.*
- *Lapsi ymmärtää sellaisia käsitteitä kuin koko, pituus ja korkeus. Hän osaa luokitella esineitä ominaisuuksien mukaan.*
- *Lapsi kasvaa vuodessa n. 5-10 cm ja painoa tulee n. 3 kg.*
- *Vatsa on usein pyöreä ja pömpöttävä.*
- *Kaikki 20 maitohammasta puhkeavat n. 2½ vuoden ikään mennessä.*
- *Kuivaksi oppimisen ikä vaihtelee. 3-vuotiaista noin puolet on yökuivia.*
- *Kävely on jo varmaa. Lapsi oppii juoksemaan ja kävelemään portaita ylös tasa-askelin sekä potkimaan ja heittämään palloa.*
- *Lapsi osaa koota palikoista tornin. Hän nauttii muovailemisesta, leipomisesta ja maalaamisesta.*
- *Lapsi pitää kynää kiinni kämmenellään. Ikäkauden loppupuolella hän haluaa harjoitella saksilla leikkaamista.*

Lähde: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/2_3-vuotias/

Tulostettavia työkirjoja ja muita materiaaleja:

Tulostettavia työkirjoja MLL:n sivuilta:

Isyyden pelikentät:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/6b68dee5a4781dc9a5326356dd5fba9e/1340611480/application/pdf/11803206/VIN%20Isyyden%20pelikent%C3%A4t%20web.pdf

Vanhemman työkirja:

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/9830ba42309abe970491cbb386fcd4b4/1340611791/application/pdf/11231118/JKK_VanhemmanTK.pdf

Muita materiaaleja :

Perhenavigaattori:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/perhenavigaattori

Huolen puheeksioton ennakointilomake:

<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/puheeksiottaminen/index.htm>

Lomakkeita vanhemman kanssa työskentelyyn:

<http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/tyokalupakki/lomakkeita>

Muita työkaluja, esim sukupuu, meidän perheen arvot

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokalut/koko_perheelle/

Alla olevalta sivuilta löytyvät seurustelun-, parisuhteen- ja vanhemmuuden palikat - teemakortit

<http://www.parisuhteenpalikat.fi/index.php>

Muut työvälineet:

Alla on lomake, jossa vanhempi kirjoittaa lapsen ja oman päivärytminsä ja sen perusteella voidaan käydä keskustelua siitä mitkä asiat toimivat ja missä voisi kehittää.

Vuorokauden aika	Nimi	Nimi	Nimi
Aamu			
Päivä			
Iltä			
Yö			

3. PARISUHDE

Vastasyntyneen vanhempien keskinäinen suhde muuttuu, kun puolisoilla on vähemmän aikaa toisilleen huomion keksipisteen siirtymisestä lapseen. Mies kärsii hellyyden ja erotiikan vähenemisestä enemmän kuin nainen ja saattaa kokea itsensä loukatuksi ja hylätyksi. Nainen taas voi tyydyttää hellyyden tarpeitaan vauvan kanssa, mikä aiheuttaa epäsuhtaa puolisoitten välillä. Parisuhteeseen tyytyväisyys heikkenee usein ensimmäisen lapsen synnyttyä ja kriisin vakavuuteen vaikuttavat käytössä olevat voimavarat esim. taloudelliset, henkiset ja yhteinen historia. Monesti ongelmat ovat suurimmillaan lapsen ollessa 3-6 kuukauden ikäinen. Parisuhteen tyytyväisyyden heikkenemisen syynä saattaa selittää puolisoitten erilaiset odotukset. Naiset arvostavat miehen osallistumista lapsenhoitoon, jolloin miehen huolenpito ja rakkaus kohdistuvat vauvan kautta heihin. Miehen tyytyväisyyttä lisää yhteenkuuluvuuden tunne, läheisyys ja puolison tuki. Hyvä parisuhde on yhteydessä vanhemman ja lapsen optimaaliseen vuorovaikutukseen, ja erityisesti isä on riippuvainen puolisoistaan kun hän luo tunnesuhdetta vauvaan.

Lähde: Lähde: Punamäki, Raija-Leena 2012. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) 2012 Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen

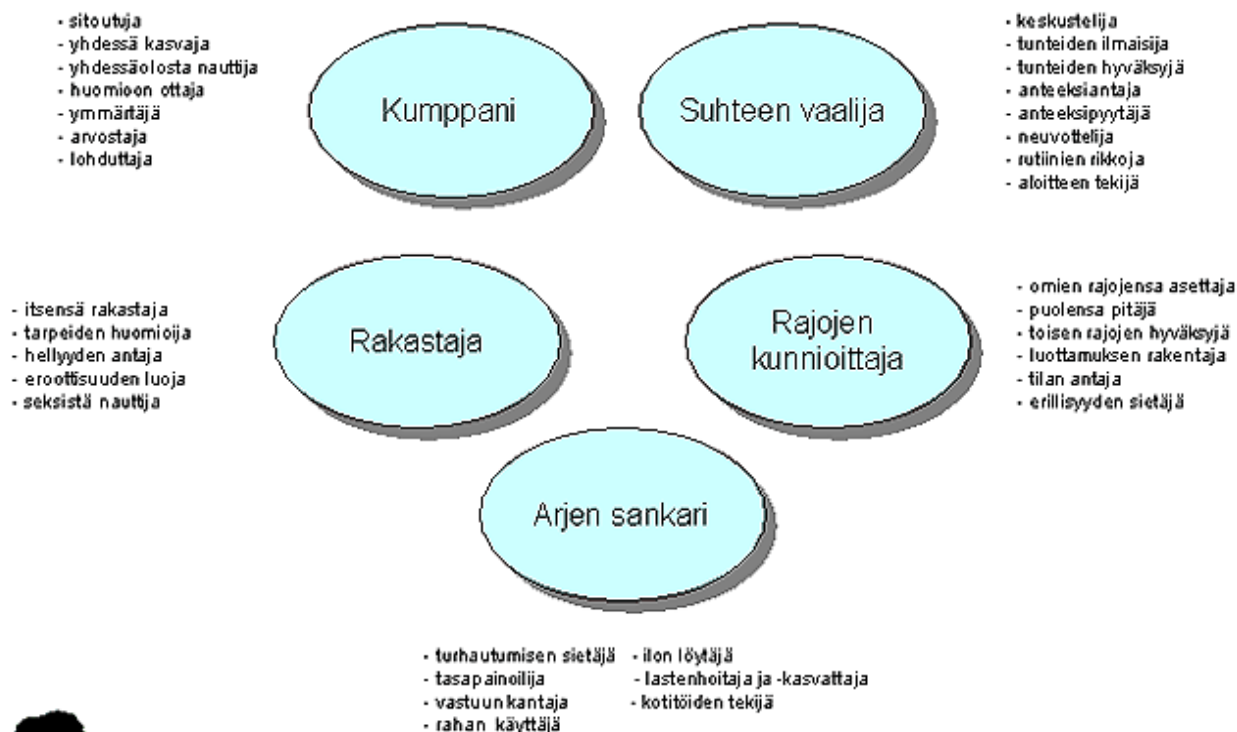
Parisuhteen hoitamiseksi vanhempien on hyvä etukäteen varata aikaa viikoittain tai tarpeen mukaan (esim. lasten mentyä nukkumaan). Omista menoista kannattaa sopia etukäteen puolison kanssa.

Miten toimia tilanteissa, kun on puolison kanssa erimielistä?

- asiat kannattaa ottaa puheeksi
- anna puolison puhua asiansa loppuun ja kuuntele
- kunnioita puolison mielipidettä, vaikka olisitkin erimielistä
- esitä oma näkemyksesi puolisolle toiveen muodossa sen sijaan, että syytätte tai kuvaatte toistenne vikoja
- parisuhteessa vaaditaan vastaantuloa
- avoimuus ja rehellisyys ovat parisuhteen kivijalka

PARISUHTTEEN ROOLIKARTTA®

Parisuhteen viisi keskeistä osa-aluetta

©VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

Parisuhteen roolikarttaa voidaan käyttää keskustelun tukena, siten että kumpikin puoliso merkitsee miten näkee oman roolinsa parisuhteessa toteutuvan.

Roolien toteutuminen merkitään seuraavasti:

++ = rooli on ylikehittynyt

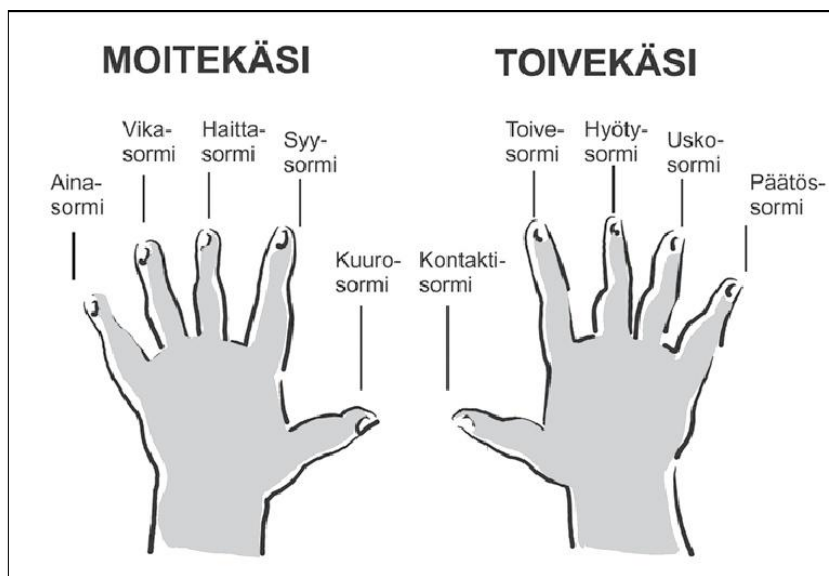
+ = sopivasti

- = vaatii kehittämistä, mutta toimii osittain

-- = alikehittynyt

Työvälineet ja parisuhde:

- Toivekäsi ja Moitekäsi: ohjaa asiakasta piirtämään kätensä muotoinen kuva paperille ja siihen seuraavat merkinnät

Moitekäsi:

Ainasormi

Luo tunne jatkuvuudesta "tämä tuskin koskaan muuttuu". Käytä sanoja aina, ei koskaan, joka kerta, taas

Vikasormi

Kerro seikkaperäisesti, miten puolisosi toimii väärin.

Haittasormi

Selitä mitä haittaa kaikille on puolison käytöksestä. Voit myös ihmetellä, miksi hän ei itse näytä näitä haittoja ymmärtävän

Syysormi

Arvele, että vika johtuu kotikasvatuksesta, syntyperästä, heikosta itsetunnosta jne.

Kuurosormi

Muistuta, että asiasta on puhuttu monta kertaa. Pohdi ääneen, miksi puoliso ei tunnu kuuntelevan tai ymmärtävän.

Toivekäsi :

Kontaktisormi

Ota kontakti puolisoosi, esimerkiksi sanomalla: juteltaisko mulla olisi tärkeää asiaa... Onko nyt sopiva hetki?" Anna tilaa valita, puhutaanko nyt vai myöhemmin.

Toivesormi

Esitä asiasi toiveen muodossa. Käänä ongelma toiveeksi. Älä kerro sitä, mitä et halua toiselta, vaan kerro se, mitä haluat sen sijaan: "Toivon, että tulet tästä lähtien ajoissa."

Hyötysormi

Perustele mitä hyötyä/iloa siitä on puolisollesi ja sinulle

Uskosormi

Usko siihen, että puolisoosi pystyy toteuttamaan toiveen ja perustele se miksi uskot että hän osaa. Tarjoudu auttamaan häntä jos se on tarpeen.

Päätössormi

Ok, asia on sovittu

Lähde: <http://www.scribd.com/doc/74686128/16/Kulttuurien-valinen-vuorovaikutus-ja-viestinta-tyossa>

Pieni parisuhdekoulu

http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/66e1ab3c2b50eee8add2e8a4fb216652/1340612089/application/pdf/11644143/JKK_Parisuhde_TK_pieni.pdf

Alla olevalta sivuilta löytyvät seurustelun-, parisuhteen- ja vanhemmuuden palikat - teemakortit

<http://www.parisuhteenpalikat.fi/index.php>